

Тиждень

український www.ut.net.ua

РОМАН ШПОРЛЮК
ПРО ОСВІЧЕНИЙ
НАЦІОНАЛІЗМ.
СТОР. 14

№ 4 (65) 30 СІЧНЯ – 5 ЛЮТОГО 2009 р.

РОБІТЬ ВАШІ СТАВКИ!

До виборів нового президента лишився рік.
Стор. 20

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

BIG BONUS
BIG BONUS

BIG BONUS
BIG BONUS

MEDIUM BONUS
REGULAR BONUS

CREDIT

COUNT

PAY OUT

ПАНИ Б'ЮТЬСЯ...

Непарламентські стосунки
у Верховній Раді.

Стор. 18

ЗОРЯНЕ НЕБО НАД ГОЛОВОЮ

Чи залишається Україна
космічною державою?

Стор. 38

ВІЗАНТІЙСЬКА ТУГА

Вчорашні амбіції
сьогоднішньої Росії.

Стор. 54

Пропозиція для бізнесу – вигода для Вас

Супер BUSINESS life 30
та

Samsung C140

за **49** грн*

Супер BUSINESS life 50
та

Samsung C170

за **99** грн*

- 0,00 грн всередині мережі
- 0,50 грн на номери інших операторів
- 0,50 грн дзвінки в Росію
- 1,00 грн всі міжнародні дзвінки

** На кожні п'ять ліній, що будуть підключені на умовах пропозиції.

* Більш детальну інформацію отримуйте в ексклюзивних точках продажу life:, у центрах обслуговування абонентів life:, за номером 8 800 20 5433 0 безкоштовно зі стаціонарних телефонів України або 5433 безкоштовно в мережі life:) та на сайті www.BUSINESSlife.com.ua.

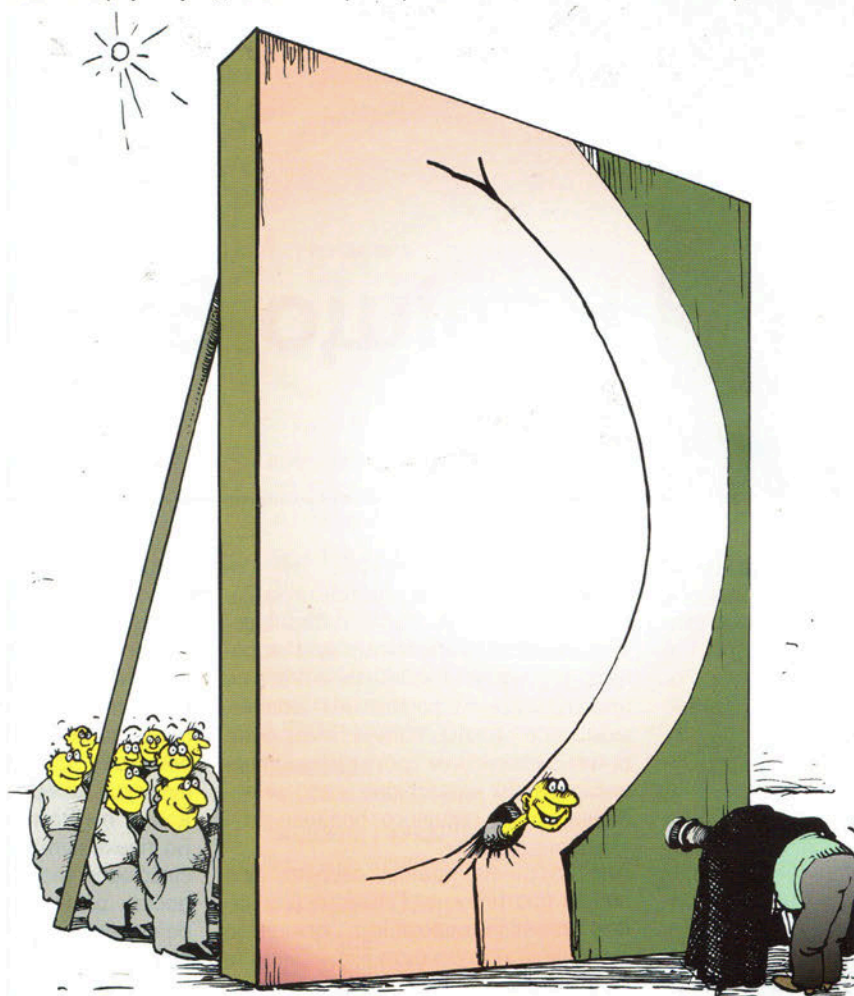
Послуги рухомого (мобільного) зв'язку, ліцензія НКРЗ АБ № 222715 від 17.11.2005 р. ТОВ «Астеліт», 03110, м. Київ, вул. Солом'янська, 11, літера «А», коди мережі 063 та 093.

BUSINESS life
GSM:

Індивідуальні мобільні рішення

Робити гарну міну під час лихого гри – фахова навичка всіх політиків. Проте мало кому

що під його чуйним керівництвом місто опинилося в бюджетній дулі. Див. стор. 5. Малюнок Михайла Шлафера

«Роллс-Ройса», в ополонці, з «любими бабусями»... Його не зб'є з пантелику навіть те,

це вдається так безтурботно, як столичному меру. Він охоче демонструє свою чаряну пошкілку біля новенького

Тиждень

Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Шеф-редактор Юрій Макаров
Заступник головного редактора
 Наталя Васютин
Редактори Дмитро Губенко,
 Ігор Кручик, Андрій Лаврик,
 Катерина Ліпа, Вікторія Поліненко
Спеціальний кореспондент
 Марія Старожицька
Журналісти Анна Бабинець, Богдан Буткевич,
 Василь Васютин, Сергій Гузь, Інна Загородня,
 Роман Кабачий, Вероніка Кіфчак,
 Олександра Киричук, Валентина Кузик,
 Наталя Петринська, Олена Чекан
Літературні редактори Олександр Григор'єв,
 Лариса Міщенко
Контент-редактор сайту Таня Овчар

Генеральний директор Микола Шейко
Виконавчий директор Роман Чигрин
Фінансовий директор Андрій Решетник
Відповідальний секретар Віталій Столига
Дизайнери Ганна Єрмакова,
 Тимофій Молодчиков, Юрій Довбах
Художники Андрій Єрмоленко, Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекменьов, Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Коректори Марина Петрова, Світлана Стівцова
Директор з реклами Світлана Єгорова,
 (097) 962-55-42, e-mail: yes69@ut.net.ua
Відділ ПРОМО та PR Наталя Сап'ян
Відділ розповсюдження Наталя Астаф'єва
Відділ маркетингу Ганна Кашеїда

Свідоцтво про державну реєстрацію
 КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
 Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК»,
 Київ, вул. Магнітогорська, 1
 № зам. 093050
Наклад 30 700
Адреса для листування
 03040, Київ,
 вул. Васильківська, 2А
E-mail: OFFICE@UT.NET.UA
Телефон (044) 503 3740
 Виходить щоп'ятниці
 Розповсюджується
 в роздрібній торгівлі
 та за передплатою
Ціна договірна
 Передплатний індекс 99319

Навіщо Батурин

ТАРАС ВОЗНЯК
головний редактор
культурологічного часопису «І»

Нещодавно відбулося відкриття історично-меморіального комплексу в Батурині, одній із гетьманських столиць України, та ще й знакової в українсько-російських відносинах. Російська рученька пролила тут чимало братньої козацької крові.

І було відкриття. І були козаки. Сучасні. У чомусь зворушливі. А в чомусь і смішні. Такі собі дядьки, які в 60 років бавляться у «війну».

Одразу можу передбачити «в'дливий» запитання епохи Ющенка: а скільки грошви пішло на цей батуринський комплекс? І це тоді, як увесь світ у кризі, а ми й поготів... А він, Віктор Андрійович, марнотратить наші кошти... То на вшанування Голодомору викине гроші, то на Батурин... А нам би лише харчі хороші. А їх катма.

В епоху Ющенка можна собі дозволити такі запитання. В епоху Тимошенко чи Януковича цього вже не буде. З двох причин. І Батурин, і Голодомор, й інші «націоналістичні заморочки» як Тимошенко, так і Януковичу просто надзвичайно далекі. Тієї зворушливої наївності й щирості в цих питаннях нашого актуального президента у них немає. Та й бути не могло. І не тому, що вони хочуть потрафити Москві. Це їхнє внутрішнє. Вони не з Хоружівки, з якої всі насміхаються. Але тисячі таких Хоружівок і створили цей народ, таку-сяку державу і ще утримують у ній український дух.

І водночас ці «прагматики» свято вірять в ілюзію, що добробут приносить той самий прагматизм, а не щось ефемерне, як стійка національна са-

мосвідомість чи культура, що, як з'ясувалося, завжди має тільки національну форму. А всі її «інтернаціональні» відмінності, якими нам морочать голову з Москви, виявляються або вульгарним російським шовінізмом, або таким самим американським силіконовим продуктом. «Українкості» їм не потрібно – все це забавки трохи смішного президента і «націоналістів».

Але історична правда свідчить про зовсім протилежне. Тільки нації з чіткою самоідентифікацією, плеканою культурою можуть бути економічно та політично успішними. А нації без культури, без історичної пам'яті приречені на визискування згуртованішими спільнотами.

Чому українці історично весь час програвали росіянам, полякам та угорцям?.. Та тому, що це розвинені політичні нації, які мають всі потрібні для того ознаки. Це і мовна єдність, і чітка історична пам'ять (байдуже, чи відповідає вона історичній істині), і розвинена культура. Водночас вони мають і свою політичну культуру. Як-от Росія. Її політична культура може нам не подобатися, але вона є і відповідає росіянам, хоча ми можемо вважати її перверсією. Це і культура господарча – ведення бізнесу по-російському, що також може нам подобатися чи ні, однак вони намагаються нав'язувати і нам свої норми ведення бізнесу. А неводзі знову спробують нав'язати і свою «суверенну демократію», тобто свою культуру в широкому значенні цього слова.

Тому відважуся ще раз повторити істину, яка є банальністю для цілого світу, але чи не цілковито відкидається в Україні. Культура забезпечує успішність націй. Культура забезпечує політичний успіх. Культура забезпечує добробут. Культура забезпечує військову спроможність. Бо тільки культура може змусити кількості студентів іти помирати під якийсь Крути. Бо тільки культура могла сповнювати сільських хлопців і дівчат сил, щоб десять років віддавати свої життя у безнадійній боротьбі УПА. Бо ж не за відсоток у реекспорті російського газу вони гинули. І, хоч як парадоксально, сьогоднішні злодюжки з Верховної Ради чи уряду користуються тією жертовністю, яку проявили ці, по суті, діти. Бо без дитячої самопожертви не було б цієї політичної конструкції з назвою «Україна», яку депутати стриножили і з якої користаються.

Та повернімося до Батурина і культури. Культура – це не щось, що лежить обломом в архівах. Це стиль життя: і кухня, і відпочинок, і, врешті-решт, еротика. Це й ті суспільні ритуали, які регламентують наше повсякдення. І наші свята, такі як щорічне освячення пасок, а не нав'язаний Halloween. І в цьому сенсі наш хоружівський президент інтуїтивно робить фундаментальну справу: повертає нас до самих себе. І це не блаж президента, якому залишився рік каденції. Це закладення основ майбутнього добробуту й успішності нації, хай там що про це думають і говорять «прагматики», а насправді циніки, у яких навіть немає шансу знайти самих себе.

В НОМЕРІ

ФОТО: АНДРІЙ ПОМАКІН

ФОТО: АНДРІЙ ПОМАКІН

ФОТО: AP

38 УКРАЇНСЬКИЙ КОСМОС
Чи й досі ми є космічною державою?

64 НАШЕ ВСЕ
Сало як національне надбання

68 У ХОКЕЙ – ПО-ФУТБОЛЬНОМУ
новий вид спорту бенді – в Україні

ОБРАЗ

1 КАРИКАТУРА ТИЖНЯ.
Малюнок Михайла Шлафера

НА ЧАСІ

2 ОСОБИСТА ДУМКА
Авторська колонка Тараса Возняка

4 ОСОБИСТА ДУМКА
Авторська колонка Юрія Макарова

6 ФОТО ТИЖНЯ
Свято в Монако.
Репортаж Сергія Котельникова

ВПРИТУЛ

14 РОЗВІНЧУВАЧ МІФІВ
Історик Шпорлюк
між комунізмом і націоналізмом

18 ЗЛАЗЬТЕ З БАРИКАД
Право депутатів бити
один одного можуть обмежити

20 ФІНАЛЬНИЙ ВІДЛІК
За рік в Україні відбудуться
президентські вибори

22 ЛІКНЕП
Інфляція в цифрах і натурою

24 ЧАС КУПУВАТИ РУШНИЦІ
Економічна криза штовхає
співвітчизників на велику дорогу

28 БАНКІВСЬКИЙ НАДРИВ
Нацбанк керує,
вкладники у розпачі

32 (НЕ)ПАНАЦЕЯ
Страховики обіцяють полікувати
вас вашим же коштом

34 ОСЕТИНСЬКА ГОЛОВОЛМКА
Ефект доміно на Північному Кавказі

36 ЧИНОВНИКИ В АКВАРІУМІ
Вінниця: єдиний у країні
«Прозорий офіс»

ТЕМА ТИЖНЯ

38 УКРАЇНСЬКИЙ КОСМОС

МИ

48 КРЕМАТОРІЙ ЗАКРИВ СОНЦЕ
Ада Рибачук і Володимир Мельниченко
про свій знищений твір

53 НЮАНСИ АКЦІЙНОЇ ПРОПОЗИЦІЇ
Наші вмють не лише здивувати,
а й ошелешити

54 ПСЕВДОНАУКА ЯК СКЛАДОВА
ПОЛІТИЧНОЇ ДОКТРИНИ
«Неоєвразійство»
в Росії та теорії Третього Рейху

57 КОЛЕКЦІЯ
Гетьман Іван Виговський, 1659 рік

58 МОДЕРНА І АРХАЙЧНА
Варшаві до перебудов не звикати

НАВІГАТОР

64 НАШЕ ВСЕ
Сало як національне надбання

66 СЕКСУАЛЬНА ДЕЗОРІЄНТАЦІЯ
Гомосексуальні нахили
зумовлені генетично

68 У ХОКЕЙ – ПО-ФУТБОЛЬНОМУ
В Україні з'явиться
новий вид спорту – бенді

70 БУЛИ НА СЕЛІ
Особливості укрсучліту

72 ПЕРСОНАЛЬНЕ
Життя з ідіотом-2

73 МОЯ БІБЛІОТЕКА
Спогади харцизяки

74 М'ЯКІСТЬ ТВЕРДОГО
Матеріал підкоряється Олексію
Владімірову

76 ВІДГУКИ.
Вистави, фільми, виставки,
книги, музичні записи

78 АНОНСИ.
Коротко про культурні події

НАШ ТИЖДЕНЬ

80 Кілька слів від журналістів **Тижня**

КОЛАЖ: АНДРІЙ СРМОЛЕНКО

22 ІНФЛЯЦІЯ
У цифрах і в натуральному обчисленні

МАЛЮНОК: АНДРІЙ СРМОЛЕНКО

Ритуали чи практики?

ЮРІЙ МАКАРОВ
шеф-редактор

На попередньому розвороті цього числа **Тижня** виступ людини, яку можна вважати незаперечним моральним авторитетом в Україні. Тарас Возняк – один із тих інтелектуалів, чією думкою не можна нехтувати, навіть якщо вона тобі стає в горлі руба. А вона-таки стає.

Якщо спробувати спростити думку пана Тараса, вона зведеться до простої тези, що не раз звучала останнім часом у патріотичних колах, зокрема й на наших сторінках: «Усі вони однакові, але цей хоча б український». «Вони» – це всі гамузом наші політики, правлячі еліти, decision makers. «Цей» – певна річ, нинішній президент Віктор Андрійович Ющенко. Патріоти (вживаю це слово без лапок і без жодної іронії) ладні дарувати йому всі свої розчарування післямайданних років лише за щирість і впертість, з якою він обстоює українські цінності. Але в цій індульгенції є, якщо замислитися, частка якщо не цинізму, то принаймні зневіри.

Погодившись на утятий проект недоєвропейської України – з бандитами на волі, але шаную жертв Голодомору, з вертикаллю корупції, але першокласним музеєм (одним), з олігархічною домодерною економікою, але пам'яттю про розквіт давньої доби, – ми автоматично визнаємо: наша Батьківщина так чи інакше неспроможна на системні зміни, тож приречена довічно перебувати на задвірку цивілізації й звідти пишати своєю ментальною величиною. Можливо, згадані вище культурницькі заходи самі по собі змінять свідомість українців

настільки, що вони перестануть давати хабарі, почнуть кидати недопалки в урни й урешті-решт стануть успішною нацією? Ви вірите? Я – ні. Якраз я вбачаю у президентських ініціативах не лише сентиментально-культурний, а й прагматично-політичний зміст. Усім відомий прецедент, коли спільне випробування перетворило розрізнених і розгублених людей на потужну сучасну націю. Звісно, йдеться про єврейську катастрофу і роль її усвідомлення як самими євреями, так і світовою спільнотою в створенні держави Ізраїль. Та Голодомор не став українським Голокостом у тому сенсі, що його відзначення не згуртувало українців, навіть, здається, навпаки. Можна сперечатися, чому саме: через пропаганду сусідньої держави та ідеологічної п'ятої колони; через нечітко сформульовані послання, що не зачепили вельми різноманітні цільові аудиторії; через відсутність авторитету і професіоналізму носіїв, які мали б ці послання поширити, прото-кольно-совіцький стиль, поза яким вони не вміють спілкуватися; нарешті, через те, що заклики до єдності в спільному горі сприймалися народом у контексті всіх інших слів та дій влади. Довіру нації випробовували так довго і ретельно, що коли до неї звернулися зі щирими й необхідними словами, то вона їх не почула.

Я розумію бажання президента залишитися в історії українським Помпідю, спорудивши Мистецький арсенал – Лувр, Бобур і Орсе – під одним дахом. Тільки, перепошую, створити сучас-

ний музей на тлі катастрофічної злиденності всіх інших осередків культури – це все одно, що спробувати побудувати комунізм в одній окремо взятій країні. Мені так само близьке і зрозуміле прагнення Віктора Андрійовича перекодувати традиційну спадщину відповідно до модерної (чи то постмодерної) світової системи координат – зробити її престижною, дорогою, запитаною, бажаною... Тільки ресурс підлабузництва навряд чи достатній, щоби номенклатурна мода стала загальнонародним захопленням. Щойно, як справедливо зазначив пан Возняк, у кріслі номер один з'явиться будь-хто інший, мода на глечики і вишиванки надовго зміниться на природнішу для цього середовища моду на Brioni та Patek Philippe.

Марно милуватися «зворушливо-смішним дивацтвом». Відповідальний лідер нації може дозволити сміятися з себе (французи охоче сміялися з де Голля), але в жодному разі не має допускати, щоби сміялися зі справи його життя. Якщо ти поставив за мету повернути народові його пам'ять, мусиш забезпечити запас міцності. А він забезпечується не моральною правотою, не особистою переконаністю, а послідовною наочною трансформацією країни. Власне, всім тим, що обіцяли на Майдані чотири роки тому: змінюю не лише **ритуалів**, а й **практик**, за словами пана Возняка. Інакше ситуація описуватиметься знаменитим прислів'ям: велич науковця вимірюється тим, на скільки років він загальмував розвиток науки у своїй галузі.

Країна неляканих черновецьких

На Україну чекає банкрутство
муніципалітетів

Риба починає гнити з голови, а країна — зі столиці. У донедавна респектабельному Києві вже зникає світло у бюджетних установах: лікарнях, школах, дитячих садках. Звісно, мешканцям провінції до таких явищ не звикати. Але їм слід готуватися до гіршого. Наша держава влаштована так, що коли у столиці зникає гаряча вода, у Львові можуть відключити і холодну, якщо у Києві вимкнуть світло, на Донбасі разом із ним зникне й газ. Завжди бадьорій київський міський голова Леонід Черновецький минулого вівторка обмовився, що столичний бюджет не отримав у 2008 році 50% запланованих надходжень. Мер заспокоїв громаду: до березня проблему вирішить. Але відомо, що торік у столичну казну мали зібрати понад 20 млрд грн. Неважко підрахувати, що дірка в бюджеті сягнула космічних масштабів — 10 млрд грн (хоча міські чиновники говорять про 5 млрд), а це відчутний тягар навіть для міста з найвищою в країні концентрацією Bentley на душу населення. Куди поділися гроші — не найактуальніше питання. Зрештою, все можна списати на кризу.

Очевидно, Леонід Черновецький відчув близькість негараздів ще минулої осені, коли різко знизився попит на найприбутковіший столичний товар — землю. Тоді його команда пішла на непопулярний крок: підвищила вартість проїзду в гро-

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕРНОВИЧ

мадському транспорті вчетверо, зменшивши таким чином бюджетні витрати на традиційно дотований муніципальний транспорт. Але, звісно, загалом ситуацію це не врятувало. Тож після новорічних свят мерії довелося увімкнути фантазію.

До пошуку нових статей надходжень Леонід Черновецький і його соратники підійшли дуже творчо. Зокрема, перший заступник голови Київської міськадміністрації Ірена Кільчицька заявила, що віднині медицина, попри норми Конституції, у столиці буде платною. Крім того, мерія задекларувала намір заробити щонайменше 1 млрд грн, беручи плату за в'їзд до Києва. Додатково \$500 тис. на день невгамовний мер збирається отримувати з легальних базарів і за рахунок легалізації стихійних. У статтю прибутку перетворилися самотні старі: їх забере у комунальну богадільню донька мера Христина, а їхнє житло здадуть приїжджим. Також Леонід Чернове-

цький розпорядився брати плату за вхід на міські цвинтарі. Добре, що вихід лишився безплатним.

На жаль, на периферії такі творчі методи наповнення місцевих бюджетів не спрацюють: якщо у Києві заробити стало складно, то тут узагалі грошей катма. З Луганщини, наприклад, уже звітують, що закінчуються кошти на виплати соціальної допомоги працівникам підприємств, які зупинилися. Словом, провінційні муніципалітети ризикують збанкрутувати — внаслідок браку фінансів не зможуть виконувати покладені на них елементарні функції.

У столиці ж лишається запас міцності. Наприклад, у разі поглиблення кризи можна запровадити платний вхід у парадні житлових будинків. Таке рішення також сприятиме енергозбереженню: мешканці менше вхідимуть і виходитимуть, випускаючи надвір тепло.

Андрій Лаврик

ОПИТУВАННЯ

УКРАЇНЦІ МАСОВО ВІРЯТЬ У БОГА

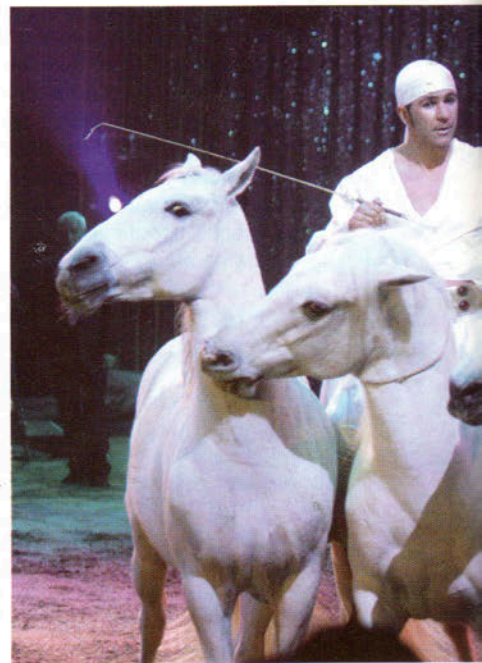
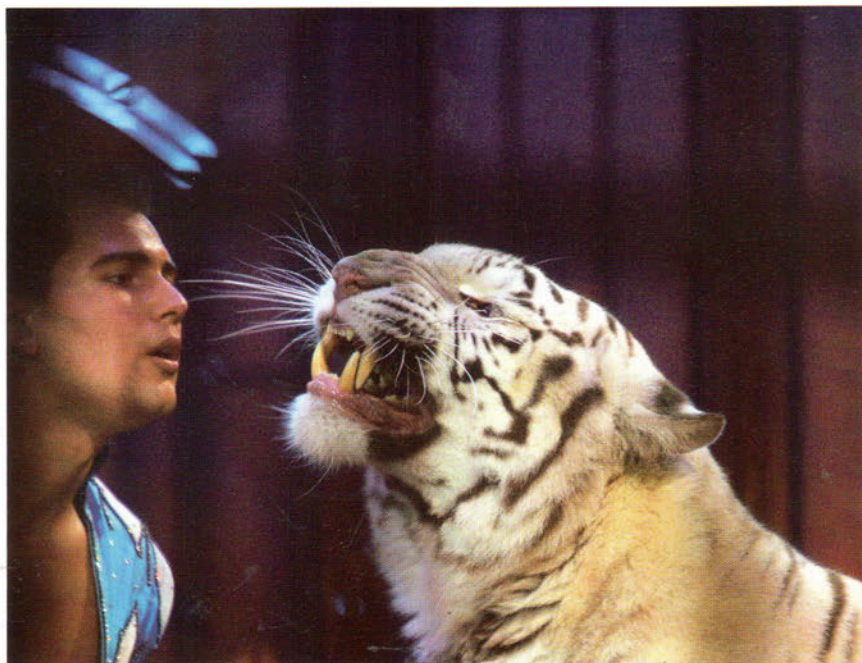
ХОЧА КОЖЕН П'ЯТИЙ РАНІШЕ ЗАПЕРЕЧУВАВ
ІСНУВАННЯ НАДПРИРОДНИХ СИЛ

Опитування проводилося Київським міжнародним інститутом соціології та Центром «Соціальні індикатори» у межах Міжнародного проекту соціального дослідження (ISSP). Було опитано 2036 респондентів за випадковою репрезентативною вибіркою з-поміж дорослого населення України.

ГРАФІКА: ПАВЛО НІЦ

Польоти наяву

НА ЧАСІ

Українці Дмитро Григоров і Олеся Шульга привезли до Києва «Золотого клоуна» – найвищу нагороду Міжнародного фестивалю в Монте-Карло. Цей захід для артистів цирку – все одно що Олімпійські ігри для спортсменів, а його призи прирівнюють до кінематографічних «Оскарів». На шляху до нагороди в Олесі були 16 років занять професійним спортом і 5 років виступів із трупю відомого канадського Cirque du Soleil. Дмитро напружено працює і має тяжку травму внаслідок падіння з 13-метрової висоти (лікарі пророкували нерухомість). «Золотого клоуна» Дмитрові й Олесі вручала незмінна голова журі, принцеса Монако Стефані. Українці неодноразово перемогли в Монте-Карло, проте на Батьківщині на їхнє мистецтво не завжди є попит. Можливо, через зневажливе ставлення до цирку як такого. На відміну від Європи, де захоплення цим мистецтвом вважається ознакою аристократизму.

УСЕ, ЩО ВАРТО ЗНАТИ ПРО СТЕЛЬМАХА

БИТВА за Нацбанк

Цього тижня Верховна Рада зібралася на позачергове засідання – саме для того, щоб звільнити голову НБУ Володимира Стельмаха. Це вже друга за останній місяць спроба парламентаріїв позбутися чільника Нацбанку. Якщо минулого разу Рада лише порекомендувала президентові його звільнити, то тепер депутати просто скасували свою постанову про призначення пана Стельмаха на цю посаду від 2004 року. Очевидно, що питання відставки голови Нацбанку вже остаточно перемістилося з площини економічної в політичну. Тому **Тиждень** вирішив прояснити кілька досить туманних моментів цієї ситуації

Чому Верховна Рада не може звільнити голову Нацбанку?

Бо згідно з Конституцією призначають і звільняють голову НБУ за поданням президента України. Немає подання — немає нагоди звільнити місце. Проте Верховна Рада має право скасовувати свої постанови, а голову НБУ призначають саме постановою. Цим шляхом пішли парламентарії в понеділок. З іншого боку, Акт про проголошення незалежності України також ухвалено постановою ВР... Чи законно вчинили депутати, скасувавши постанову про призначення Стельмаха 2004 року, має вирішити Конституційний Суд.

Кому вигідно, щоб Стельмах пішов?

Нацбанк підзвітний Верховній Раді та президентові. Проте жоден керівник держави не може давати прямих розпоряджень голові Нацбанку. Це дуже непокоїть прем'єр-міністра Юлію Тимошенко, яка стверджує, що має свій антикризовий план, але НБУ заважає його реалізувати. Останнім часом прем'єрка кілька разів напроям звинувачувала пана Стельмаха в зловживаннях та махінаціях. Вона зробила вже кілька різних спроб позбавити місця нинішнього голову НБУ.

Що зміниться, якщо Стельмаха звільнять?

Якщо наступний голова Нацбанку жорстко дотримуватиметься фіксованого режиму валютного курсу, це може означати суттєві обмеження за імпортними операціями. Опоненти Юлії Тимошенко кажуть, мовляв, вона наполягає на звільненні Стельмаха тому, що він заважає їй увімкнути «грошовий верстат». Наразі НБУ виступає проти вкидання в економіку грошей, не підкріплених реальним сектором економіки. Якщо ідеологія Нацбанку зміниться й гроші просто друкуватимуть, це призведе до високих інфляційних показників.

Як ситуація навколо звільнення голови НБУ впливає на загальний стан справ в економіці?

Є думка, що Україна не отримає наступного траншу кредиту від МВФ (восени Україні виділено \$16 млрд кредиту, зараз у Києві перебуває місія Фонду, яка відстежує, як витрачаються кошти). Однією з причин можливої відмови називають ситуацію навколо голови НБУ.

А де зараз Стельмах?

У відпустці. З 15 січня голова Нацбанку перебуває у відпустці, яка триватиме 30 днів. Як повідомили в НБУ, пан Стельмах пішов у відпустку для того, щоб спокійно відзначити своє 70-річчя (18 січня). Потім він вирішив відбутися всі відведені йому законом 30 днів відпустки. Наразі скрізь за пана Стельмаха «віддувається» його перший заступник Анатолій Шаповалов. Саме він у понеділок звітував перед парламентаріями та відповідав на їхні незручні запитання.

У чому полягає «політика Стельмаха»?

Донедавна він був людиною, яка палко вірила в гривню. Коли влітку минулого року курс упав до 4,6 UAH/USD, Володимир Стельмах казав, що вже восени \$1 коштуватиме 3 грн. Водночас голова Нацбанку сповідує політику вільного валютного курсоутворення. Хоча в Україні є фіксований курс валют (так званий курс НБУ), проте насправді він формується у вільному режимі.

Щодо рефінансування банків Стельмах займає позицію якомога меншого втручання свого відомства у справи комерційних банків. У часи кризи це означає, що держава має допомагати лише тоді, коли банки справді не можуть впоратися самостійно. Проте критерії, за якими НБУ визначає, чи потрібна допомога певному банку, не є конкретними і загальновідомими.

Чому президент так тримається за Стельмаха?

По-перше, для Віктора Ющенка важливо мати у своєму арсеналі проти прем'єрки такий впливовий інструмент, як Нацбанк. По-друге, Стельмаха з Ющенком пов'язують давні дружні стосунки. 2000 року за рекомендацією Віктора Андрійовича пан Стельмах змінив його на посаді голови НБУ. Коли в грудні 2004 го, незадовго до 3-го туру президентських виборів, Володимира Стельмаха призначили головою Нацбанку знову, ця кандидатура була погоджена з майбутнім президентом Ющенком. По-третє, звільнення Стельмаха за першою вимогою означало б для Ющенка виявити свою політичну слабкість.

Хто претендує на крісло голови НБУ?

Компромісною тимчасовою фігурою може стати нинішній перший заступник голови НБУ Анатолій Шаповалов. Тимошенко ж бачить у кріслі голови НБУ свого радника та екс-керівника Нацбанку Сергія Тігіпка. У понеділок ВР, скасувавши постанову про затвердження Стельмаха головою НБУ, намагалася також скасувати свою постанову про звільнення з цієї посади пана Тігіпка. Інакше кажучи, поновити Тігіпка на посаді. Проте голосів забракло. Серед інших кандидатів називають в. о. голови НБУ під час виборів 2004 року Арсенія Яценюка, а також нинішнього голову спостережної ради Нацбанку Петра Порошенка.

Як далі розвиватимуться події?

Президент Віктор Ющенко звертатиметься до Конституційного Суду з поданням, чи мали право народні депутати скасовувати свою постанову від 2004 року. Проте розгляд справи може затягнутися. Тому є два основні сценарії подальшого розвитку подій. Перший: Ющенко відстоюватиме Стельмаха до останнього, а Тимошенко може вдатися до «силового сценарію» (як це було, наприклад, із Фондом держмайна) і спробує в буквальному сенсі посадити в крісло голови НБУ свою людину. Другий: Ющенко і Тимошенко домовляться про компромісну постать, наприклад, Арсенія Яценюка — парламентарії також підтримають його кандидатуру.

Секретаріат б'є Дубиною

Здоров'я голови Нафтогазу стало зачіпкою для перегляду газових домовленостей

Багатостраждальну угоду між Нафтогазом та Газпромом можуть вважати недійсною. Про це заявив Богдан Соколовський, уповноважений президента з міжнародних питань енергетичної безпеки. Він стверджує, що документи, підписані головою Нафтогазу Олегом Дубиною, можуть втратити чинність, якщо доведуть, що підпис ставився під тиском. До речі, така юридична норма відповідає українському, російському і шведському законодавствам.

У Секретаріаті переконані, що є всі підстави сумніватися в тому, що Дубина міг добровільно підписати документи, які, за словами Соколовського, виглядають «як аплікація з раніше озвучених проєктів та ультиматумів». Причиною таких міркувань стало різке погіршення здоров'я Дубини, якого в передінфарктному стані відвезли до лікарні. Про те, що на голову Нафтогазу тиснули опосередковано, висловився й Володимир Огризко, міністр закордонних справ України.

Ще після підписання газової угоди сам президент та його прибічники висловлювалися, що документ «викає розчарування», а передбачена цінова формула є непродума-

ною й українська сторона цим документом взяла на себе непрості зобов'язання. Хоча Віктор Ющенко на зустрічі з головою Єврокомісії Жозе-Мануелем Баррозу запевнив, що цілком підтримує нові газові угоди.

Тим часом лідер фракції НУ-НС Микола Мартиненко навіть збирався на найближчому засіданні РНБО України ухвалити рішення, яке б зобов'язало уряд розірвати в односторонньому порядку або призупинити з метою перегляду контракт про купівлю-продаж російського газу на 2009-2019 роки. На це Юлія Тимошенко, прем'єр-міністр України, відповіла, що підписана її піддеглими нова газова схема залишиться чинною. І в останню мить Мартиненко погодився не переглядати це питання. А заступник глави Секретаріату Олександр Шлапак виступив із заявою про те, що юристи Ющенка поки не знають, за що зачепитися, щоб в односторонньому порядку вийти з угоди. Минуло кілька днів, і рішення знайшлося. Стан Олега Дубини й став тією самою зачіпкою, яку шукали в таборі Ющенка, аби «наїхати» на прем'єр-міністра Юлію Тимошенко, котра вважає своєю заслугою завершення газової війни.

Пошук правди

Екс-співробітників КДБ допитують про обставини знищення Шухевича

СБУ допитає колишніх співробітників КДБ СРСР про обставини знищення головнокомандувача УПА у 1942 – 1950 роках Романа Шухевича. «Це робиться з метою з'ясування обставин, за яких під час проведення військової операції 5 березня 1950 року у Львівській області загинув Шухевич, та обставин таємного поховання його тіла», – повідомив Валентин Наливайченко, виконувач обов'язків голови СБУ. Колишніх співробітників КДБ допитують як свідків у кримінальній справі, порушеній восени 2008 року щодо знищення документів, які стосуються долі Шухевича.

Хея розіграли

Брати-боксери визначили монетою, хто з них битиметься з британцем

Володимир Кличко, чемпіон світу в надважкій вазі за версіями IBF, IBO та WBO, вийде на ринг 20 червня проти британця Девіда Хея. Планують, що поєдинок пройде в Лондоні на стадіоні «Стемфорд Бридж», на якому грає «Челсі» і який може прийняти 100 тис. шанувальників боксу.

Про те, як брати обирали між собою, хто з них битиметься з Хеєм, розповів Віталій Кличко. «Ми посперечалися з братом і зрештою кинули монету в 50 центів. Володимир виявився фартовішим, і битися з Хеєм буде він. Молодший брат завжди був щасливцем», – сказав Віталій.

Новий Патріарх

Руську православну церкву очолив архієрей зі здібностями дипломата

Ім'я нового Патріарха Московського стало відомо 27 січня на третьому пленарному засіданні Помісного собору Руської православної церкви. За результатами таємного голосування на патріарший престол 508 голосами обрано митрополита Смоленського і Калінінградського Кірілла. Він уже виконував обов'язки місцеземлетельця після смерті Патріарха Алексія II. Єдиним конкурентом Кірілла був митрополит Калузький і Боровський Клімент, який набрав 169 голосів. Третій претендент на престол — митрополит Мінський і Слуцький Філарет — зняв свою кандидатуру на користь Кірілла. Новому патріарху 62 роки. З 1989-го він очолював відділ зовнішніх церковних зв'язків РПЦ. За вміння підтримувати однаково дружні стосунки і з Ватиканом, і з Константинополем Кірілла навіть називали міністром зовнішніх справ РПЦ. Його відомство також відповідало за подолання конфліктів на пострадянському терені, зокрема церковного розколу в Україні.

Злочин і кара

Міжнародний кримінальний суд у Гаазі нарешті запрацював

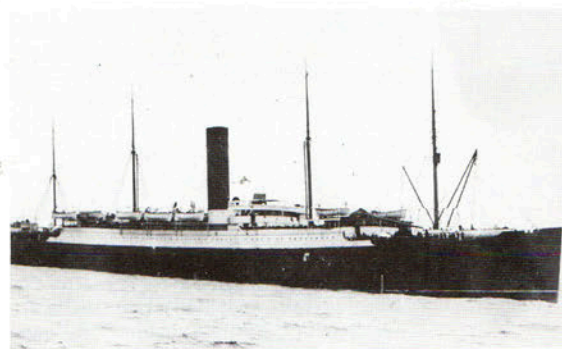
Перший судовий процес розпочався 26 січня в Міжнародному кримінальному суді у Гаазі. Перед судом постав один із лідерів конголезьких повстанців Томас Лубанга. У 1999 — 2005 роках він очолював Союз конголезьких патріотів — організацію, що боролася за контроль над провінцією Ітурі на північному сході Демократичної республіки Конго. Лубангу звинувачують у призові на військову службу близько 3 тис. дітей віком від 8 до 15 років, однак він відкидає звинувачення. Загалом у громадянській війні в Конго взяли участь понад 30 тис. дітей-солдатів. Рішення про створення Міжнародного кримінального суду було прийнято на Конференції ООН у Римі 1998 року. Суд розпочав свою діяльність ще в 2002-му, проте кілька країн (зокрема Китай, Росія, Ізраїль, Індія, Пакистан і США) відмовилися брати участь у його роботі. Трибунал діятиме постій-

но і розслідуватиме порушення міжнародного гуманітарного права, випадки геноциду та воєнні злочини, що були скоєні у будь-якому регіоні світу після 1 липня 2002 року.

Суперскарб

Знайшли затонуле судно з оплатою за ленд-ліз

Судно «Блакитний барон», яке перевозило золото, платину та діаманти на загальну суму \$3,5 млрд, знайшла біля узбережжя Гаяни у Південній Америці американська компанія Sub Sea Research. «Блакитного барона» затопив у червні 1942 року німецький підводний човен. Вантаж судна призначався уряду США і був платою СРСР та Великої Британії за ленд-ліз — постачання військової техніки та ресурсів під час війни.

МИ | 53

Східноукраїнські кошенята

Мене завждибувала англадкачка гри на бондирі

Лілія Черкашинець

Лілія Черкашинець

У мене завждибувала англадкачка гри на бондирі

Лілія Черкашинець

Liliya

Я з Черкащини, живу в Києві. Тривалий час теж була захоплена Західною Україною. Це дуже приємне відчуття українцемовному українцеві перебувати в українцемовному середовищі. Відпочити від російськомовних і суржикомовних. Не тому, що вони погані, а тому, що люди психологічно комфортно із собі подібними. Але потім зрозуміла, що і там я чужа. Ментальність Західної і Центральної України різна.

Бондік Андрій

Понад те, навіть ідентифікація Захід чи Схід умовна, «свідомий донецчанин» і «свідомий одесит» живуть зовсім у різних світах. І закарпатець відчуває свою різницю з галичанцином, навіть у політичних уподобаннях. Нація формується навколо певного «духу народу», від міфології до культури, але водночас вона є штучним утворенням, сферою державної політики. Якщо чіткої державної політики немає, то нації українців не буде, а буде низка субетносів.

spolkin

Я в последнее время достаточно много ездил по стране, начал с Запада, затем побывал на Востоке. Конечно, не могу претендовать на объективность, но знаешь, я просто поражен тому, насколько мое мнение совпало с мнением любимого мной Прохасько. Когда я вернулся из последней поездки, то буквально теми же словами говорил своим одесским знакомым о том, что я не понимаю, зачем нужна

Восточная Украина Западной и наоборот, их ничего не связывает. Некоторые определенным образом настроенные собеседники отвечали: «Восток кормит Запад», но, на мой взгляд, это типичный пшиболок, смысла не имеющий. Я хоть не очень разбираюсь в макроэкономике, но, на мой взгляд, Восток кормит Ахметова.

Возможно, Западная Украина более толерантна по отношению к Востоку, чем последний к ней, но это можно объяснить отчасти тем, что именно Востоку и Югу навязывают язык и несвойственную им культуру, а не наоборот, и чиновничьи методы, которыми это осуществляется, ничего, кроме недовольства, вызвать не могут, но чтобы методы были иными, продуманными, постепенными, я себе, увы, даже представить не могу. Те люди/симулякры, в обязанности которых это входит, иначе действовать не могут, у них бизнес-интересы, по отношению к которым вопросы культуры, национальной идеи, интеграции и соборности вторичны, верней, всеми этими понятиями они манипулируют лишь для продвижения бизнес-интересов. В результате вместо интеграции происходит еще большее разделение.

яchny зарплату лікаря. Чи тільки мені це здавалося неправильним :-)

Nik

Социальная защищенность населения близка к нулю. Власть, похоже, не собирается вмешиваться в ситуацию. Слово «ответственность» власти не знакомо. Парламент почти год не работает, премьер с президентом грызутся — думать о гражданах никому... Да еще и кризис тут... Большинство банков ведут себя так, как-будто завтра судный день и послезавтра им клиенты уже не нужны.

Хабибуллин

Банки знают, что в суде потеряют как минимум 1/3. Народ еще не знает - если банк идет в суд - то валютный кредит переводят в грн. по нацбанку 7.70. Вы должны банку \$100, - купив их у них по 9.50 грн, т.е. 950 грн. Если банк идет в суд против вас - там ему ваши \$100 переводят по нацбанку в грн по 770грн. И вы уже должны банку не 950 грн, а 770 грн, что составляет сумму меньшую 30%.

Тиждень
УКРАЇНСЬКИЙ | WWW.U.T.NET.UA

№ 3 (64) 23-29 СІЧНЯ 2009 р.

БОРГОВА ЯМА
Українські позичальники в полоні банків. Стр. 26

ЖІНКИ І ШОКОЛАД
Олена Боскович про любов таке від кризи | Стр. 34

ЗІСКОЧИТИ З ГОЛКИ
Чи варто обертатися про кредит? | Стр. 36

УКРАЇНСЬКА ЯК ІНОЗЕМНА
Спричинили втечу грошей? | Стр. 64

Таша

А ми якраз влітку шукали порядну бригаду на дачу — ї не змогли. Ціни неймовірно, вимоги божевільні, й жодної гарантії якісного виконання. А кров пили: «хозяйка, та я за такую ціну і робити не буду, та у вас кахель не такий, та ми тут поруч і швидко...». За день малярних робіт — мі-

ОСОБИСТА ДУМКА |

Незбагненні

Дмитро Прохоров

Незбагненні це так? Це так, це незбагненні. Це так, це незбагненні. Це так, це незбагненні. Це так, це незбагненні.

instant dan

Націоналістичний комунізм — це принаймні чесно.

raleralerale

імхо. система давила — митці сперечались. була єдина ідея зі знаком плюс і відповідь зі знаком мінус чи навпаки. сьогодні кожен залишився зі своєю власною темною силою. і дуже часто вона — в самому письменникові.

Орфографія дописувачів зберігається

Свої зауваги та коментарі до статей Ви можете залишити в блозі **Тижня** – ut-magazine.livejournal.com та на нашому сайті www.ut.net.ua

Редакційна рада: Кирило Галушко, Юрій Макарів, Лідія Смола, Олексій Сокирко, Роман Цуприк (голова)

Редакція залишає за собою право на літредгування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Оформити передплату ви можете:

1. У редакції:

- заповніть квитанцію;
- оплатіть її у будь-якому найближчому відділенні банку;
- розбірливо зазначте адресу доставки та контактний телефон;
- надішліть заповнений бланк замовлення (квитанцію про оплату):
 - факсом: (044) 503-37-41, 258-88-48;
 - поштою: ТОВ «Український тиждень», вул. Васильківська, 2а, м. Київ, 03040.

Вартість редакційної передплати журналу

«Український тиждень»:

10 місяців – 140 грн;

6 місяців – 84 грн;

3 місяці – 42 грн;

1 місяць – 14 грн.

2. У будь-якому відділенні зв'язку

«Укрпошта».

Передплатний індекс – 99319.

3. У передплатних агенціях:

АТЗТ «САММІТ» (м. Київ)
(044) 254-50-50 (багатоканальний)

ДП «САММІТ-Крим» (м. Сімферополь)
(0652) 51-63-55, 51-63-56

Філія ДП «САММІТ-Крим» (м. Ялта)
(0654) 32-41-35

ТОВ НВП «Ідея» (м. Донецьк)
(062) 304-20-22

«САММІТ-Харків»
(0572) 14-22-60, 14-22-61

«САММІТ-Кременчук»
(0536(6) 3-21-88, 79-61-89

ДП «САММІТ-Дніпропетровськ»
(056) 370-44-23, 370-45-12

ТОВ «ПресЦентр»
(м. Київ) (044) 536-11-75, 536-11-80
(м. Запоріжжя) (0612) 62-45-39

ТОВ «Фірма «Періодика» (м. Київ)
(044) 278-00-24
www.epodpiska.com

ТОВ «Агенція передплати «Меркурій»
(м. Київ) (044) 248-88-08, 249-98-88
(м. Кременчук) (0536) 70-03-84

ТОВ «Фірма «Меркурій»
(м. Дніпропетровськ)
(056) 721-93-93, 721-93-94
(м. Новомосковськ) (05693) 6-00-93
(м. Павлоград) (05632) 6-00-93

ТОВ «Донбасс-Інформ» (м. Донецьк)
(062) 345-15-92, 345-15-94

ТОВ «Медіа-Прінт» (м. Черкаси)
(0472) 45-31-13, 45-25-10

ПП «Медіа-Новости»
(м. Полтава) (0532) 50-90-75

ТОВ «ВПА» (м. Київ)
(044) 502-02-22

ЗАТ «Передплатна агенція KSS»
(м. Київ) (044) 585-80-80

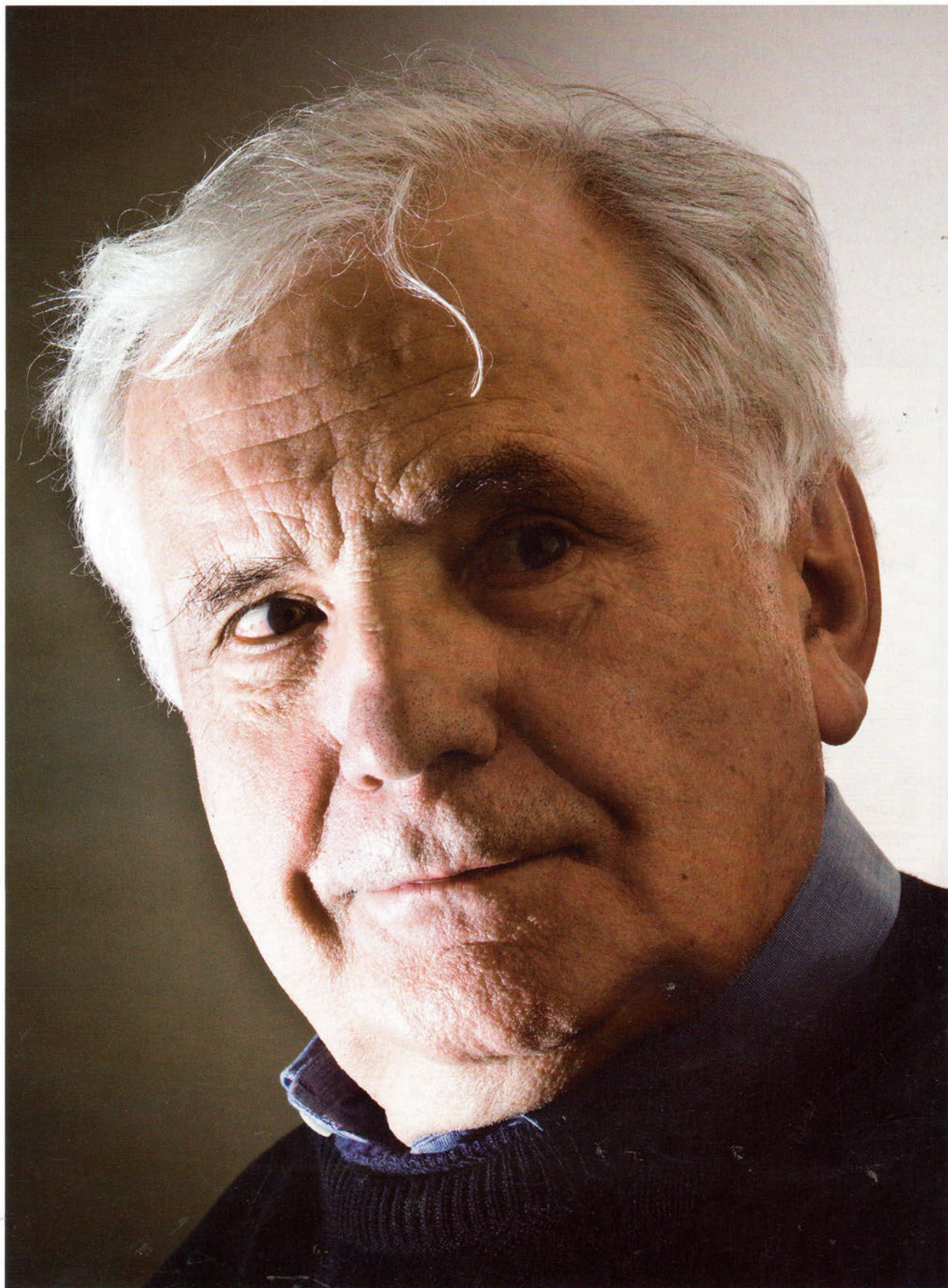
Агентство передплати та доставки
«Бліц-Преса» (м. Київ)
(044) 205-51-16, 205-51-50

ДП «Фактор-Преса» (м. Харків)
(057) 738-75-33

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	
		26007026823721	35392656
		поточний рахунок отримувача код отримувача	
	назва установи банку	Печерське відділення КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК»	
		322012	
		МФО банку	
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український тиждень»		
	період:		
касир		сума, грн	
	платник (підпис)		

квитанція	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	
		26007026823721	35392656
		поточний рахунок отримувача код отримувача	
	назва установи банку	Печерське відділення КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК»	
		322012	
		МФО банку	
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український тиждень»		
	період:		
касир		сума, грн	
	платник (підпис)		

За детальною інформацією звертайтеся
за тел. (044)501-66-61;
менеджер з передплати
Каріна Семяновська,
K.Sem@ut.net.ua

Розвінчувач міфів

СПІЛКУВАЛИСЯ

Роман Кабачій, Павло Солодько

ФОТО: Андрій Ломакін

Історик Шпорлюк між комунізмом і націоналізмом

Роман Шпорлюк перебуває на тому етапі, коли починає думати про себе як про об'єкт історії, причому не у зарозумілій формі, а цілком адекватно сприймаючи дійсність. Професор Мічиганського і Гарвардського університетів, Шпорлюк творив позитивний образ незалежної України тоді, коли її ще не було на мапі. Ще в 1976-му переконував, що для майбутнього СРСР особливе зна-

— Навряд чи. Їх я називаю націоналістами, бо вважаю, що Велика жовтнева соціалістична революція хоча й була запланована і проведена як перший крок до транснаціональної спільноти, проте закінчилася соціалізмом в одній країні. І радянська Росія, замість стати вже у 1917 — 1920 роках першою ланкою транснаціональної корпорації (а революція вже відбулася в Угорщині, Баварії, Польщі, після чого повинна була поширитися до Берліна, — мала виникнути ця супернаціональна географічно не обмежена спільнота), замкнулася на собі. Не пішовши шляхом Маркса й Енгельса, вона успадкувала територію та ідеологію імперії. Радянські чиновники, вважаючи себе інтернаціоналістами, де-факто поводитися як імперські націоналісти. Необов'язково російські, — радянська влада нічого хорошого і росіянам не принесла. Вони були службовцями імперії, тому будь-яка

які відкидали «советщину» як невідповідну російському народові. У 1980-х роках зародився російський політичний національний рух. Його члени розуміли, що й росіянам потрібна демократія, тож виник парадокс, що проти всесоюзної Москви виступила Москва російська.

Певні політичні кар'єристи на кшталт першого секретаря Свердловського обкому Ельцина використали російський рух для того, щоб прийти до влади — за прикладом українців і балтів побороти імперський центр. У ЗМІ тоді писали: «Росія проти Кремля», «Росія відокремлюється від Радянського Союзу»... Слід відрізати наміри політичних кар'єристів від прагнень мислителів, які розуміли цей феномен. Завдяки їхнім зусиллям Ельцин із радянського апаратчика перетворився на російського політика. Раніше від України було ухвалено декларацію суверенітету Росії. Державний візит Ельцина до Києва у листопаді 1990-го, визнання кордонів у межах СРСР фактично стали революцією в українсько-російських відносинах.

Життя нації — це поїзд, який на шляху може затримуватися на різних станціях, але він не має останньої зупинки

чення матиме радянський Захід: країни Балтії і Галичина, що були мостом і вікном у Європу. Вивчаючи націоналізм, радикальним націоналістом не став: у часописі української еміграції «Сучасність» підписувався псевдонімом Павло Чернов, щоб підкреслити: добрим українцем можна бути і з прізвищем на -ов. Тепер він нагадує слова Наполеона: «Байдуже, якою мовою говорять мої вояки, важливо, щоб французькою говорили їхні рушниця». Кожну лекцію читає як останню, щоб донести до слухача якнайбільше корисного. З **Тижнем** Роман Шпорлюк зустрівся, перебуваючи в Києві за сприяння Українського наукового клубу (за що останньому окрема подяка).

У.Т.: У вашій книжці є твердження, що в СРСР радянські функціонери, які боролися з локальним націоналізмом на місцях, самі були націоналістами, тільки «советськими». Вони усвідомлювали свій націоналізм?

незалежна думка для них була націоналізмом.

У.Т.: Ви прихильник тези, що саме російське питання було одним із основних у процесі розпаду СРСР. Сучасні політологи вважають, що навіть при реформаторові Єльцині йшлося не про демократизацію, а передусім про владу під російським берлом. Чи й справді «россіяне», як любив казати перший президент РФ, воліють стати лишень «русськими»?

— У післясталінську епоху з'явилися тенденції критикувати радянську систему не тільки у її сталінській, а й у хрущовській версії, зокрема, з російського національного погляду. Особливо це виражалось в російській літературі, у тих «деревенщиків», які вимагали існування російської культури як самодостатнього явища. З'явилися російська православна думка, філософія — у Радянському Союзі виник напрям російських національних дисидентів,

У.Т.: У XX ст. комунізм і націоналізм перебували у стані кривавої боротьби. Чи можна сказати, що націоналізм виграв?

— Так, але це був не націоналізм ОУН, а націоналізм різних напрямів, альянс компонентів українського національного руху. Утворилася своєрідна національна коаліція. Формування об'єднаної італійської держави у XIX ст. нагадує те, що сталося з Україною у XX. Таким собі аналогом бандерівців в Італії були гарібальдійці, які у загальнонаціональному вимірі перебували у політичній меншості. Об'єднання Італії — результат великого історичного компромісу між Північчю та Півднем, між консерваторами і революціонерами. Також формування незалежної України в 1991 році було результатом боротьби і націонал-комуністів, і УПА, і дисидентів — завершенням національного руху. Воно не могло відбутися без договору з Росією, причому такий договір могли укласти між собою лише російські й українські

«Старші західні українці пам'ятали, що у виборах ВИБИРАЮТЬ!»

комуністи: складно уявити, щоб радянські генерали в Україні присягнули на вірність Чорноволу, а не Кравчукові.

Отже, сталося політичне диво. Славетний американський політолог писав: «Якщо ви думаєте, що те, що сталося в Югославії, де всі воювали проти всіх, — це погано, то це видається дитячою забавкою порівняно з тим, що трапиться в Україні». Поміркованіші експерти від великої політики вважали: Україна розпадеться. Натомість в Україні російськомовні голосували за незалежність — я саме тоді тут був і висловив думку, яка поширилася у ЗМІ: «У Києві говорять, як у Донецьку, а голосують, як у Львові». Запрацював історичний компроміс. У дискусії «Існує українська політична нація чи не існує» відповідаю: існує, але нації постійно трансформуються. Американська нація нині виглядає зовсім інакше, ніж я її побачив 47 років тому. Сьогодні ми можемо уявити напівчорну-напівбілу людину на посаді президента. Тоді чорношкірих не було навіть серед поліцейських і стюардес. Життя нації — це поїзд, який на шляху може затримуватися на різних станціях, але він не має останньої зупинки.

У.Т.: Даніель Арендт після Помаранчевої революції стверджував: гарячі дискусії на політично перехідних теренах — у Харкові, Дніпропетровську, Херсоні — свідчили про те, що туди дістався націоналізм. Ви згодні з таким твердженням?

— Ситуація була значно складнішою. Це справа мови, політичного досвіду і практики. Формування громадянського суспільства передбачає не лише мовне питання, а й звичку голосувати і вибирати. Старші західні українці пам'ятали, що у виборах ВИБИРАЮТЬ! У радянській системі виборів вибору не було — голосували за кандидата «блоку комуністів і безпартійних». Говорю про різні виміри формування модерного суспільства. У тому сенсі Схід України був у значно гіршій ситуації. Але Схід — це не один регіон.

Треба вирізняти Гетьманщину, Лівобережжя, де були козацька полкова традиція, традиція державності, самоврядування, як-от Полтава (саме там почалося українське національне відродження, а не на Галичині, як вважають деякі галичани) чи певною мірою Харків, — порівняти їх із Донецьком неможливо. Є цікава книжка німецького історика Райнера

Лінднера про Донбас до революції. Він згадує про позицію валлійського промисловця Джона Г'юза, якого цікавила передусім індустрія: створення заводів і шахт, але він виступав проти того, щоб Юзівка мала міське самоуправління — вона навіть отримала міську адміністрацію лише у 1917 році. Промисловці заробляли феноменальні гроші, але їх не цікавило заснування в Юзівці шкіл, їх не цікавило, щоб були вибори. Це приклад того, як регіоном легковажили, занедбували його. Щоб мати модерне новочасне суспільство, треба мати і школи, і міське самоуправління, і розвинену промисловість. Якщо у вас є те останнє, але немає школи, театру, бібліотеки і міської ради, ви не будете модерними.

У.Т.: Водночас ви наголошуєте, що національні цінності нині не повинні бути першорядною метою: Євро-2012 — так, але насильницька українізація — ні?

— Євро-2012 має шанс інтегрувати не тільки Україну з Європою, а й саму Україну. Те, що дехто вважає насильницькою українізацією, інші — і я з ними погоджуся — назвуть ви-
правленням старих кривд. Українська

мова і культура потребують піклування з боку держави, бо були жертвами дискримінації протягом багатьох поколінь. І я не вважаю формою такої дискримінації нинішню ситуацію росіян в Україні. Вони мають цілковиту свободу мовної культури. Але якщо вони хочуть бути повнокровними громадянами України, то мають знати українську мову, оскільки вона дасть їм змогу функціонувати в українській політичній системі. Я не проти, щоб етнічний росіянин/росіянка стали президентом України, але щоб це сталося, він/вона повинні володіти українською мовою, не зрікаючись російської. Коли ми кажемо: держслужбовець має право не знати української мови, то таким чином стверджуємо, що українські громадяни української національності зобов'язані знати російську мову. Бо коли я йду до ресторану і мені відмовляють в обслуговуванні українською мовою, то це означає, що я як український громадянин маю скласти іспит із російської. Юрист скаже: якщо хтось має право, то

рухи знаходили прихильників в Україні та інших республіках, і мова росла з переконанням, що далі служити «есересеру» вона не бажає. Коли відбуваються мирні протести, це означає, що серед тих протестуючих немає майбутніх оборонців радянської системи. Ті протести привели до того, що у владі пригадали слова Леніна: «Революції відбуваються тоді, коли одні вже не хочуть, а інші вже не можуть», тому виникла ідея перебудови. Те, що стільки людей вже «не хотіли», паралізувало дії тих, хто вже більше «не міг». Думка, що незалежність Україні подарована, спрямована на те, щоб показати українців неспроможними до самостійних кроків.

У.Т.: Є також інша думка, що українці як співзасновники СРСР у 1922 році мали повне право його розвалити...

— Можу погодитися з цією тезою частково. Ми маємо визнати, що у цьому процесі дуже допомогли Російська Федерація, така складна і су-

лістів» Леніна, Сталіна і Хрущова (право націй на самовизначення, приєднання Західної України та Криму) таки має зерно правди?

— Ленін розумів серйозність українського руху. Він дозволив існування Української СРР не тому, що любив українців, а тому, що вважав український рух таким сильним, що просто заборонити українців було неможливо. Ленін не мав нічого проти, щоб розстрілювати певних українців (як і росіян), проте вважав, що Україну хоч формально, але треба визнати рівною Росії. Доти жоден російський політик так далеко не пішов. Запитайте себе: яка держава воювала в Другій світовій війні під прапором українських державних інтересів? Не Німеччина, не Англія, не Франція, а Радянський Союз. Це СРСР висував територіальні претензії від імені України. Збирав землі, виправдовуючи це українським національним інтересом (хоча насправді йшлося про остаточну перемогу над українським націоналізмом). ■

Інтегральний націоналізм – це минуле, це тема для істориків. Для ідеології ОУН 1930-х років сьогодні немає ні місця, ні жодної потреби

хтось інший має обов'язок. Якщо я маю право не знати української, інші зобов'язані знати неукраїнську.

У.Т.: Чи варто перейматися розмовами, що незалежність нібито дісталася Україні задарма і нічого не варта? Нібито Союз розпався сам, і ми до цього процесу не мали стосунку?

— Абсолютний нонсенс. Якщо не було кровопролиття, це не означає, що ми здобули незалежність безплатно. Я говорю як історик. Ті, хто каже, що «українців примусили бути незалежними», забувають про втрати у світових війнах, про дисидентів, протести інтелігенції у 1950-х роках, Максима Рильського з його закликком на захист української мови, Василя Стуса. Ці люди підірвали СРСР зсередини. Посприяли також національні рухи в республіках Балтії та Східній Європі. Радянський Союз не просто розпався, чимало народів – поляки, мадяри – чинили йому опір і спротив. Різні культурні молодіжні

перечлива постать, як Ленін. Після громадянської війни більшість партійних кадрів, зокрема й Сталін, виступали за програму автономізації. Сталін казав, що поязка є Татарська республіка, Башкирська, зробимо Україну, Білорусь, кавказькі республіки частиною Російської Федерації. А Ленін вважав, що найбільшою загрозою для комунізму є великодержавний російський шовінізм. Він бачив, що вже в партійних кадрах радянської держави є люди, які їй служать не тому, що є комуністами, а тому, що бачать, ніби Червона Росія рятує імперію. Тому ця конституційна норма про можливість виходу, яку багато хто вважав фікцією, надала юридичну можливість мирного розпуску Радянського Союзу на засадах договору: ми створили Союз у договорі, зараз на підставі статті такої-то його розпускаємо – good bye!

У.Т.: То український жарт про «найбільших українських націона-

ДОСЬЄ ТИЖНЯ

Роман Шпорлюк

народився 1933 року на Тернопільщині.

З 1935 по 1958 роки жив у Центральній Польщі

У 1955-му закінчив Університет Марії Склодовської-Кюрі (Люблін) за фахом «Теорія держави і права, історія політичної думки».

1958 – 1961 роки – Оксфордський університет, спеціальність «Супільні науки».

1965-й – докторат у Стенфордському університеті, дисертація про історичну концепцію Михайла Покровського.

З 1965 року – викладач історії Східної Європи в Мічиганському університеті.

З 1991-го – професор кафедри історії України Гарвардського університету.

1996 – 2003 роки – директор Українського наукового інституту в Гарварді.

Автор книжок The Political Thought of T.G.Masaryk (1980), «Комунізм та націоналізм: Карл Маркс проти Фрідріха Ліста» (1988, українське видання – 1998), «Імперія та нації (з історичного досвіду України, Росії, Польщі та Білорусі)» (2000) «Формування сучасної України: західний вибір» (2004).

Автор численних статей у часописах «Сучасність» і «Критика».

Злазьте з барикад

АВТОР: Анна Бабінець
ФОТО: РНЛ, Андрій Ломакін

Право депутатів бити один одного можуть суттєво обмежити. Парламентарії поділилися з *Тижнем* своїми тривогами та роздумами

Коли в передвиборчих списках Партії регіонів з'явилися такі видатні люди, як борець Ельбрус Тедесв та баскетболіст Олександр Волков, ліхі язички казали, що в такий спосіб регіонали зміцнюють оборонні позиції. Звісно, це неправда — вони зміцнюють позиції вітчизняного спорту. Проте іноді лише присутність таких людей десь поряд важить для опонентів по ВР набагато більше, ніж будь-який найпереконливіший аргумент. Незабаром утримання «сильних та запальних» у фракційних лавах може

дорого коштувати партії. Депутати, які не люблять або не можуть битися, зареєстрували постанову, згідно з якою парламентарії мають компенсувати збитки від своїх дій та перепросити у ображених колег. В іншому випадку потраплять у ганебний список.

ДОРОГЕ ЗАДОВОЛЕННЯ

Постанова, яка наразі перебуває в статусі проекту, передбачає, що депутат, котрий пошкодив обладнання Верховної Ради, несе матеріальну відповідальність за свої дії. Винних і суму компенсації визначає регламентний комітет. Більшість депутатів підтримують таку норму — кажуть, чим більший рахунок виставлять певному парламентарієві, тим краще.

«Був випадок, коли Тарас Чорновіл зламав мікрофони, а потім сплатив їх вартість», — розповідає **Тижню** регіонал Нестор Шуфрич, який має купу яскравих спогадів про бійки у Верховній Раді та їх наслідки. Пригадує, як бютівці зламали електрощитову два роки тому, як пхали монетки та фольгу в депутатські пульти. Проте випадків, коли хтось із парламентаріїв платив за виведену з ладу систему «Рада», щось не пам'ятає. Ламають її регу-

лярно, а ремонт іноді коштує сотні тисяч гривень. Досі ці гроші брали з державної кишени. Тепер страждатимуть кишени дрібних хуліганів.

«ЦЕ НЕ ЕМОЦІЇ, ЦЕ АГРЕСІЯ»

Порушників дисципліни та груб'янів каратимуть недопущенням до робочого місця. Якщо депутат образив когось із колег і не попросив вибачення, а ображена сторона не вважає конфлікт вичерпаним, парламентарія можуть відсторонити від участі у засіданнях ВР на 5 днів. Постанова надає депутатові шанс стати чемнішим і запроваджує таке поняття, як «публічне вибачення», текст якого має бути надрукований у газеті «Голос України».

Депутатів, які заважають голові ВР розпочати засідання протягом години (майже класична для українського парламенту картина — заблоковане місце спікера), звільнятимуть від роботи в сесійній залі на 10 днів.

Парламентарій від НУ-НС, у минулому столичний мер, Олександр Омельченко розповідає **Тижню**, що ніколи не був «драчуном», і взагалі вважає, що наші депутати надмірно агресивні через особисті проблеми: «Це не емоції, це агресія. Людина налаштована агресивно й

не може вийти з цього стану. Приходить на роботу й хоче не те що на когось гавкнути, а може, й вкусити. Я думаю, ці депутати носять особисту замкнену агресію, яка потім виливається на всіх інших». Пан Омельченко радить колегам раніше прокидатися й промовляти про себе прості позитивні мантри на кшталт «я хороший», «я добрий», «я всім подобаюся».

ЧОРНИЙ СПИСОК

Для тих, кого не здатне змінити ані покарання гривнею, ані позбавлення роботи в колективі, є ще страшніша кара. На депутатів, які мають погані манери, чекає публічне засудження та тривала ганьба. Впроваджуватимуть у життя подібні заходи телеканал «Рада», газета «Голос України» та інші «навколопарламентські» ЗМІ.

Зокрема, постанова передбачає, що по радіо і телебаченню транслюватимуть рішення профільного комітету про порушення депутатами дисципліни й етики.

Але й це ще не все. Прізвище кожного, хто хоч раз намагався зашкодити роботі Верховної Ради, друкуватимуть у газеті «Голос України» за два тижні до парламентських виборів! Цей ганебний список міститиме прізвище порушника, фракційну приналежність, порушену норму та застосовані санкції.

«Люди можуть відреагувати на ці списки не так, як розраховують автори постанови, — посміхається

Нестор Шуфріч. — Погодьтеся, людям подобається, коли відстоюють їхні інтереси, й політики, в яких вони вірять, не відступають».

ВЕРХОВЕНСТВО СТИМУЛУ

Здається, всі ці норми вигадав хтось, щоби познущатися з депутатів та зіпсувати їм життя. Проте авторами проекту є самі ж нардепи. Двоє з них — Олег Зарубінський та Юрій Литвин — члени фракції Блоку Литвина. В пояснювальній записці до закону йдеться: «Встановлення цих санкцій має, насамперед, стимулюючий для парламентської поведінки характер». За ідеєю однодумців спікера Литвина, простимульовані в такий спосіб народні депутати припинять блокувати роботу Ради й ніхто не звинувачуватиме спікера в недіздатності парламенту. А розмови про дострокові вибори нарешті припиняться.

«Ця постанова, якщо її й ухвалить, не діятиме, вона політична», — коментує спроби свого наступника контролювати ситуацію Арсеній Яценюк, наразі просто нардеп від НУ-НС. **Тиждень** нагадав йому, що колись, обіймаючи спікерську посаду, він також намагався знайти спільну мову з депутатами. Він майже запровадив сенсорні кнопки, які б забезпечували особисте голосування кожного парламентаря. «Тоді регламентний комітет не дав мені цього зробити, тепер, можливо, Рада здатна ухвалити таке рішення», — відповідає пан Яценюк.

ПОШКОДЖЕНО В СТИНАХ ВР

Гудзики. У липні 2006 року під час оголошення про створення коаліції (ПР, СПУ, КПУ) в залі розпочалася бійка. В ній відірвали гудзики депутатів від НУ Леся Танюку.

Окуляри. Депутату-бютівцю Андрію Павловському розбили окуляри під час бійки біля кімнати, де розташована система «Рада» (листопад 2008).

Двері, скло. Окрім окулярів Павловського, у битві за систему «Рада» між представниками БЮТ і ПР були розбиті двері та скло до приміщення, де розташована система.

Черевики. У грудні 2002-го нардеп Григорій Суркіс штовхнув нардепа Юлію Тимошенко. У відповідь вона наступила підбором на його, за власним зізнанням, «єдині нові черевики».

Відеокамера. У 1998 році спікер Олександр Ткаченко розбив відеокамеру депутатів-рухівцю Ярославу Кендзьору — він саме знімав бійку.

Те, що депутати ще не створили профспілки й не обстоюють власних прав на протест шляхом бійки, свідчить лише про одне — вони впевнені, що жодного їхнього права ніхто не порушить. Депутатської недоторканності ще ніхто не скасовував. Тому примусити народного обранця виконувати будь-який закон неможливо. Лише шляхом стимулювання, як правильно зазначено в проекті постанови. ■

Фінальний відлік

АВТОР: Петро Бурковський,
Школа політичної аналітики при
НаУКМА

**До президентських
виборів лишилося
менше року.
Тиждень аналізує,
хто і навіщо хоче
стати главою держави**

Сьогодні українське суспільство перебуває у стані втоми від ситуації «виборів без вибору». Цей настрій буде одним із ключових під час передвиборчих перегонів. Парламентські вибори 2006 та 2007 років, передвиборча ситуація кінця 2008-го змушували громадян обирати між одними й тими самими гравцями, які по черзі виконували однакові ролі: то «опозиції, що бореться», то «влади, що піклується».

ЇХНІ ШАНСИ*

Віктор Янукович	22,3%
Юлія Тимошенко	13,9%
Арсеній Яценюк	7,9%
Володимир Литвин	4,1%
Петро Симоненко	3,6%
Віктор Ющенко	2,4%
Олександр Мороз	1,5%
Анатолій Гриценко	1,4%
Наталія Вітренко	1,2%
Олег Тягнибок	0,7%
Інший (хто?)	1,3%
Проти всіх	19,1%
Важко сказати	20,4%

*За даними фонду «Демократичні ініціативи» (кінець 2008р). Опитано 2004 особи, похибка 2,2%

ЗАПИТ НА ДИКТАТУРУ

Президентська виборча кампанія вже сприйматиметься як примус ще раз усупереч своїй волі підтримувати тих, хто за чотири роки показав, що на владу не заслуговує. І це насилля може обернутися проти всіх кандидатів: або через українську явку, або через підтримку так званих позасистемних політичних сил — лівих і правих радикалів. Наприклад, на березневих позачергових виборах до Тернопільської облради серйозні успіхи обіцяють «Свободі» Олега Тягнибока. Тому цікаво буде поглянути, хто зможе виграти, позиціонуючись на противагу цим псевдорадикалам.

Знецінилися такі поняття, як «влада», «відповідальність», «право вибору». Відповідно загострилася криза довіри до влади, інституцій відкритого суспільства, яке нині асоціюється лише з безладом і безправ'ям «слабких» перед «сильними».

«Слабкі» у захищеності своїх прав і свобод, статків, у невпевненості в майбутньому можуть охоче підтримати того, хто запропонує позбавити влади «сильних» — нинішніх господарів життя, які незалежно від політич-

ного табору не лише володіють засобами виробництва, а й контролюють засоби для існування мас і ЗМІ. Запит на диктатуру в умовах зростання радикальної загрози «зліва» і «справа» лише міцнішатиме. Інша річ, що з-поміж присутніх на політичній арені наразі не видно сили чи людини, яка змогла б узяти на себе цю роль, хоча Тимошенко за своїми якостями найближча.

ХЛІБ І ВИДОВИЩА

Криза багатьох громадян змусить голосувати шлунком. Йдеться не лише про прямий підкуп виборців у день голосування чи підгодовування електорату за півроку до виборів, а про готовність людей голосувати за тих, хто запропонує заходи, спрямовані на зменшення тягара кризи, що здаватимуться реалістичними. Наприклад, як знайти підробіток, як витратити менше на утримання сім'ї, як приборкати свавільного чиновника, міліціонера, бандита тощо. Час великих проектів, принаймні в тому бездарному вигляді, в якому їх презентували останні роки десяти, минув. На сьогодні жоден із кандидатів, які мають шанс подолати символічний 3-відсотковий бар'єр, не представив

Віктор Ющенко

Попри низький рейтинг, він публічно заявив про готовність поборотися за посаду президента ще раз. Сподівається, що економічна криза покаже «яловість» решти претендентів

Юлія Тимошенко

Для неї вибори і виборча кампанія стали природною стихією, що дає їй сили. Перемога ж дарує шанс цілковито усунути з політичної арени обох головних конкурентів. Поразка змусить замислитися над зміною не лише стилю, а й змісту політики.

свого бачення того, як виходити з кризи.

Людам знову доведеться пережити стрес від використання політиками на виборах питань ідентичності. Замість природної для більшості громадянської ідентичності (самоповаги і поваги прав іншого, почуття солідарності, віри у найвищі, вічні цінності) нав'язуватимуться шкали поділу і розмежування за мовною, регіональною, світоглядною, геополітичною ознаками. Тобто електорат будуть дробити, протиставляти й утягувати у суперечки, щоб створити враження причетності до реальних подій, дати психологічний допінг — стимул для походу на виборчі дільниці. Можливо, новою шкалою стане соціально-економічне розшарування. Серед кандидатів, які торкатимуться цієї теми, побачимо (у міру зниження градусу напруження) Януковича, Симоненка, Ющенка, Тимошенко, Литвина, Яценюка.

ПОВНОВАЖЕННЯ, ЕГО І ПРАВДА

Ключове питання виборів, яке постає перед кожним кандидатом: що можна зробити на посаді президента з доволі обмеженими повноваженнями?

По-перше, розширити ці повноваження за рахунок інших інституцій влади. Таку мету всі п'ять років ставив перед собою Ющенко, не відмовляється від неї ні Тимошенко, ні Віктор Янукович. Цілком комфортно

на цій посаді без нових прав почувалися б Литвин, Симоненко, Яценюк. Тобто для першої трійки посада президента — це щось більше ніж повноваження закріплені за нею закріплені: можливість перебудувати під себе всю політичну систему і домінувати у політичному процесі. Тому в своїй боротьбі вони будуть готові йти до останнього. Тоді як друга трійка вбачає в посаді лише вищий (і, можливо, найвищий) щабель свого політичного розвитку. Вони намагаються домінувати, але в межах уже створених правил, у межах збудованого балансу сил між ключовими фінансово-промисловими групами.

Наступне питання: кому (чому) служити на посаді президента? Своє его на перше місце впевнено ставлять лише Ющенко і Тимошенко. У 2005—2008 роках це було однією з основних причин того, що вони так і не змогли домовитися про розподіл влади в країні. Водночас це дало їм змогу реалізувати, хоч і в дуже вузьких питаннях (газовий сектор або відносини з НАТО), своє бачення, запрограмувати політичні зміни на кілька років наперед. Проте такі лідери віддають поточну роботу на відкуп оточення.

Янукович, Симоненко і Литвин готові підкорити свої прагнення інтересам груп (партії, лобі), без яких вони не досягли б нинішнього становища. Це

загрожує застоєм у політичних питаннях і високою активністю в економічній галузі (перерозподілом власності, рейдерством, завершенням великої приватизації в інтересах вітчизняних ФПГ і відкриттям легального ринку землі). Яценюк на цьому тлі у разі обрання намагатиметься запам'ятися і яскравими ініціативами, і передбачуваністю в економіці. Проте виникають сумніви, чи не забракне йому хисту протриматися у владі в розпал кризи (2010—2011 роки).

І ще одне ключове питання: як же казати людям правду і як її чути? Тимошенко і Литвин завжди демонстрували різке вміння змінювати погляди залежно від кон'юнктури. Їм найкраще вдається казати те, що люди хочуть чути, і мовчати про те, що чути неприємно. Сюди ж можна зарахувати і Яценюка. Тоді як Янукович, Симоненко і Ющенко залишаються вірними своїм поглядам, «б'ють в одну точку», вірячи, що своїми діями, інтерпретацією реальності можуть розширити коло прихильників. При цьому перша трійка терпиміше ставиться до альтернативної думки, оскільки це ще й можливість вчасно змінити свою. Друга трійка свято переконана у своїй правоті і вважає, що може її нав'язувати. Зрештою, вибори покажуть, яку маску на своєму обличчі наступні п'ять років хоче носити українське суспільство. ■

Віктор Янукович

Жагуче прагне реваншу за «несправедливу» поразку в 2004 році. 2010-й для нього є вирішальним: поразки не пробачать ні прихильники, ні спонсори.

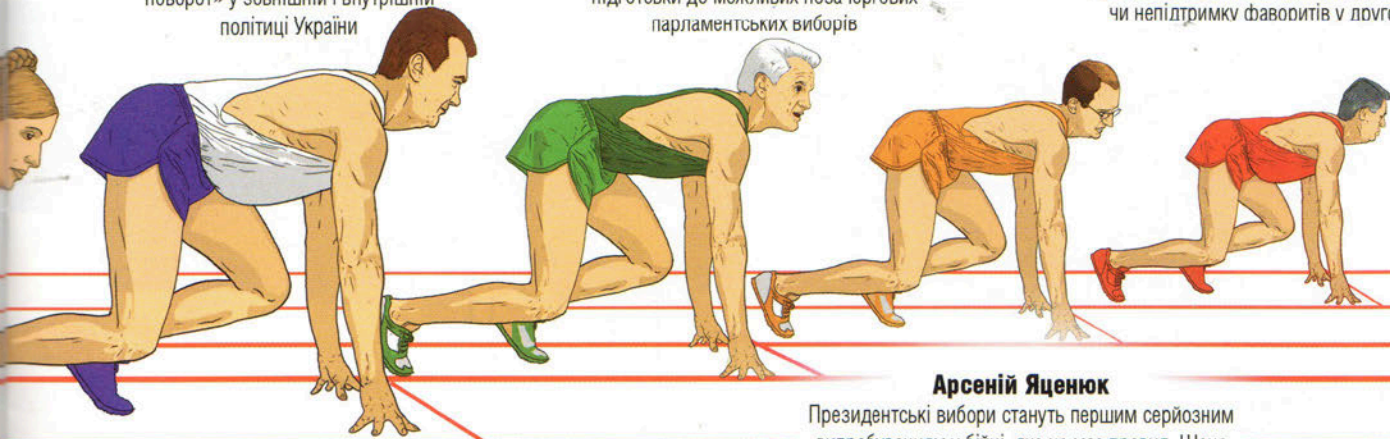
А перемога дасть змогу розпочати «східний поворот» у зовнішній і внутрішній політиці України

Володимир Литвин

Двічі спікер просто «дозрів» до участі у найважливіших перегонах. Мета — третє почесне місце, яке він намагатиметься конвертувати у посаду прем'єр-міністра, і консолідація електорату для підготовки до можливих позачергових парламентських виборів

Петро Симоненко

Це «щука», яка не дає решті сил дримати. Вибори у розпал кризи — чудовий спосіб знайти нових й утримати старих виборців. Крім того, це ще й нагода поторгуватися про підтримку чи не підтримку фаворитів в довгом твої

Арсеній Яценюк

Президентські вибори стануть першим серйозним випробуванням у бійці, яка не має правил. Шанс показати свою особистість або засвідчити «технічність» і «керівність»

АВТОР: Сергій Гузь

Тиждень вирішив розібратись, як інфляція впливає на наші заощадження

На відміну від країн з розвинутою ринковою економікою, в Україні вибір варіантів довготермінового накопичення заощаджень не такий вже й великий. Нині у більшості пересічних громадян популярні лише чотири: складати під подушку, відкрити депозит у банку, вкласти в інститути спільного інвестування (наприклад, до ПФів), відкрити пенсійний рахунок у НПФ.

Ми обрали чотири типові ситуації, щоби з'ясувати, як змінюватиметься купівельна спроможність наших заощаджень за умов високої, середньої та низької інфляції і типової доходності кожного з цих фінансових інструментів, які вже демонстрував або може продемонструвати ринок. Еталоном купівельної спроможності, нашою твердою валютою, слугуватиме мішок картоплі вагою **40 кг**, який сьогодні можна купити за **100 грн**.

Під подушку

Ризик знецінення інфляцією або втрати грошей внаслідок пожежі чи іншого нещасного випадку

Вартість мішка картоплі
Інвестиції – 100 грн

Через 3 роки,
інфляція 3%

109 грн

- 3,5 кг

Через 3 роки,
інфляція 7%

122,5 грн

- 7 кг

Через 3 роки,
інфляція 15%

152 грн

- 13 кг

Інфляція в деталях

ВПРИТУЛ

На банківський депозит

Ризик банкрутства фінансової установи або знецінення заощаджень інфляцією, якщо вона перевищить відсотки по депозиту

Пайовий сертифікат

Значний ризик низької дохідності та знецінення інфляцією, ризик збитків внаслідок поганого управління активами, висока залежність від коливань на фондовому ринку

Пенсійний рахунок

Ризик низької дохідності пенсійного фонду через погане управління активами та знецінення інфляцією, залежність від коливань на фондовому ринку

Рейтинг ризикованості від 1 до 4, де 4 – найризикованіші інвестиції.

Що нижчий рівень інфляції, то менші ризики знецінення заощаджень і вища дохідність незалежно від того, де ви їх зберігатимете. Це легко побачити на прикладі інвестування у банківський депозит на 30 років з рівнем дохідності, що лише на 1% перевищуватиме рівень інфляції:

	інфляція 15%	інфляція 7%	інфляція 3%
дохідність депозиту на 30 років	16% = +12 кг	8% = +12,8 кг	4% = +13,5 кг

Час купувати

РУШНИЦІ

Економічна криза штовхає наших співвітчизників на велику дорогу

Кримінальні хроніки стають дедалі змістовнішими. «Грабіжник убив дівчину за мобільний телефон», «В Одесі обстріляли інкасаторів», «Бандити зажадали за життя ювеліра 50 кг золота» — це лише частина газетних заголовків за минулий тиждень. Попри завіряння Міністерства внутрішніх справ, що відомство тримає ситуацію під контролем, там визнають: лише у Києві, донедавна спокійному місті, кількість крадіжок зросла майже вдвічі. За підрахунками експертів, кожен відсоток, на який збільшуються лави безробітних, дає восьмивідсоткове зростання криміналу. Економісти прогнозують, що українцям не слід розслаблятися: пік кризи припаде на березень — квітень. Тоді ж суспільство накриють найпотужніші хвилі злочинності.

«ЙДИ НА ВУЛИЦЮ І РІЖ»

Київ швидко накривають важкі зимові сутінки. Йдемо дворами Солом'янки до одного з «п'ятаків», де за невимушеним спілкуванням збирається вечорами місцева шпана. Попри колючий холодний вітер, хлопці дудлять пиво. Розмова вперто крутиться навколо кризи і того, як важко знайти нормальну роботу. Хлопець з обличчям, не надто зіпсованим інтелектом, вихваляється, як днями «кинув кекса на мобілу»: «Затиснули біля ларка, той лох навіть не пискнув. Ми в нього й лопатник підрізали, тільки там якісь понти були. Але труба нормальна — «Нокія» новенька. Я її щойно на радіку за 450 грн загнав».

Його товариш Максим родом звідкись із Черкащини. Вийти на велику дорогу він ще не наважився.

АВТОРИ: Андрій Мовчан, Богдан Буткевич, Валерій Завіновський, Андрій Ісаков, Олег Притикін

Але зізнається, що до того недалеко, оскільки будівництво, де він працював, заморозили, з гуртожитку виселили. Додому повертатися нікуди — там однокімнатна хрущовка, де живуть батько-алкоголік із матір'ю, а також сестра з чоловіком і немовлям. Після кількох пляшок пива він ледве не плаче: «Я ж хотів тут нормально заробити, почав навіть гроші відкладати, а тут ця криза гръобана. Взагалі не знаю, що робити. Хоч іди на вулицю і ріж».

Компанія потихеньку починає розходитися. Раптом лунає кілька глухих ударів, спрацьовує сигналізація. Вдивляємося в сутінки, трохи розріжені світлом вуличних ліхтарів. Неподалік дві темні постаті пораються біля іномарки. «Магнітолу беруть», — коментують дійство наші співрозмовники. Крадії витягують щось із салону і швидко зникають у темряві.

Попри запевнення столичної міліції щодо контролю над ситуацією, маховик криміналу вже набирає обертів. Якщо раніше у Києві за день фіксували до десяти квартирних крадіжок, то останнім часом — 17—20. «Я пов'язую це з тим, що з'явилася відповідна кількість осіб без відповідних засобів для існування», — так прокоментував ситуацію начальник київського ГУ МВС Віталій Ярема. Вельми показовий випадок стався в одному з центральних районів столиці: чоловік, який втратив роботу, пограбував бензоколонку, позаяк не мав коштів, щоб погасити кредит.

ГРАБУЄТЕ БАНК? СТАНЬТЕ У ЧЕРГУ!

За рівнем злочинності не пасуть задніх і регіони. Згідно зі звітами МВС, у Маріуполі кількість правопорушень зросла на 20%. За підрахунками міліції, серед теперішніх злочинців у місті майже кожен п'ятий — металург, який недавно втратив роботу. Схожа ситуація й на Заході України: в Івано-Франківську дільничні інспектори реєструють по кілька сотень

Посилення міліцейського апарату не вирішить проблеми

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕРНЕНЬОВ

звернень щотижня. Більша частина злочинів — майнові: дрібні крадіжки і шахрайства. В обласному управлінні МВС не сумніваються, що саме безробіття штовхає людей на правопорушення.

У Донбасі до зростання злочинності ставляться по-філософському спокійно. Тут навіть у часи підйому економіки не варто було гуляти вулицями після настання сутінок, кажуть місцеві журналісти. А пограбування банків почали зриватися унаслідок браку грошей у касах. Характерний інцидент стався нещодавно в шахтарському містечку Сніжне. У відділення банку серед білого дня вдерся озброєний ножом нападник. У критичній ситуації касирка повелася виважено. Поклавши руки на стіл, аби не було підозри, що вона намагається натиснути «тривожну» кнопку, повідомила незваному гостю: грошей немає, і ніхто не знає, коли будуть. Навіть продемонструвала нутрощі справді порожнього сейфа. Обклавши владу, негнучку вітчизняну банківську систему та світову фінансову кризу триповерховим матюком, грабіжник швиденько по-

дався світ за очі. Зараз його розшукує міліція.

Ще кумедніший кримінальний випадок зареєстровано у Харцизьку. Там «узяти» місцевий банк вирішив поки що не індифікований чоловік середнього віку з пістолетом у руці. Проте молодик, який чекав у черзі до каси, почав сперечатися з бандітом щодо того, кому з них гроші потрібніші. Зав'язалася бійка, унаслідок якої грабіжник був змушений дрементути з натовченою пікою, кинувши пістолет і жіночі панчохи, які використовував як рукавички.

На Луганщині цей рік почався з розбійного нападу. В новорічну ніч у помешкання стаханівського комерсанта увірвалися п'ятеро в масках. Вони скрутили господарів і забрали усе більш-менш цінне. А 5 січня у центрі Луганська за кілька кроків від обласної адміністрації стріляли у бізнесмена з Росії. На щастя, той лишився живим. Луганські правоохоронці констатують, що кількість злочинів у регіоні зросла майже на чверть. За перші 16 днів січня, згідно зі статистикою місцевого УМВС, зафіксовано по-

над 1800 кримінальних правопорушень, у середньому 112 на добу, тоді як торік середньодобовий показник був приблизно на рівні 89. Збільшення кількості злочинів відбулося переважно за рахунок вуличних пограбувань і квартирних крадіжок. Причому найбільше їх скоюють там, де зупинилися підприємства. Значимо, що лише у грудні рівень безробіття на Луганщині зріс на 30%.

Колеги луганських міліціонерів із Запоріжжя відвітували, що протягом минулого року їм вдалося домогтися зменшення рівня злочинності у регіоні. Але місцеві журналісти і правозахисники вказують на те, що відмова в порушенні кримінальної справи і нерестрування заяв про скоєння злочинів лишаються хітом діяльності запорізької міліції. Зокрема про це говорив на спільному засіданні колеги обласної прокуратури та ГУ МВС прокурор області Валерій Кулаков. Саме цим, вочевидь, і пояснюється оптимістична статистика. До речі, коли готувався цей матеріал, у Запоріжжі було скоєно одразу два напади на банки.

Харківські правоохоронці, у свою чергу, закликали населення бути

обережними у вечірній час. У зв'язку зі сплеском злочинності на вулицях міста збільшено кількість патрулів. За весь рік у місті зафіксовано понад 900 вуличних злочинів, а кількість валютних махінацій міняйл, скоєних за останні місяці, вже побила рекорди попередніх років.

До вирішення конфліктів із класованими елементами найрадикальніше поставилися мешканці Дніпропетровська. Вони масово скуповують зброю для самозахисту. Міліція стверджує, що кількість охочих отримати дозвіл на носіння зброї суттєво збільшилася. І роблять це вже не прихильники спортивного полювання, а пересічні громадяни.

«Вступай до якогось мисливського клубу і купи рушницю, — порадив кореспондентові **Тижня** колишній міліцейський оперативник. — Бо якщо завтра долар буде по 12 грн, на вулицю вийдуть убивці, яким не буде чого втрачати. Повір, за ті гроші, що платили мені, я не став цю гнилоту ловити. Краще сам візьму рушницю й піду добувати собі та родині їжу».

ЯК ШУКАТИМУТЬ ВИННИХ

Окрім вуличної злочинності, в часи кризи частішають й інші маргінальні явища. Наприклад, ксенофобія. Люмпенові властиво на всі запитання давати якомога простіші відповіді. Тож винними у всіх бідах для нього може стати не уряд і не роботодавець, а «іногородці».

Достатньо хоча б згадати історію виникнення руху наці-скінхедів в Англії 1970-х—1980-х років. Буквально за десятиліття аполітична субкультура робітничої молоді набула чіткого коричневого забарвлення. Причому британські неонацисти стали на ноги саме під час масових звільнень за правління Маргарет Тетчер. Вину за втрату роботи молодь виміщала на пакистанцях та інших мігрантах, яких «аборигени» вважали винними у втраті робочих місць. Водночас наці цілковито толерували головного винуватця — уряд.

Нинішня криза розвивається за схожим сценарієм. У Європі виникла неочікувана хвиля ксенофобії. Наприклад, у Німеччині й тиждень не минає без нарути над єврейськими цвинтарями. Єврейські громади пояснюють це популяризацією теорії всесвітньої змови. За офіцій-

ними даними, протягом останнього року в країні зафіксовано понад 800 расистських акцій. Слід зазначити, що таке відбувається не лише в Німеччині, а й в інших країнах ЄС: Австрії, Бельгії, Швейцарії.

«На жаль, кризові явища завжди супроводжуються спробами знайти цапа-відбувайла, — коментує правозахисник Максим Буткевич. — У випадку сучасної України ними стають

«Якщо завтра долар буде по 12 грн, на вулицю вийдуть убивці, яким не буде чого втрачати»

вихідці з Африки та Азії. Попри те, що ці люди змушені працювати переважно в торгівлі, міф про відібрані робочі місця живе і далі. Насправді багатьом силам вигідно спрямувати невдоволення на іноземців, тому расизм уже зараз стає українською дійсністю».

КРИЗА ЗА ЛАО ЦЗИ

Люмпенізація українського суспільства не викликає жодного здивування у соціологів. Для України цей процес — цілком логічний наслідок кризи, стверджують вони. «Зубожіння населення виливається у так зване горизонтальне соціальне напруження, — розповідає соціолог Анастасія Рябчук. — Звільнені громадяни не бачать іншого виходу, як йти на злочини і красти щось у людей, які, зрештою, опинилися у такому самому становищі. Я не один рік займаюся дослідженням проблеми бездомних. На їхньому прикладі можна простежити певну тенденцію. Кількість людей без даху над головою коливається синхронно щодо соціально-економічної ситуації. Значна частина звільнених починає пити, хтось вживає наркотики. Декого з дому виганяють власні діти, інші залазять у борги. Як наслідок — люди йдуть на злочини й ведуть асоціальний спосіб життя».

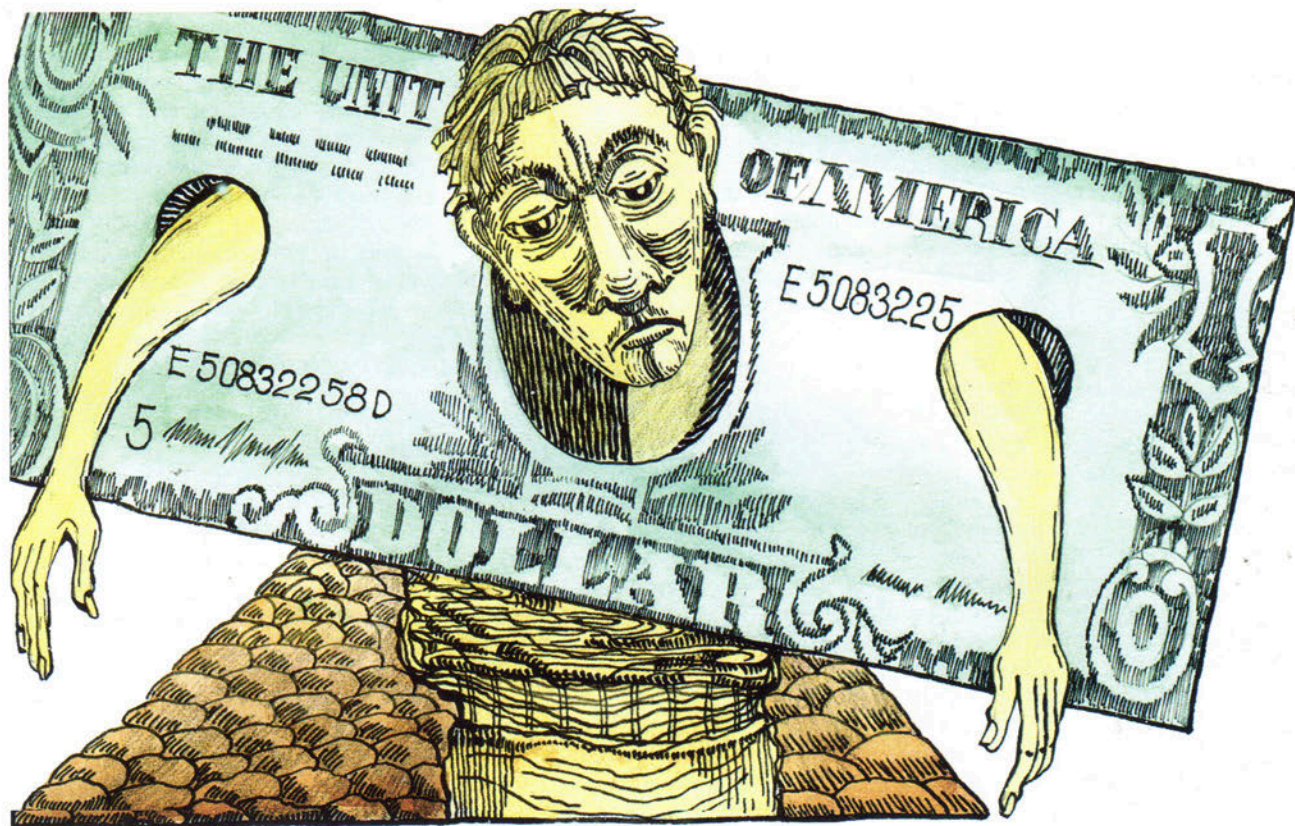
Рябчук переконує, що посилення міліцейського апарату не вирішить проблеми. На думку соціолога, українцям слід запозичувати європейський досвід і переводити «горизонтальне» соціальне напруження у «вертикальне». Тобто тиснути безпосередньо на державу і власників підприємств, передусім розвиваючи незалежні профспілки.

«Щоб подолати люмпенізацію суспільства, слід боротися не з наслідками, а з причинами проблеми: падінням рівня життя і масовими звільненнями, — каже Рябчук. — Якщо ж влада на це не здатна, людям самим доведеться обстоювати власні робочі місця».

Як свідчить історія, злочинність та агресія громадян одне до одного знижувалися саме в умовах самоор-

ганізації населення на колективні дії. У 1919 році під час стотисячного страйку в Сіетлі рівень злочинності у місті впав до рекордного мінімуму. Навіть командир підрозділу американської армії, направленою для підтримання порядку, дивувався, що за 40 років служби не бачив міста, де панували б більший спокій і порядок. Те саме можна було спостерігати і під час страйків англійських шахтарів у 1980-х роках. Вільні тред-юніони не тільки обстоювали робочі місця, а й намагалися не допускати люмпенізації тимчасово непрацюючих гірників. Для цього всіх страйкарів закликали стежити за собою, не вживати алкоголю й більше часу приділяти близьким. Згодом такі речі стали загальноєвропейською практикою. Схожий досвід має й Україна. Зокрема, під час масових протестів наприкінці 2004 року у Києві спостерігався спад злочинності попри фактичну відсутність міліції на вулицях столиці.

Утім, розвиток незалежних професійних об'єднань в Україні, м'яко кажучи, залишає бажати кращого. Здебільшого вітчизняні профспілки обслуговують інтереси політиків і великих промисловців. Тож відповідальність за люмпенізацію українців нестиме сучасна політична і бізнес-еліта, тобто ті, хто вчасно не подбав про гарантування робочих місць, належну освіту громадян і їхню впевненість у власному майбутньому. В нинішній ситуації українська еліта нагадує переконаних даосів. «У древності ті, хто сповідував Дао, не просвітлювали народ, а робили його неосвіченим. Важко керувати народом, коли у нього багато знань», — так заповів Лао Цзи, і саме так чинять вітчизняні чиновники й олігархи. ■

Банківський НАДРИВ

АВТОР: Тарас Бук

**Нацбанк керує
в Укрпромбанку
та Надра Банку.
Тиждень розбирався,
що це означає для
вкладників та інших
фінустанов**

Сьогодні, коли банківський сектор України штормить, мало хто висловлює сподівання на подолання фінансової кризи без серйозних втрат. Обвальна девальвація гривні, багатомільярдні корпоративні борги, падіння промислового виробництва, фактичне призупинення кредитування – усі ці та багато інших свідчень «фінансового апокаліпсису», що наближається, не раз можна почути з вуст аналітиків. З іншого боку, ще жоден укра-

їнський банк не оголосив дефолту, як це було торік, наприклад, у США та Європі, де впали такі монстри, як Wachovia і Lehmann Brothers.

СТОП, МАШИНА!

Запровадження тимчасової адміністрації НБУ вже в третій, після Промінвестбанку та «Національного стандарту» (також із групи ПІБу), вітчизняній фінустанові – Укрпромбанку, що відбулося 21 січня, доволі знакове. Річ у тім, що цей банк тримає першість серед

КОМУ НАЦБАНК ДАЄ ГРОШІ?

У грудні за схемою рефінансування гроші в НБУ взяли близько сотні українських банків. Найбільші суми отримали

Надра Банк	(7,1 млрд грн)
Промінвестбанк	(5,85 млрд грн)
Ощадбанк	(4,6 млрд грн)
Приватбанк-Дніпро	(3,41 млрд грн)
Банк «Фінанси та Кредит»	(2,698 млрд грн)
Родовід Банк	(2,172 млрд грн)
Укрпромбанк	(1,348 млрд грн)
Банк «Фінансова ініціатива»	(1,285 млрд грн)
Укргазбанк	(1,229 млрд грн)

усіх вітчизняних фінансових установ за показником депозитів населення в портфелі зобов'язань.

У банку кажуть, що метою запровадження тимчасової адміністрації НБУ є «захист інтересів кредиторів і вкладників, забезпечення збереження капіталів та активів, стабілізація діяльності й покращення фінансового становища банку». Тобто Нацбанк «увійшов», щоб Укрпромбанк часом не розтягнули ще до моменту самого банкрутства, як це було з банком «Україна». Що ж насправді означає «тимчасова адміністрація» і чим вона загрожуватиме тисячам вкладників, які вже штурмують відділення банку по всій країні?

Згідно зі ст. 80 Закону «Про банки та банківську діяльність» з моменту призначення тимчасової адміністрації вся повнота влади в банку переходить до НБУ. Зазвичай після цього вводиться шестимісячний (у деяких випадках річний) мораторій на задоволення вимог кредиторів. Тому клієнтам Укрпромбанку сьогодні не позаздриш: до кінця дії мораторію вони не матимуть змоги отримати свої вклади.

КРАЩЕ ПРОДАТИСЯ

Нинішня ситуація з Укрпромбанком не означає, що він банкрут. Просто не пощастило, оскільки не встиг вчасно продатися. Зараз він переходить у режим санації, тобто оздоровлення.

Ситуація з Промінвестбанком свідчить про те, що навіть після адміністрації НБУ можливі зміни на краще. Тепер у колишнього банку банкіра-патріота Матвієнка з'явилися російські («Внешэкономбанк») і донецькі (Slav AG, що належить братам Клюєвим) акціонери, які пообіцяли надати \$2 млрд інвестицій.

У Родовід Банку, де ще восени ситуація була переддефолтною (в жовтні рейтингова агенція Fitch знизила довгостроковий рейтинг банку до показника CCC — близький дефолт за зобов'язаннями), також з'явилися нові акціонери з групи ISTIL, отримавши блокуючий пакет і змінивши правління фінустанови. На черзі зміна власників банку «Національний кредит» і Надра Банку.

Як зазначають експерти, перерозподіл власності зачепить біль-

шість фінустанов із великою зовнішньою заборгованістю. Аналогічні Укрпромінвесту заходи можуть бути вжиті у будь-якому вітчизняному банку, який отримав рефінансування НБУ, але за час, що минув, не зумів вирішити своїх проблем: збільшити капітал чи продатися.

Перший заступник голови НБУ Анатолій Шаповалов прогнозує, що за результатами діагностики найбільших банків України (за різними даними, це 17 — 18 банків —

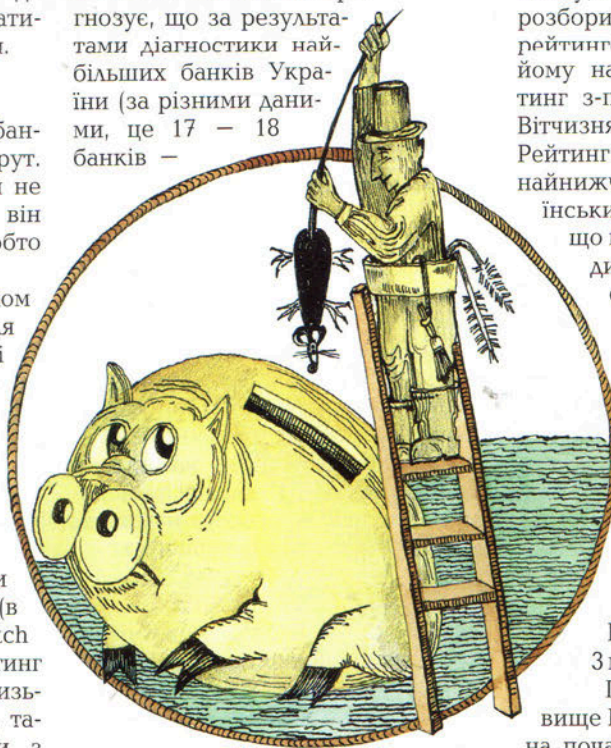
найпотужніших уряд може визнати «важливими для економіки країни», врятувавши від банкрутства чи перепродажу. Інші понад 180 українських банків рятуватимуться самотужки.

НЕ НАШІ «НАДРА»

Особливою є ситуація в Надра Банку, в тому числі і через політичні розбори навколо нього. 20 січня рейтингова агенція Fitch присвоїла йому найнижчий кредитний рейтинг з-поміж усіх емітентів СНД. Вітчизняна агенція «Кредит-Рейтинг», у свою чергу, присвоїла найнижчий рейтинг з-поміж українських банків. Лунають думки, що після цього міжнародні кредитори почнуть вимагати дострокового повернення багатомільярдних позик, які буде дуже важко віддати.

Надра Банк входить до першої десятки українських фінансових установ, посідаючи на 1 грудня 2008 року шосте місце за активами (31,529 млрд грн) й одинадцяте за розміром капіталу (2,692 млрд грн). Його вкладниками є понад 3 млн українців.

Про погане фінансове становище Надра Банку свідчить те, що на початку осені, ще до настання кризи, за даними Fitch, обсяги проблемних кредитів у його портфелі зросли до 7,4%. Яким є становище сьогодні, банк не повідомляє. З \$2 млрд, позичених на розвиток бізнесу на Заході, \$600 млн доведеться віддавати в 2009 році

лідерів за рівнем активів) буде прийнято рішення, яким із них слід сподіватися лише на докапіталізацію від власників, а які стануть у чергу на рекапіталізацію державним коштом. Решту фінустанов зі списку

У вівторок Надра Банк протестував під стінами свого ж головного офісу. Проти звинувачень Тимошенко на свою адресу

ФОТО: АНДРІЙ ЛОМАКІН

згідно з графіком погашень. Більшість фахівців упевнені: перепозичити гроші чи рефінансувати наявну заборгованість не вдасться.

ПО ГРОШІ

До групи ризику сьогодні належать кілька десятків українських банків. Передусім так звані кишенькові, такі як «Столиця», «Аркада» і «Полтава-Банк», які обслуговували будівництво і пов'язану з ним іпотеку. Не переживуть кризи більшість галузевих фінустанов. Проблеми будуть у тих, хто безоглядно нарощував іпотечні портфелі та інші види споживчого кредитування. У грудні за схемою рефінансування гроші в НБУ взяли близько сотні українських банків **див. малюнок**.

На фінансовому ринку вже розпочався процес виявлення слабких ланок. Страхова компанія «Актив-Страховання» звернулася до Господарського суду Києва з позовом до банку «Арма» у зв'язку з неповерненням депозиту за договором, термін якого сплив 5 січня. На прохання повернути гроші банк не реагує і в переговори зі страховальниками не вступає. Йдеться про кілька сотень тисяч гривень.

Ще один випадок: 20 січня Окружний адміністративний суд Києва відкрив провадження за позовом інвестиційної компанії «Атлон Капітал». Вона вимагає визнати протиправною і скасувати постанову НБУ, що продовжила мораторій на повернення строкових депозитів. Слухання у справі призначено на 17 березня, і буде дуже дивно, якщо інвесткомпанія програє. Річ у тім, що Громадянський кодекс зобов'язує фінустанову видавати гроші за договором банківського вкладу одразу на вимогу вкладника, окрім вкладів, здійснених юридичною особою на інших договірних умовах повернення.

ХТО НА ЦЬОМУ НАЖИВЕТЬСЯ

Виникає питання: хто може отримати зиск від банківських дефолтів? Покупці, які мають змогу придбати активи майже за дарма, а також держава в особі НБУ та уряду, що долучиться до управління цих банків. До речі, самі банкіри цього входження не хочуть, цілком резонно вважаючи надзвичайно високою корупційну складову такого «порятунку». Серед дрібніших «переможців» — фізичні та юридичні особи, які за-

паслися готівкою, різноманітні «вививали» застав, або по-новомодному колектори, а також іноземні інвестори, які не побояться зайти в Україну в ці неспокійні часи. Сьогодні багато фінустанов, які активно займалися споживчим кредитуванням, не мають іншого виходу, як за дешево продавати портфелі проблемних та потенційно проблемних кредитів. Тільки внаслідок суттєвої девальвації гривні кредитні портфелі вітчизняних банків за останніх півроку знизилися в ціні орієнтовно на 48%.

Щодо повернення кредитних грошей, то критичною вважається 15-відсоткова межа прострочених платежів, за якою видніється банкрутство. А поле для діяльності колекторів надзвичайно широке: за даними Мін'юсту, з січня 2007 року в Україні було сформовано 10 млн кредитних історій. Ще одне поле для маневру — колосальний зовнішній корпоративний борг (близько \$85 млрд), більша частина якого належить банкам. Цей борг через уже задіяну схему рефінансування дуже легко може стати державним. Як і в багатьох інших країнах, що переживають фінан-

сову кризу, в Україні рекапіталізацію корпорацій і банків здійснюють під заставу їхніх активів. Таким чином держава бере на себе левову частку цих боргових зобов'язань, велика кількість яких іноземного походження. Деякі вітчизняні експерти відверто кажуть, що кредит МВФ Україна отримала не для того, щоб урятувати економіку, а щоб віддати ці гроші західним банкам. Тобто НБУ змушений рефінансувати банки, щоб ті повернули кошти, які самі ж позичали у своїх західних партнерів. У цьому контексті зрозумілішою є та впертість, з якою регулятор і далі рефінансує Надра Банк та інші.

Не надто покладаючись на своїх українських колег, іноземні банківські групи для отримання всіх «своїх» грошей уже створили робочу групу, яка ставить за мету лобювати відповідні інтереси в країнах Центральної та Східної Європи через структури Євросоюзу та Європейський центральний банк (ЄЦБ). До групи увійшли Raffeisen Bank, Erste Bank, Societe Generale, UniCredit,

НАДРА БАНК: ВИГЛЯД ЗСЕРЕДИНИ

(за даними НБУ та Асоціації українських банків)

АКТИВИ – 31529,23 млн грн

Депозити фізичних осіб – **9856,772 млн грн**

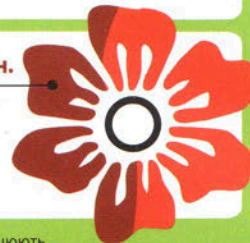
Депозити юридичних осіб – **5899,926 млн грн**

ПАСИВИ – 29655,34 млн. грн.

Кредити юридичним особам – **5867,54 млн грн**

Кредити фізичним особам – **15328,59 млн грн**

Вкладення у цінні папери – **1869,82 млн грн**

За розмірами активів банк посідає шосте місце серед 182 банків, що працюють в Україні. Клієнтська база нараховує понад 3,1 млн осіб. Станом на січень 2009 р. обсяг вкладів населення у банку становить 9,1 млрд грн, середня сума вкладу – 5390 грн.

Intesa Sanpaolo, Bayern Landesbank, Swedbank, KBC та Eurobank EFG. Більшість із зазначених банківських груп представлені в Україні.

Наразі ЄЦБ виступає проти надання екстреної фінансової допомоги країнам поза межами євросони, як про це його просять

лобісти. Про це повідомила агенція Reuters із посиланням на члена керуючої ради банку, голови Центробанку Люксембургу Ів Мерш, який не без сарказму зауважив, що «ЄЦБ не має повноважень виступати регіональною агенцією ООН». ■

Фоновий звук

Системи відображення інформації

- комутація та наладка роботи обладнання в приміщеннях площею від 100 до 100 000 м²
- гарантійна, сервісна та технічна підтримки
- розробка та впровадження нестандартних інноваційних рішень

Послуги "під ключ" – від розрахунків до запуску в експлуатацію

ПрессКом TECHNOLOGY

тел./факс: (044) 585-97-27
www.presscom.ua

(Не)панацея

АВТОР: Валентина Кузик

Страховики обіцяють полікувати вас за власні кошти. Але не всі ваші хвороби, не в усіх лікарнях і не всіма ліками

Пані Надію, маркетолога однієї транснаціональної корпорації, до офісу страхової компанії привела, як вона каже, крайня потреба. «Оформлятиму поліс добровільного медичного страхування», — ошелешує вона кореспондента **Тижня**. «Так, для мене це необхідність. До кінця минулого року я мала страховку від своєї компанії, тому ніколи не переймалася, куди і до якого лікаря податися. Я просто телефонувала до своєї страхової. А що тепер? Соціальний пакет скоротили, але я не збираюся марнувати час у чергах до державних лікарень!» — дратують похмурі альтернативи Надію.

ПОТЕНЦІЙНИЙ ПАЦІЄНТ

Більшість опитаних **Тижнем** страховиків кажуть, що частка фізичних осіб з-поміж клієнтів програм добровільного медичного страхування протягом осені тільки зростає. Наталія Войченко, начальник управління роздрібного продажу СК «ІНГО Україна», вважає, що поведінка Надії доволі типова: «Ті, хто раніше користувався корпоративною медичною страховкою, звикли отримувати якісне медичне обслуговування, тому після переходу на іншу роботу, звільнення або скорочення соціального пакета на під-

приємстві бажають і далі користуватися привілеями, які надає поліс. Адаже медичне страхування для клієнта — це не лише оплата вартості послуг лікаря, а й вирішення низки інших проблем, таких як вибір лікаря, медичного закладу чи навіть організація операції». «Не можна ігнорувати і чинник інфляційних процесів, — називає ще одну причину зростання популярності страхування серед фізичних осіб Ольга Дроб'язко, заступник голови правління СК «Здорово». — Вартість медичних послуг і ліків за четвертий квартал останнього року збільшилася на третину. Тому клієнт воліє частково переключити свої витрати з лікування на страхову компанію, адже їх повна вартість нинішнього року може бути не під силу для пацієнта, особливо це стосується престижних приватних клінік».

АГОВ, СТРАХОВИКИ!!!

Як виявилось, знайти компанію, що радо застрахує здоров'я фізичної особи, не так просто, як може здатися під час гортання яскравих інтернет-сторінок. Більшість великих страхових компаній пропонують послуги добровільного медичного страхування корпоративним клієнтам, тобто юридичним особам. Номінально страхування фізосіб також є, але на практиці ці пропозиції обмежуються страхуванням туристів, тобто полісом, з яким більшість мають справу, готуючись до закордонної подорожі.

Приватно член голови правління однієї зі страхових компаній пояснює таку позицію страховиків тим, що співпраця з підприємством дає змогу застрахувати одразу кілька десятків чи навіть сотень осіб зі штату компанії. Крім того, в Україні саме цю страховку вважають «вхідними воротами до компанії». Тобто страховик пропонує у пакеті й інші свої продукти (зокрема майнові).

Саме тому за оформлення некорпоративних полісів страховики беруться неохоче.

ЛІКУВАННЯ В ЛІМІТІ

«Страховка — це не панацея!» — іронізує колишня клієнтка страхової компанії, поліс якої передбачав лікування в одній із найбільш знаних приватних клінік столиці. «Причому, оплатила поліс — близько \$700 на рік. І що? Приїхала швидко — платити 70 грн, прийшла з грипом до терапевта — 50 грн. Прийшла на масаж, а мені кажуть: «Ви вичерпали ліміт сеансів, сплачуйте повну вартість». Страховку ж купувала для того, щоб не платити, а не щоб на кожному кроці гаманця відкривати», — нервує пані, яка відтепер воліє лікуватися самостійно.

Страховики знизують плечима, мовляв, чому ж не читаємо договору. Страхування — справа не з дешевих, а бюджетні страхові поліси мають багато обмежень: необхідність самостійно купувати медикаменти під час амбулаторного лікування, найрізноманітніші франшизи на вартість ліків чи надання окремих видів послуг (приміром стоматологічних), неповне відшкодування за стаціонарне обслуговування, ліміт часу перебування у стаціонарі (навіть до одного-трьох днів!), обмежена кількість планових вакцинацій і вітамінізацій, суворий перелік аптек, у яких потрібно купувати ліки, неповне відшкодування вартості медикаментів іноземного виробництва. І навіть чітко визначені межі вашого перебування у момент виклику швидкої (якщо ви виїхали далі ніж 30 км за межі столиці, доведеться додатково оплатити транспортні витрати клініки). Будьте також готові самостійно оплатити комплексний медичний огляд, необхідний для оформлення договору (його вартість може сягати 2000 грн і більше), а також доплатити страховикові, якщо маєте хро-

ГРАФІКА: ПАВЛО НІЦ

нічні недуги (від 500 грн у разі грижі до 2000 грн за наявності катаракти).

«Оформляючи поліс добровільного медичного страхування, обов'язково звертайте увагу на обсяг програми страхування, перелік випадків, у яких для вас буде оплачено й організовано медичну допомогу, а також на перелік випадків і хвороб, на які не поширюється страхове покриття, порядок надання медичної допомоги», — радить Сергій Парфенюк, директор зі страхування СК «НАСТА».

Якщо ви все ж таки вирішили страхуватися, експерти переконують передусім обирати компанію, а

не зовні заманливі програми, що можуть рясніти численними обмеженнями й франшизами. «Під час кризи обов'язково треба звертати увагу на авторитет і стабільність страхової компанії, оскільки вже не секрет, що деякі з них відмовляються від такого виду страхування, як медичне, або зовсім ідуть з ринку. Непоодинокими є випадки, коли компанії не мають можливості сплачувати рахунки від медичних закладів, відповідно їхні клієнти не можуть отримувати передбачені договором послуги. Тому слід звертатися тільки до страховиків із хорошими рекомендаціями, зокрема й від ме-

дичних клінік», — зауважує Леся Щербакова, начальник управління партнерського продажу СК «Провідна».

А Олександр Мандриченко, менеджер управління особистого страхування СК «ПЗУ Україна», втішає потенційних клієнтів: «Зараз є можливість або оформити поліс з цілком індивідуальним набором послуг, котрий укладають відповідно до побажань кожного клієнта, або купувати сімейну страховку для кількох осіб. Обидва способи здешевлюють вартість програм страхування, що особливо важливо у період фінансових негараздів». ■

ЗАХИСТ ВІД МЕДИЧНИХ СТРАХІВ

УМОВИ, НА ЯКИХ КОЖЕН ОХОЧИЙ МОЖЕ
ЗАСТРАХУВАТИ СВОЄ ЗДОРОВ'Я

СТРАХОВИК: СК «ТАС»
НАЗВА ПРОГРАМИ: Класик, Економ-клас
СТРАХОВА СУМА: 20 000 грн
БАЗОВИЙ СТРАХОВИЙ ВНЕСОК (ЩОРОКУ):
1008 грн

ПОКРИТТЯ ТА ОБМЕЖЕННЯ: Безлімітна амбулаторно-поліклінічна допомога (медикаментів не більш ніж на 200 грн на один страховий випадок), безлімітне стаціонарне лікування у загальних палатах (медикаментів на суму до 3000 грн), безлімітна державна швидка допомога, невідкладна стоматологічна допомога (до 400 грн за послуги)

СТРАХОВИК: СК «ПЗУ Україна»
НАЗВА ПРОГРАМИ: Варіант 1
СТРАХОВА СУМА: 75 000 грн
БАЗОВИЙ СТРАХОВИЙ ВНЕСОК (ЩОРОКУ):
340 грн (за умови, що за договором
страхуються щонайменше дві особи)

ПОКРИТТЯ ТА ОБМЕЖЕННЯ: Безлімітна швидка медична допомога у приватній клініці та безлімітна невідкладна стаціонарна допомога у приватній клініці

СТРАХОВИК: СК «Інго Україна»
НАЗВА ПРОГРАМИ: Бізнес
СТРАХОВА СУМА: 115 300 грн
БАЗОВИЙ СТРАХОВИЙ ВНЕСОК (ЩОРОКУ):
2981,76 грн

ПОКРИТТЯ ТА ОБМЕЖЕННЯ: Поліклінічне обслуговування (20-відсоткова франшиза за медикаментами), екстрена і планова стоматологічна допомога (ліміт – 1120 грн за послуги і 20-відсоткова франшиза за медикаментами), швидка допомога, екстрена і планова стаціонарна допомога у державних лікарнях (дво-, тримісні палати), оплата медикаментів (ліміт – 960 грн)

Осетинська головоломка

Пересічні жителі Північної Осетії є заручниками геополітики

ФОТО: ОКСАНА НАЙДА

АВТОР: Войцех Гурецький, Центр східних досліджень (Варшава), спеціально для **Тижня**

Торішня війна у Грузії загрожує Північному Кавказу ефектом доміно

Є таке польське прислів'я: «Хто сіє вітер, пожне бурю». Кавказ — це єдиний організм. Тут, як кажуть горці, людина раз вистрілить, а постріл відлунує ще сто років. Торішній конфлікт у Грузії відчули й по інший бік кав-

казьких гір. Визнаючи незалежність Абхазії та Південної Осетії, Росія відкрила скриньку Пандори. Достеменно невідомо, що з неї вискочить, — уже небезпечно зросло напруження в Північній Осетії-Аланії, складовій частині Російської Федерації.

З моменту трагедії в Беслані й донедавна Аланія здавалася спокійною і стабільною республікою, особливо на тлі її сусідів. Але вже на початку 2008 року в Північній Осетії загинуло кілька працівників МВС республіки, і це була тільки репетиція того, що мало статися восени. Серія замахів розпочалася 22 жовтня: хтось намагався позбавити життя віце-мера Владикавказа Майрана Тамаєва, проте чиновника було лише злегка поранено. 6 листопада у маршрутці, припаркованій біля центрального ринку столиці автономії, детонувала бомба

терористки-самовбивці: 12 осіб загинуло і 41 поранено. 26 листопада вбито мера Владикавказа Віталія Караєва, а наступного дня — бізнесмена Едуарда Кусраєва. В останній день минулого року вбили Казбека Пагієва, экс-мера Владикавказа, який за кілька днів до того пішов у відставку з посади віцепрем'єра Північної Осетії.

ИНГУСЬКИЙ СЛІД

Після кожної спроби замаху, терористичної атаки чи голосного вбивства, перша підозра в Осетії завжди падає на інгушів. Відносини між Інгушетією та Північною Осетією напружені вже багато років. Інгушетія вимагає повернення Приміського району, який було приєднано до Осетії після депортації інгушів у 1944-му (регіон залишився у складі Північної Осетії і після повернення інгушів на Кавказ 1957 року). Во-

сени 1992-го дійшло до кількадечної війни за цей район, у результаті якої всі інгуші мусили покинути територію Аланії.

Вимоги інгушів посилилися після російсько-грузинської війни. Вони вважають, що, підтримуючи осетинів (нехай навіть із Південної Осетії), Кремль зміцнює їхніх ворогів. І вірять, що Приміський район урешті-решт буде приєднано до їхньої республіки, інакше погрожують вийти зі складу Росії. 13 грудня представники 11-ти інгуських громадських організацій звернулися до уряду республіки з вимогою невідкладно порушити питання про вихід із Російської Федерації. В інгуській

Ймовірно, у Північній Осетії відбувається перерозподіл сфер впливу злочинних організацій, що шукають нових джерел доходу

конституції є стаття 11, у якій зазначено: «Повернення політичним шляхом незаконно відібраної в Інгушетії території та збереження територіальної цілісності Республіки Інгушетія – найважливіше завдання держави».

Проте якщо замах у маршрутці скоїла жінка, найімовірніше, «інгуської чи чеченської національності» (за даними «Московского комсомольца», це була 41-річна Раїса Тумрієва, сестра відомого чеченського командира бойовиків Гелані Тумрієва), то у випадку осінньої серії вбивств «інгуський слід», здається, веде в нікуди.

ВАХХАБІТИ

Відповідальність за вбивство Віталія Карасєва на інтернет-сайті «Кавказ-Центр» взяла на себе організація

«Осетинський джамаат Катаїб аль Хоул». Столичний мер нібито допустив «переслідування жінок в ісламському вбранні». Утім, невідомо, чи є «Катаїб аль Хоул» узагалі, а якщо так, то чи справді він стоїть за тими злочинами. Адже Шаміль Басаєв підписувався під усіма можливими терактами, а про Салмана Радуєва казали, що він готовий визнати за собою навіть замах на кронпринца Фердинанда у Сараєво 1914 року.

Дослідник кавказького ісламу Ахмет Ярликапов з Інституту етнології та антропології Російської академії наук стверджує, що віртуальним був навіть відомий кабар-

динський джамаат Ідив. **словничок** «Ярмук», який масово визнавав свою причетність навіть до дрібних актів. Це було всім на руку: справжнім ваххабітам (оскільки створювало враження їхнього повсюдного впливу), міліції (бо вона мала винного) і незалежним ісламським організаціям (бо відвертало від них підозри). І найважливіше: іслам не є головною релігією Північної Осетії (нею залишається православ'я). Складно уявити, щоб моджахеди мали хоча б мінімальну підтримку в осетинському суспільстві, а без неї неможливо розгорнути широку діяльність.

БОРІТЬБА ЗА ВПЛИВИ

Незалежно від того, чи були (і наскільки) осінні замаху у Північній Осетії безпосередньо пов'язані між собою, слід зауважити, що сталися вони у новій політичній реальності, яка сформувалася після російсько-грузинської війни і наступного визнання Росією незалежності Південної Осетії.

Убитого 27 листопада Едуарда Курасєва вважали одним із «горілчанних королів» Північної Осетії. За даними МВС республіки, до кінця 1990-х років він контролював Транскавказьку магістраль, якою в ті часи з Півдня до Північної Осетії контрабандним шляхом доставляли спирт. Контрабанда зійшла нанівець на початку нового десятиліття, а внаслідок серпневої війни всі контакти між

Грузією та Південною Осетією (офіційні та неофіційні, бізнесові й кримінальні) ззагалі були заморожені.

Ймовірно, у Північній Осетії відбувається перерозподіл сфер впливу злочинних організацій, що шукають нових джерел доходу (алкогольна галузь переживає кризу). В умовах Північного Кавказу кожна з таких груп перебуває у пошуку патрона в структурі місцевої влади і може вдаватися до фізичної ліквідації осіб, які стоять у них на перешкоді.

Поки що насильство у Північній Осетії (за винятком вибуху у владикавказькій маршрутці) не загрожує пересічним громадянам, не пов'язаним із політикою, великим бізнесом чи діяльністю злочинних угруповань. Однак усе може змінитися. Стабільність Північної Осетії так тісно пов'язана із ситуацією в Інгушетії, Південній Осетії й загалом у регіоні, що зменшити напруження в цій республіці буде складно. «Легше війну почати, ніж її закінчити», – йдеться у польському прислів'ї. Війна у Грузії тривала п'ять днів, а її наслідки Кавказ відчуває вже понад п'ять місяців. Аби не п'ять років. ■

ДОВІДКА

Хронологія терактів

Терористичні атаки у Північній Осетії відбувалися відносно рідко, проте були масштабними й призводили до значної кількості жертв. Упродовж останніх 20 років сталося 10 великих терактів. Найтрагічнішим із них була атака на школу в Бєслані у вересні 2004-го, коли загинули 344 особи, з них 186 дітей.

Інші резонансні терористичні акти:

1 серпня 2003 року терорист-самогубець в'їхав нашіпигованою вибухівкою вантажівкою до військового шпиталю в Моздоку й підірвав її перед головним корпусом. Загинули 52 особи, 78 поранено.

5 червня 2003 року терористка-самовбивця підірвала автобус, який перевозив персонал авіабази у Моздоку. Загинуло 19 осіб, 24 поранено.

29 квітня 2002-го і 19 березня 1999-го у двох вибухах на центральному ринку Владикавказу загинуло 64 особи, 120 поранено.

10 листопада 2001 року внаслідок вибуху на іншому владикавказькому ринку загинуло 5 осіб, поранено більше 60.

СЛОВНИЧОК

Джамаат – мусульманська «громада», «спільнота», «локальна суспільність». У XIX ст. цей термін був нейтральним, описовим. Означав він те саме, що в Європі називалося «наша парафія», тобто громада віруючих певної території (нині, як відомо, «парафія» рідко вживається саме в такому значенні). Сьогодні слово «джамаат» використовують лише радикально і фундаментально налаштовані мусульманські громади, а також деякі екстремістські організації щоб підкреслити спільнотний, братський характер своєї діяльності.

Чиновники в акваріумі

АВТОР: Інна Завгородня,
Київ-Вінниця
ФОТО: Андрій Ломакін

**Тиждень відвідав
єдиний в Україні
«Прозорий офіс»**

У приміщенні Вінницької міськради можна розгубитися. На підвішених до стелі величезних плазмових екранах транслюють відеоролики про місто, відвідувачів на рецепції зустрічають симпатичні дівчата, а чиновники, як і годиться найнятим народом менеджером, працюють за склом — під пильним наглядом громадськості. «З одного боку, добре, адже як начальник відділу я бачу всіх працівників, — коментує нові, «прозорі» умови праці у відділі з роботи зі зверненнями громадян Ірина Єлізарова. — З іншого — видно і мене також. Тож відтепер працюємо під поглядами відвідувачів. Коли на тебе дивляться десятки очей, зосередитися часом складно. Але поступово звикаємо».

БІЙ КАБІНЕТАМ!

Раніше Ірина Євгенівна працювала у кабінеті №102. Каже, його двері щоп'ять хвилин відчинялися: люди запитували, де туалет, де архів, і дуже відволікали. Проте не це стало головною причиною впровадження системи «Прозорий офіс» у Вінниці — зосередження усіх дозвільних служб, включаючи СЕС і податкову, в одному місці й максимальна наочність їх діяльності покликані передусім викоринити корупцію. Логіка проста: хабарі мають зник-

Так займають чергу за прозорістю

нути разом із закутками кабінетів: у прозорому офісі й стіни прозорі. Ведеться постійне відеоспостереження за роботою приймальні, потім запис вибірково переглядається. Якщо раптом надійде скарга на чиновника, можна відновити його спілкування з відвідувачем.

Тиждень також вирішив звернутися до Вінницького центру адміністративних послуг. На рецепції, куди ми вишикувалися в чергу разом з іншими громадянами, нас скерували до інформаційного терміналу. Натискаємо на сенсорному екрані «Звернення громадян» й отримуємо талончик під номером 492. На папірці зазначені час реєстрації, оператор, який прийме наше звернення, і кількість осіб у черзі. Попереду одна людина, тож нікуди не відходимо, стежимо за талом і вже за п'ять хвилин потрапляємо на прийом до Наталі Тишук. «Найчастіше люди звертаються з питань міського господарства, ремонту будинків, квартир. Багато земельних питань: приватизація ділянок, оренда. Або за матеріальною допомогою, яку виділяє міський голова», — розповідає Наталя Пилипівна. Приходить до мерії не обов'язково, можна надіслати листа електронною поштою. Письмову відповідь обіцяють надіслати протягом місяця, причому не електронною, а на домашню адресу заявника, щоб було надійніше.

ПРОЗОРА БЮРОКРАТІЯ

Проте новою, «прозорою» роботою мерії задоволені не всі. Відвідувачі скаржаться, що доводиться надто

Поставити запитання вже легко, отримати бажану відповідь — ще так, як завжди...

менше, але поза чергою легко могли проходити знайомі або родичі чиновників», — каже Федір Григоренко, який прийшов приватизувати квартиру. В електронній системі управління чергою родичів немає. А ось юриста Богдана Платовського, котрий подає на реєстрацію документи про угоду купівлі-продажу нерухомості, черга з чотирьох відвідувачів не напружує — прийшов не вперше, знає, скільки це може зайняти часу. Отримавши номерок, Богдан встиг зайти до магазину навпроти міськради і повернутися. Якби чергу прогавив, його номер занесли б до резерву і викликали б

лював у коментарі **Тижню** і 31-річний мер Вінниці Володимир Гройсман. «Прозорий офіс» облаштувався рік і коштував міській раді майже мільйон гривень. Приблизно дві третини коштів позабюджетні, зокрема грантові. Допоміг фонд «Відродження». USAID надало комп'ютерну техніку під проект.

Такі офіси функціонують у містах Білорусі, а також у Європейському Союзі. Візьмемо для порівняння німецьке місто Регенсбург. За втричі меншої кількості населення, ніж у Вінниці, у місті є три офіси для прийому громадян, де зосереджена більшість муніципальних служб. До того ж працюють вони ще й по суботах. Наявними у Вінниці послугами за кордоном вже не обмежуються. У німецькому аналозі «Прозорого офісу», крім усього іншого, можна ще й зареєструвати авто, поміняти паспорт або купити план міста. Громадські приймальні у Німеччині зазвичай напівпорожні — середній час очікування клієнтів не перевищує п'яти хвилин, тоді як вінничани очікують у середньому 32 хвилини. Хоча німці не приватизують квартир, а можливість звернутися до мерії електронною поштою вже стала звичною. Але головна відмінність у тому, що такі офіси є у кожному містечку Німеччини, а «Прозорий офіс» у Вінниці — єдиний в Україні. ■

В електронній системі управління чергою родичів немає

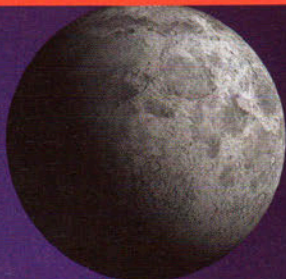
довго чекати своєї черги, і навіть порівнюють велелюдну міськраду з вокзалом. Пенсіонерка Валентина Іванівна каже, що мусила прийти три дні поспіль, аж поки не потрапила на прийом — раніше не доходила черга. Але сам «зал очікування» її не дратує — зручні крісла, пристойні туалети, зокрема й для інвалідів, кавові автомати та баки з водою, бездротовий Інтернет Wi-Fi.

До «Прозорого офісу» щодня звертаються близько 700 осіб. «Ще два місяці тому людей було не

знову. Богданові часто доводиться реєструвати угоди: «Раніше, щоб не витратити часу самому, за оформлення документів можна було заплатити юридичній фірмі. Близько 1500 грн коштувало тільки те, що людина стоятиме в чергах до різних інстанцій замість тебе. А зараз стало простіше — сам можеш подати документи і через 25 днів отримати».

ЦЕ НОРМА

Побудований у Вінниці «Прозорий офіс» насправді є нормою надання муніципальних послуг. Це підкрес-

Кратери
на Місяці:

**Засядько, Кондратюк, Корольов,
Вернадський, Янгель, Сікорський**

Засядько

Спеціаліст ракетної справи Олександр Засядько на початку XIX ст. мріяв про політ на Місяць. Один із кратерів на зворотному боці супутника Землі отримав ім'я Засядько у 1976 році

Кондратюк

Учений-винахідник Юрій Кондратюк, один із піонерів ракетної техніки й теорії космічних польотів. Реалізовану американцями ідею про схему польоту на Місяць Кондратюком виклав у роботі «Завоювання міжпланетних просторів», опублікованій ще 1929 року. Ім'ям Кондратюка названо кратер на зворотному боці Місяця

Корольов

Видатний конструктор ракетної техніки Сергій Корольов заклав підвалини практичної космонавтики. Кратер Корольов розташований на зворотному боці Місяця і є одним із найбільших на супутнику Землі, діаметр – 437 км

Кратери
на Марсі:

Корольов, Барабашов

Барабашов

Академік Микола Барабашов (1984–1971), колишній директор Астрономічної обсерваторії Харківського університету, відомий спеціаліст в галузі дослідження планет і Місяця

Кратери
на Венері:

Ахматова, Аксентьєва

Аксентьєва

Зінаїда Аксентьєва (1900–1969), видатний спеціаліст у галузі гравіметрії, член-кореспондент НАНУ

Кратери
на Меркурії:

Шевченко, Чехов, Шолом-Алейхем

Кратер Шевченко – один із найбільших на планеті, діаметр – 130 км

Комети

**67P/Чурюмова – Герасименко,
74P/Смирнової – Черних**

67P/Чурюмова – Герасименко відкрита в 1969 році київськими астрономами Климом Чурюмовим і Світланою Герасименко під час спостереження за іншою кометою Комас-Сола. Цікаво, що саме до неї летить запущений у 2004-му з космодрому Куру у Французькій Гвіані європейський міжпланетний зонд «Розетта», який лише у 2014-му має здійснити спробу посадити капсулу на поверхню комети. 28 лютого 2009 року комета пройде точку перигелію (найближчу до Сонця точку орбіти)

74P/Смирнової – Черних відкрита Тамарою Смирноюю і Миколою Черних у 1975 році. Востаннє її можна було спостерігати у 2001-му. 30 липня цього року вона пройде точку перигелію

ЗМІСТ:

НАШІ ЗВІЗДАРИ

В обсерваторії ще рахують зірки
СТОР. 40

ІЛОМАНІЯ

Аномальні об'єкти в небі України
СТОР. 43

КОСМОНАВТКА, КОТРА НЕ ПОЛЕТІЛА

Дублерка Каденюка ще на старті
СТОР. 44

ВИЙТИ НА ОРБИТУ

Як стати космонавтом в Європі, Америці та Росії
СТОР. 45

У НАС Є КОСМОС

Ексклюзив Марини та Сергія Дяченків
СТОР. 47

Український

Астероїди (усі вони є тілами Сонячної системи і містяться на орбітах між Марсом та Юпітером)

Україна (№1709) – відкритий у 1925 році засновником Кримської астрофізичної обсерваторії, академіком Григорієм Шайном у Сімеїзькій обсерваторії. Назву отримав у 1967-му

Регіони:

Донбас (№19916) – відкритий у 1976 році доктором фізико-математичних наук і керівником спостережень астероїдів Кримської астрофізичної обсерваторії Миколою Черних. Назву отримав за клопотанням письменника Івана Костир

Таврида (№814)

Кримія (№1140)

Міста і селища:

Київ (№2171) – відкритий у 1973 році й названий на честь 1500-річчя столиці України

Одеса (№2606)

Полтава (№2983)

Херсон (№2701)

Суміана (№2092)

Каховка (№2894)

Бахчисарай (№3242)

Ялта (№1475)

Сімферополь (№2141)

Севастополь (№2121)

Коктебель (№3373)

Диканька (№2922)

Масандра (№3298)

Інше:

Софіївка (№2259)

Артек (№1956)

Сімеїзія (№748) – відкритий у 1912 році молодим астрономом Григорієм Неуйміном. Названий на честь Сімеїзької обсерваторії, збудованої у 1908-му на горі Кішка поблизу Сімеїза в Криму аматором астрономії Ніколаєм Мальцовим

Першодрукар Федоров: Друкар (№3273)

Письменники:

Сковорода (№2431)

Каменяр (№2428) – відкритий

у 1977 році астрономом

Миколою Черних. Названий

на честь Івана Франка

Кобзар (№2427)

Леся (№2616)

Прокопович (№6681)

Гоголь (№2361)

Бабель (№5808)

Булгаков (№3469)

Катаєв (№3653)

Короленко (№3853)

Співаки:

Солов'яненко (№6755)

Утьосов (№5944)

Художник:

Нарбут (№3448)

Режисери:

Довженко (№4520)

Параджанов (№3963)

Актори:

Биков (№4682)

Шульженко (№4787)

Вчені:

Вернадський (№2809)

Патон (№2727)

Амосов (№2948)

Філатов (№5316)

Яцків (№2728) – відкритий у 1979 році й названий на честь академіка Ярослава Яцківа, директора Головної астрономічної обсерваторії НАНУ, президента Української астрономічної асоціації, відомого вченого в галузі вивчення обертання Землі

На спеціальному засіданні в Парижі 62-га Генеральна Асамблея ООН урочисто оголосила 2009-й Міжнародним роком астрономії. Резолюцію подала Італія, батьківщина Галілео Галілея, який 400 років тому вперше подивився в телескоп.

Україна – п'ята в світі космічна держава, це наше почесне місце в рейтингу після Росії, США, Китаю та Франції за кількістю запущених у космос ракет-носіїв. Слава програмі «Морський старт» (невдовзі десятиріччя першого запуску) та її невтомним ракетами-носіям «Зеніт-3SL», чії перші два ступеня виробляють на Південмаші. Цікаво, що за кількістю виключно комерційних запусків Україна навіть на третьому місці. Та навряд чи це привід пишатися – бо наші запуски комерційні, а в решті країн вони переважно бюджетні, тобто суто в інтересах держави та її науки.

Певна річ, ми б теж так хотіли. Восени минулого року уряд затвердив проект Загальнодержавної цільової космічної програми на 2008 – 2012 роки, за яким фінансування галузі було збільшене мало не в чотири рази – зокрема, з 65 млн грн в 2007-му до 250 млн грн у 2008-му, і всього склало понад мільярд. Але ж криза на Землі найперше вразила космос, і, звичайно, за умови знецінення гривні та решти болючих проблем виконати амбіційні плани, зокрема, створити супутникові телекомунікаційні мережі з використанням національного супутника зв'язку (космічного апарата «Либідь», запуск у 2011 році), навряд чи вдасться. Так само як реалізувати спільний із Бразилією – там ми проектуємо новий космодром – проект «Циклон-4» і запустити супутник «Січ-2».

Нам не вперше зраджувати космічні мрії. Пригадую, як у 2004-му тодішній заступник міністра закордонних справ України Володимир Макуха заявив, що до 2008-го українські конструктори планують збудувати багаторазовий пілотований космічний корабель нового покоління «Кліпер» (придатний як для автономних польотів, так і для обслуговування орбітальних пілотованих станцій) і запустити його в безпілотному варіанті. Всі ЗМІ зраділи, що український човник приїде на зміну космічним кораблям типу «Союз», але...

Втім, не все так погано, треба дивитися вище, туди, де зорі. За цікавістю до астрономії ми щойно випередили Росію – там цей предмет нещодавно вилучили з переліку обов'язкових для вивчення в середній школі. В нас же, за програмою, кожен одинадцятикласник щонайменше 17 годин має присвятити вивченню тасмниць зоряного неба. І не уроків, а справжніх астрономічних годин. ■

КОСМОС

Наші звіздарі

АВТОР: Інна Завгородня

Тиждень зустрів
Рік космосу в Головній
астрономічній обсерваторії

Думки про безмежжя космосу у певний час обсідають кожного. Хто з нас не намагався уявити собі неозорий Всесвіт? Але для астрономів це щоденна робота... «Нам треба якось пояснювати світобудову, — бідкається Іван Крячко, завідувач відділу науково-технічної інформації Головної астрономічної обсерваторії (ГАО) Національної академії наук України, автор шкільного підручника з астрономії, — і учням, і собі. Намагаємося знаходити якісь аналогії. Зараз провідною є ідея Мультиверсуму — наш Усесвіт не один, їх дуже багато. Науковці прийняли цю версію, щоб відійти від ідеї Бога, інакше треба відверто зізнатися, що ми створені якоюсь надприродною силою. Пояснюючи сутність Мультиверсуму, ми говоримо: уявіть собі піну, яка виникає під час ручного прання. Маса цих бульбашок — це всесвіти. Ми перебуваємо всередині своєї бульбашки й дізнатися про те, що діється в інших — ніколи не зможемо. А величезний Мультиверсум ми уявляємо собі площиною, в якій ці бульбашки піднімаються, лускають і розлітаються врзніобіч. Уявили?!..»

Тримаючи в уяві велетенську ванну з мильною водою, піднімаємося до величезного телескопа, що потрапив до ГАО як репарація з Німеччини після Другої світової. Це вже музейний експонат. Вузькі круті сходи, майже вулична температура. Уявити себе астрономом складно — день надворі. А ось бульбашки таки зачепили — все роздуваються... «У кожного своя спеціалізація, — розповідає Іван Павлович. — Хтось досліджує Сонце або спостерігає за кометами чи іншими міжгалактичними об'єктами, а хтось просто стріляє лазером по супут-

Так зорі стають ближчими

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕРНЬОВ

нику й чекає від нього відповіді, бо має виконувати контракт із космічною агенцією. Над світобудовою теж думають окремі фахівці — їх називають космологами».

КОСМІЧНІ МИСЛИВЦІ

Одним із професійних обов'язків астронома Сергія Борисенка є пошук нових комет: «Після піврічного сезону спостереження ледь не відкрив комету, — з жалем каже він. — Досліджуючи, ми знімаємо площини — частинки неба. У вересні знімали одну ділянку, а вже за кілька днів на сусідній ділянці канадієць Роберт Кардінал відкрив нову, достатньо яскраву комету». Вся справа в погоді, вважає Сергій. В Україні придатна для спостережень погода буває два-три місяці на рік. В Америці ж, особливо у ближчих до екватора областях, клімат дає змогу вести спостереження триста днів на рік. А винагорода однакова — за відкриття комети присуджують міжнародну премію Едгара Вільсона — \$20 000. Гроші ділять на кількість людей, котрі здійснили відкриття. Отримують мисливці за кометами і свою часточку слави — упійманих за хвіст називають їхніми іменами. Найчастіше щастить американцям, хоч останнім часом активнішим став Китай.

Київ — місце для спостережень далеко не найкраще. Безхмарних ночей випадає небагато, та й ілюмінація великого міста заважає. «Часто я

виїжджаю в село, — зізнається Сергій. — Там у мене стоїть апаратура, частково придбана за грантові кошти — гарний об'єктив, який не робить викривлень, і цифрова камера, здатна захопити досить великий шматок неба. Управляється все це через комп'ютер. Спостерігати зручно, можна сидіти хоч цілу ніч, адже в кімнаті тепло. Це надворі, де розташована камера, має бути холодно, щоб не було теплових шумів». Ось так, сьогодні вже практично немає телескопів, у які треба дивитися безпосередньо. Спостереження ведуть через комп'ютер, а сигнал передається через оптичне волокно або звичайні usb-кабелі.

«Мені перша комета, — каже Сергій Борисенко, — трапилася ще в школі, у дев'ятому класі. Був серпень 1990 року — чисте небо, чудова погода, теплі ночі. Це була комета Леві — неяскрава й невелика, третьої з половиною зоряної величини, дуже цікава. На той час я вже передплачував астрономічні журнали й вивчив усе зоряне небо. Комету знайшов за зазначеними в журналі «Земля и Вселенная» координатами. Союз розпадався, і дістати журнал було проблемою... Тож після школи я вже не мав сумнівів щодо вибору професії». Вже в лютому в Україні має бути видно комету Лулін 5-ї зоряної величини — навіть неозброєним оком. Може, й завдяки їй астрономів побільшає...

До речі, відкрити комету або астероїд — це єдиний легальний спосіб увічнити своє ім'я на небесних мапах. Усі інші «присвоєння назв», як і роздавання ділянок на Місяці за кругленьку суму, є фікцією. Астрономами спершу відкривають галактики, а вже потім розкладають їх на зорі, таким чином «відкриваючи» й світила. Але замість називати, їх просто рахують і укладають списки, які в астрономії називають каталогами. Найбільший каталог зірок, нарахованих за допомогою спеціально відправленого в космос супутника, містить понад мільйон закаталогованих світил. Але доки існуватиме людство, знаходитимуться люди із сумнівами, які думатимуть приблизно так: «А раптом їх там уже не мільйон? Треба перелічити...»

В ОЧІКУВАННІ КОЛАЙДЕРА

Особливість професії: астрономи на долю не скаржаться — надто мізерними виявляються турботи про платню порівняно з величиною Всесвіту. Хоча насправді Вячеслава Ольшевського, аспіранта третього року навчання відділення фізики Сонця ГАО НАНУ, годує земний приробіток. Робота не для душі, а для прогонування сім'ї займає майже весь день. На щастя, залишаються дорогі ночі для коханих — зірок і дружини. А що робити — 1400 гривень стипендії, гуртожитку не надають — треба винаймати квар- ▶

Морський старт

АВТОР: Дмитро Губенко

Програма, яка виводить Україну в лідери з вивчення космосу

Проект, завдяки якому Україна залишається в космічній еліті світу, створено 1995 року. До міжнародного консорціуму Sea Launch увійшли американська корпорація «Боїнг» (40% статутного капіталу), російська корпорація «Енергія» (25%), українська КБ «Південне» і ВО «Південмаш» (15%), а також норвезька суднобудівна компанія «Акер Квернер» (20%). Загалом у «Морський старт» початково було вкладено \$3,5 млрд.

Американці забезпечували загальне керівництво проектом та його фінансування, росіяни та українці — ракетну техніку, а норвежці — командне судно та пускову платформу. Точку старту визначили поблизу екваторіального острова Різдва в Тихому океані. Головною перевагою морського космодрому є те, що на екваторі завдяки можливості використання інерції обертання Землі створюються найоптимальніші умови для запуску ракет-носіїв.

Перший, демонстраційний, запуск успішно відбувся 27 березня 1999 року. 9 жовтня того ж року запустили перший комерційний супутник. Загалом у межах

проекту здійснили 30 запусків: 27 успішних, 1 частково успішний і 2 невдалих. На лютий заплановано черговий запуск — супутника Italsat-3000, який забезпечуватиме зв'язок для італійського міністерства оборони та країн НАТО.

Логічним розвитком «Морського старту» став «Наземний старт» — міжнародний проект, який передбачає запуски ракети-носії «Зеніт-2SLB» та «Зеніт-3SLB» із космодрому Байконур. Перший запуск у межах цієї програми відбувся 28 квітня 2008 року. ■

Іван Крячко пояснює сутність Мультиверсуму

тиру, надія тільки на закордонні гранти. А їздити, шукати знайомства, спілкуватися з колегами — все своїм коштом. «Перебуваючи в обсерваторії в Голосіївському лісі, я зараз проводжу розрахунки на суперкомп'ютері на острові Ла Пальма, — розповідає Вячеслав. — З технічного погляду це зробити легко, я там отримав тисячу обчислювальних годин, тож підключаюся й рахую — хочу-таки дописати свою дисертацію на тему «Розповсюдження і трансформація магнітоакустичних хвиль у сонячних плямах». Що саме це значить, довго пояснювати. Наскільки мені відомо, читачі газет і журналів сьогодні набагато краще знаються на астрології, ніж на астрономії».

Втім, Ярослав Яцків, академік НАН України, який очолює ГАО з 1975 року, допоміг нам відповісти на закид аспіранта. Вчений зі світовим ім'ям розповів **Тижню**, що саме маємо знати цього року. Все просто, як оберт Землі навколо Сонця: «З того часу, як Галілео Галілей уперше подивися в космос через телескоп, в астрономії зробили декілька глобальних відкриттів. Зокрема, людство дізналося,

що наш Усесвіт з'явився 14 млрд років тому і з того часу розширюється — це відомий закон Габбла. Знання, якими оперує світова астрономія, базуються на відкриттях межі ХХ—ХХІ століть. Лише 4% того, що ми бачимо, становить так звану баріонну матерію, її ми спостерігаємо. Ще 25% — це темна матерія, прихована від нас. Ми знаємо, де вона є, як вона себе поводить, але ми не знаємо, що це таке. Тут астрономія поєднує очікування з теоретичною, експериментальною фізикою: адронний колайдер, який має запрацювати ближчим часом у Швейцарії, повинен пролити світло на природу темної матерії. Ну й, нарешті, темна енергія — це взагалі загадка. Це той невідомий для нас фон у Всесвіті, який утворює більше 70%, про який знаємо лише, що він має властивість антигравітації. Це призводить до того, що Всесвіт розширюється, розвивається з прискоренням». Далі академік, не очікуючи, доки ми хоч як-небудь уявимо все змальоване, повідомив, що найграндіозніші астрономічні відкриття, безперечно, ще попереду. І, хоч у нього та його обсерваторії є свої амбіції, ста-

тися вони можуть уже практично будь-де.

АМАТОРИ НЕБА

Академік знає, що стверджує. Приблизно 10% населення подобалося спостерігати за зірками. Але дозволити це собі з технічного погляду змогли лише сучасні нащадки звіздарів, для яких власний телескоп перестав бути мрією. Якісний аматорський телескоп із точним наведенням і зручним управлінням коштує від \$1 тис. Дорогувато, але зірки того варті! І, звичайно, є пропозиції від 200 грн — і для дітей, і для дорослих. Мрії втілюються — астроном Юрій Іващенко свого часу заснував у селі Андрушівка на Житомирщині приватну обсерваторію. Зараз у ній встановили два телескопи, з яких ведуть спостереження за астероїдами. І саме тут, а не в державних обсерваторіях, було відкрито три нові астероїди вперше в історії незалежної України.

Ще цікава деталь — на початку нинішньої кризи, коли люди починали масово скуповувати техніку, боячись знецінення грошей, стався бум продажів саме астрономічного спорядження, телескопів і екранів. ■

НЛОманія

АВТОР: Інна Завгородня

Учені не можуть пояснити, чим є 10–15% з тих аномальних об'єктів, що їх помічають щороку в небі України

Ви замислювалися, що будете робити, коли зустрінетеся з інопланетянином? Коли станете свідком посадки космічного корабля з іншої планети? Важко повірити, що ми єдині у Всесвіті, набагато легше — що вони, чужинці, вже давно спостерігають за нашим життям ледь не за туристичними путівками, тільки-от ми їх просто не помічаємо або не вміємо вести належних спостережень... Але мисливці за чужинцями таки є. Одне з подібних об'єднань — Український науково-дослідний центр вивчення аномалій «Зонд» (kuforg@ua.fm). Його голова Артем Білик стверджує, що очевидців НЛО не бракує, але понад 80% насправді бачать у небі якісь відомі науці явища — хмари, птахів, літаки тощо. Наприклад, зірка Сиріус останнім часом була дуже яскравою.

Неопізнані літаючі об'єкти підлаштовуються під наші очікування

До того ж, Сиріус перебував поруч із Юпітером. Тож до Центру дзвонили й повідомляли про «два НЛО, які з'являються на небі й повільно спускаються до обрію».

Але завжди залишаються оті 10–15%, пояснити які доступними науці засобами не вдається. «Лише за минулий рік ми отримали близько 40 подібних свідчень очевидців НЛО, — каже Артем Білик. — Це літальні об'єкти, які бачили в українському повітряному просторі, проте їх важко ідентифікувати. Ці об'єкти можна порівняти хіба з літальними апаратами, характеристики яких нам відомі. Але з чим порівнювати, якщо вони рухаються з приголомшливим миттєвим прискоренням, демонструють повороти на шалених швидко-

стях майже під прямим кутом, світлові ефекти на кшталт променів скінченної довжини та інші прояви, що не можуть бути описані в межах наших сучасних уявлень про фізику?»

До цього твердження є і конкретні приклади. В червні 2003 року на пляжі «Ланжерон» в Одесі НЛО спостерігали люди, котрі відпочивали біля моря і гуляли в парку поблизу. Очевидці описують НЛО як об'єкти грушоподібної форми, що періодично виникали на небі, розмістившись трапецією. А 2006 року в Севастополі чоловік вийшов на балкон і побачив кулю з металевим блиском, яка після різких рухів спалахнула й зникла за обрієм. Він мав під рукою одразу кілька технічних засобів, тож устиг навіть зняти об'єкт на відео.

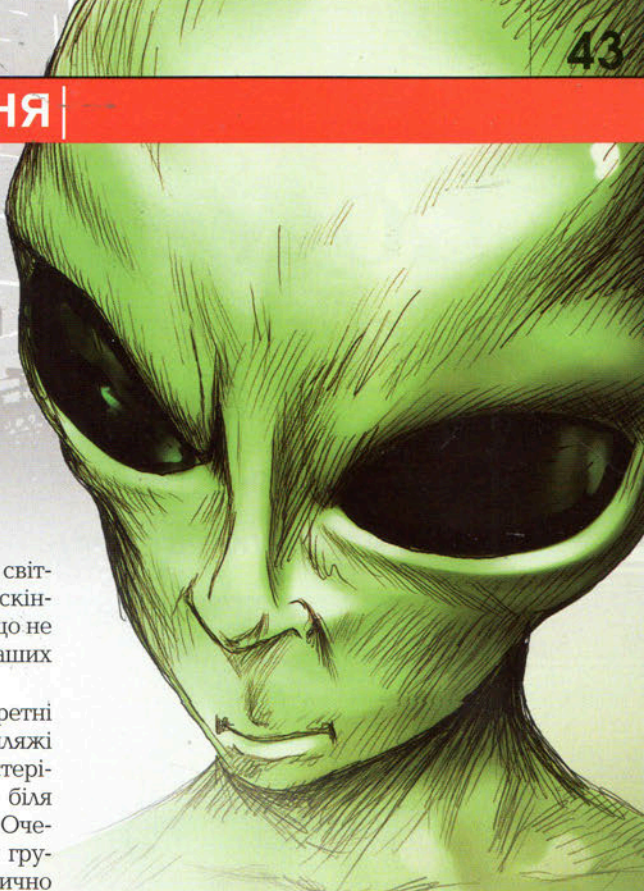
Централізовано інформацію про НЛО в Україні на державному рівні ніхто не збирає й не обробляє, на від-

міну від радянських часів. Центр «Зонд», що функціонує з 2004 року, намагається досліджувати аномалії на науковому рівні. Зокрема, тут розробили математичні алгоритми ототожнення, котрі охоплюють більш ніж сорок гіпотез, які пояснюють НЛО природним чином. Лінійна, кутова швидкість об'єкта, характер обертання, лінійні й кутові розміри — загалом сім характеристик, які дають змогу ототожнити об'єкт. Якщо навіть після цього його неможливо опізнати — залишається хіба що зафіксувати його появу і зробити подальше дослідження аномальної зони.

«Можемо констатувати певну абсурдність феномена — він підлаштовується під наші очікування. Якби це були прибульці з космосу, то вони

вже мали б нас достатньо дослідити. Є й інші здогади: згідно з гіпотезою паралельних світів розгалуженого Всесвіту Еверета — Віллера, тіла з паралельних світів можуть проходити через наш світ «транзітом» — що хоча б якось може пояснити кількість спостережень НЛО. В будь-якому разі ми намагаємося підходити до проблеми з математичним формалізмом», — запевнив **Тиждень** молодий учений.

Ми також спробували проаналізувати тенденції. За три дні до виходу в світ цього числа **Тижня** світові ЗМІ повідомили про НЛО над Челябінськом, Омськом, Ізраїлем, Китаєм. Також про те, що Іспанія розсекретила звіт про падіння НЛО в 1965 році, а 14 металевих об'єктів різної конфігурації визнано рештками радянської ракети-носія «Восток» із супутником, що мав би долетіти до орбіти Місяця. А ще ЗМІ підняли бурхливу дискусію, чи заслуговує на ув'язнення в 70 років британський хакер Гаррі Маккінон, котрий зламав понад 100 комп'ютерних мереж Пентагону й НАСА, мріючи знайти в них таємні докази того, що інопланетяни все ж таки відвідували нашу планету... Але ж ми всі, як і Маккінон, шукаємо докази, які спростували б твердження про нашу самотність. Ну не можемо ж ми бути у Всесвіті одні з нашими політичною та економічною кризами?!.. ■

Космонавтка, котра не полетіла

СПІЛКУВАЛАСЯ Оксана Пась

Надія Адамчук підтримує потрібну для невагомості форму

я краще за нього була знайома з біо-космічними дослідженнями й могла їх здійснити.

У.Т.: А в центрі НАСА вас готували до польоту так само, як і Каденюка?

— У нас були різні способи підготовки. Їх визначають залежно від функціональних завдань космонавта. Якщо людина на борту виконуватиме тільки космічні дослідження, десяти місяців достатньо для того, щоб підготувати такого фахівця. Бортінженерів, космонавтів, які виходять у відкритий космос, готують кілька років. Тому моя підготовка була, швидше, комплексом перевірок усіх систем організму. В космонавта повинні чудово функціонувати кровоносна, дихальна системи, шлунково-кишковий тракт. Нам наголошували, що запалення зубів іноді буває критичним, аж до здійснення вимушених посадок. Крім того, щоб забезпечити комфорт на борту корабля, проводять серйозну психологічну підготовку й відбір за психологічними тестами на сумісність. Екіпажі міжнародні, космос — річ інтернаціональна, тому космонавт на борту опиняється в полікультурних умовах. Принципи, за якими підбирають людей, якщо узагальнити, такі: космонавт — це успішна в суспільстві, впевнена в собі, комунікативна людина й професіонал у якійсь певній галузі. Перевагу мають ті, хто швидше відновлюється після стресу — це, напевне, природна, аніж виховувана якість. І, головне, коли виникає позаштатна ситуація, космонавт має адекватно й швидко реагувати, миттєво і беззастережно підкорюватися наказам командира корабля. Наприклад, у нас було таке тренування: йде розгерметизація, частина екіпажу надягає спеціальні скафандри, а частина ховається в герметичних мішках, які два

Зіркова доля космонавтів іноді складається випадково. Так, у році, що минув, уже підготовлений, аби стати першим національним героєм, південнокорейський космонавт Ко Сан був відсторонений від польоту на МКС, тому що виніс якісь інформаційні матеріали з Зоряного містечка і дав комусь почитати — кричуще порушення режиму секретності. Відтак за кілька тижнів полетіла його дублерка Лі Со Єн. І, як з'ясував **Тиждень**, якби подібна історія сталася свого часу в центрі НАСА, незалежна Україна мала б своїм першим космонавтом не Леоніда Каденюка, а Надію Адамчук. Утім, космічний біолог Адамчук досі не втрачає надії по-

бувати в космосі, хоча за час очікування й народила двох дітей, доньку та сина.

— Я щаслива, що належу до школи космічних біологів, які працюють в Інституті ботаніки Національної академії наук України. Свого часу саме з-поміж нас відбирали того, хто полетить, а я вже підготувала дисертацію про розвиток рослин в умовах космосу, як за допомогою фотосинтезу вони виробляють придатні для харчування вуглеводи й кисень, аби космонавти могли дихати. Але найдосвідченішим серед нас виявився Каденюк, він 20 років готувався до космічного польоту і як льотчик-випробувач, і як командир корабля «Буран», тому його і обрали. Єдиною моєю перевагою було те, що

ФОТО: АНДРІЙ ПОМАХІН

астронавти переносять у безпечний простір. Частки секунди потрібні для цього. Перевагу віддають сімейним, тим, у кого є діти. Як правило, ці люди відповідальніші.

У.Т.: Кажуть, за відповідальність і жінкам віддають перевагу?

— Унікальність жіночого організму — він розрахований на тривале переживання стресу. Жінка може довше, ніж чоловік, пережити стрес без вагомих втрат. Тому це не стільки відповідальність, скільки витривалість, і ця якість є дуже важливою. Тому тривалі польоти, вивчення далекого космосу без жінок неможливі. І, певна річ, жінка в складі екіпажу лише своєю присутністю буде значно пом'якшувати психологічний мікроклімат на борту.

У.Т.: А з якою професією легше потрапити у космос?

— Головна космічна професія — інженери, технічні фахівці. Свого часу поза конкуренцією були льотчики-випробувачі. Сьогодні це вже не так принципово. З огляду на виходи у відкритий космос та умови життя на орбіті, мають перевагу ті, хто може довго перебувати під водою, спеціалісти підводного плавання. Крім того, завжди потрібні медики. Уявити космічний екіпаж без медичної підтримки неможливо, до того ж, медик не лише контролює здоров'я космонавтів, а й виконує біокосмічні дослідження. Те, що відбувається з людиною у невагомості, дуже цікаве для дослідника — змінюється відтік крові по великому колу кровообігу до ніг. Без сили тяжіння в умовах космосу холонуть ноги. Частина рідини приливає до голови. Тому необхідно, щоб кровоносні судини мозку були здоровими, добре функціонували. Щоб людина себе комфортно відчувала й не переживала ніяких ефектів, пов'язаних із галюцинаціями. Насправді, космонавт — це людина рекордів, його організм має працювати як годинник. Я, наприклад, регулярно відвідую басейн, займаюся системою загартовування й тренувань, підтримую свою «космічну» фізичну форму.

У.Т.: Тобто ідея злітати в космос ще актуальна?

— Авжеж, актуальна. Зараз у складі іншої групи я й далі працюю над підготовкою біокосмічних експериментів на МКС. ■

АВТОР: Марія Старожицька

Вийти на орбіту

Наявні шляхи втілення дитячої мрії

*«Щоб стати космонавтом, можна стати програмістом і підсапати побільше бабла, ну а потім можна й космонавтом»
(Порада, знайдена автором в Інтернеті).*

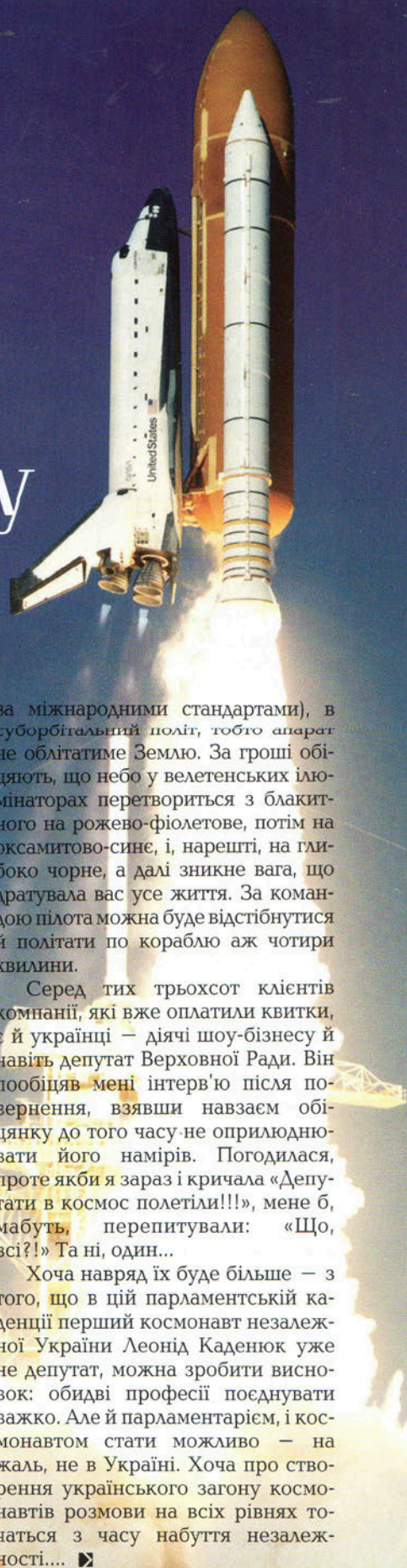
«Хочу попередити, — сказав Головний конструктор Сергій Корольов 12 квітня 1961 року Юрію Гагаріну та його дублеру Герману Тітову. — Через два-три роки в космос будемо відправляти набагато простіше — за профспілковими путівками». Космонавти засміялися. Прогноз справдився. Просто знадобилося півсторіччя й грошовиті профспілки. Точніше, той, хто має гроші, вже може стати космічним туристом. І якщо досі таких лічених вояжерів катали на МКС за \$20–40 млн, то минулого року світові ціни на подорожі в космос різко впали. Зокрема, каліфорнійська фірма XCOR Aerospace продала перший квиток на космічну подорож лише за \$95 тис. Але цього польоту ще чекати кілька років, а от компанія Virgin Galactic за \$200 тис. пропонує космос уже влітку 2009-го.

Насправді ця компанія британського мільярдера Ричарда Бренсона відправлятиме людей на висоту 110 кілометрів (космос починається зі ста кілометрів, це його нижня межа

за міжнародними стандартами), в суборбітальний політ, тобто апарат не облітатиме Землю. За гроші облітають, що небо у велетенських ліомінаторах перетвориться з блакитного на рожево-фіолетове, потім на оксамитово-синє, і, нарешті, на глибоко чорне, а далі зникне вага, що дратувала вас усе життя. За командою пілота можна буде відстібнутися й політати по кораблю аж чотири хвилини.

Серед тих трьохсот клієнтів компанії, які вже оплатили квитки, є й українці — діячі шоу-бізнесу й навіть депутат Верховної Ради. Він пообіцяв мені інтерв'ю після повернення, взявши навзаєм обіцянку до того часу не оприлюднювати його намірів. Погодилася, проте якби я зараз і кричала «Депутати в космос полетіли!!!», мене б, мабуть, перепитували: «Що, всі?!» Та ні, один...

Хоча навряд їх буде більше — з того, що в цій парламентській каденції перший космонавт незалежної України Леонід Каденюк уже не депутат, можна зробити висновок: обидві професії поєднувати важко. Але й парламентарієм, і космонавтом стати можливо — на жаль, не в Україні. Хоча про створення українського загону космонавтів розмови на всіх рівнях точаться з часу набуття незалежності.... ■

ЄВРОПЕЙСЬКІ АСТРОНАВТИ

Кандидатів відбирають у 17 — країнах-членах Європейської космічної агенції (ЄКА). На початок 2009-го офіційно до корпусу астронавтів ЄКА зараховано 8 людей — по двоє представників Франції та Італії й по одному з Німеччини, Бельгії, Швеції й Нідерландів. Усі вони вже мають досвід космічних польотів. Добір нових членів розпочато влітку 2008-го (до цього конкурсу не проводили 15 років).

Критерії добору. Освіта — кандидат зобов'язаний закінчити магістратуру, спеціалізуючись в одній із точних чи технічних наук або медицині, з подальшим досвідом практичної чи наукової праці не менше трьох років. Переваги мають ті, хто вивчав аеронавтику.

Здоров'я: відсутність будь-яких хронічних захворювань. Кандидат повинен мати загальноєвропейську довідку про придатність до польотів як пілот. Особлива увага медиків — до зору. Формальних вікових критеріїв для астронавтів немає. Єдине тверде обмеження — медичну довідку не видадуть, якщо вам уже 60 років. Перевагу мають кандидати віком від 27 до 37 років.

Платня: протягом першого року роботи члени корпусу астронавтів одержують базову зарплату в €4540—5140 на місяць. Потім зарплата зростає до €5600—6340 на місяць. А після свого першого польоту астронавти можуть розраховувати на €6500—7500 щомісяця.

АМЕРИКАНСЬКІ АСТРОНАВТИ

Відбір кандидатів. Астронавтом НАСА може бути тільки громадянин США. Набір відбувається, зазвичай, раз на два роки. На 20 вакансій приходить загалом близько 4000 заяв. На початок 2009-го в загоні НАСА 92 астронавти.

Критерії добору. Всі кандидати повинні вміти плавати, а також мати як мінімум диплом бакалавра в одній із технічних або точних дисциплін. НАСА набирає окремо астронавтів-пілотів та астронавтів-дослідників. Астронавт-пілот повинен налітати мінімум 1000 годин як льотчик-командир екіпажу реактивного літака. Зріст кандидата не повинен бути менше 163 см, але не може перевищувати 193 см. Бажаний, хоча й не обов'язковий, досвід льотчика-випробувача.

Здоров'я: вимоги, аналогічні необхідним для одержання ліцензії на керування повітряним судном. Заборонено палити, вживати наркотики й алкоголь.

Платня: залежно від кваліфікації й досвіду зарплата астронавтів НАСА коливається від \$4000 до \$9000 на місяць.

РОСІЙСЬКІ КОСМОНАВТИ

Відбір кандидатів проводять з-поміж громадян Російської Федерації потенційні роботодавці (центри, де є свої загони космонавтів): Центр підготовки космонавтів імені Ю.А. Гагаріна в Зоряному містечку, Ракетно-космічна корпорація «Енергія» у Корольові й Інститут медико-біологічних

проблем (ІМБП). Зараз у Зоряному містечку до польотів готуються 29 космонавтів і 7 кандидатів (тих, хто ще не пройшов курс загальнокосмічної підготовки). Останній набір завершився у 2008-му. Контракт на роботу одержали п'ятеро військових і двоє цивільних, зокрема, молода жінка Елена Серова, дружина космонавта Марка Серова. Резюме надсилають: льотчики — на ім'я командира своєї ескадрилі, цивільні — начальникові льотно-іспитової служби РКК «Енергія» космонавтові Александру Александрову.

Критерії добору: обов'язковий червоний диплом вищого військово-авіаційного училища льотчиків або вища інженерна освіта в галузі авіації й ракетобудування (ідеально — ракетно-космічний факультет МДТУ ім. Баумана, мехмат МДУ, МАІ, МІФІ), або в галузі біології й медицини. Для льотчиків — понад сто годин польотів на різних видах військових винищувачів.

Здоров'я має відповідати вимогам військово-льотної комісії: відсутність хронічних захворювань, ідеальний тиск тощо. Важливий будь-який дріб'язок, наприклад, правильний прикус (для загубника кисневої маски). Стійка психіка, позитивні характеристики з місця роботи.

Платня: 20—30 тис. рублів (близько \$1000) плюс соціальний пакет — безкоштовне харчування й медичне обслуговування. За піврічний політ залежно від його складності виплачують \$50—80 тис. Дробові в польоті — \$290. ■

РЕЗЕРВ**У космос за паспортом**

Нещодавно мені довелося спілкуватися в Гурзуфі з космонавтом Поповичем. Павло Романович вважає себе щирим українцем, до того ж виявив готовність знову летіти хоч завтра. Прагнення добре, але космічної слави Україні не додасть — перший космонавт-українець сьогодні все ж таки є громадянином Росії. У справі залюднення космосу не слід сподіватися ні на ще кілька десяти космонавтів українського походження, але російського громадянства (у Зоряному містечку вони навіть створили земляцтво), ні на етнічну українку, астронавтку і громадянку США Хайдемари Стефанишин-

Пфайпер. За всієї поваги до цих підкорювачів Всесвіту виступати за «космічну збірну» України вони не зможуть, якщо не приймуть громадянства своєї історичної батьківщини.

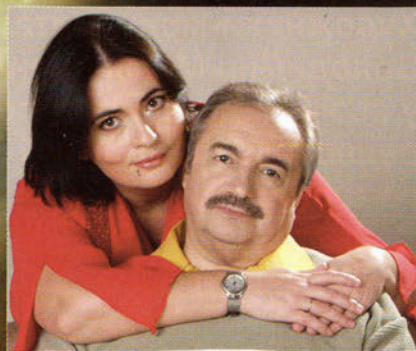
Громадянство України, космічні «права» й відповідний досвід має Віталій Жолобов. Він, уродженець Голопристанського району Херсонської області, повернувся на свою батьківщину в часи розпаду СРСР, у 1994-му його обрали головою Херсонської облради. Космічний вовк, загартований 49-денним польотом на кораблі «Союз-21» та орбітальній станції «Салют-5», — резерв надійний, хоча йому зараз вже за сімдесят. Але є в нас і свої космоплавці, невеликий розпорошений загін, який варто згадати. Це Леонід Каденюк і трое його дублерів: Надія Адамчук, Ярослав Пусто-

вий і В'ячеслав Мейтарчан. Професію астронавта вони здобули в центрі НАСА імені Джонсона у Х'юстоні й залишаються у резерві Національного космічного агентства України. Всі вони не полишають спроб потрапити у космос хоч якимось чином. Так, Ярослав Пустовий кілька років тому витримав величезний конкурс і став одним із шістьох членів загону астронавтів комерційної фірми Canadian Argow («Канадська стріла»). Фірма декларувала, що влаштуватиме платні польоти для туристів за участю професіоналів, тобто «шоферів» ракетоплана. Пустовий брав участь у серії тестових випробувань ракети-носія й космічного корабля на території Канади, але свого «Поїхали!» досі не сказав.

Ігор Петренко

У нас є космос

«...сучасне мистецтво, говорила вона, нишком підштовхуючи подружку коліном, повинне нести позитив, тобто кликати людей у космос, тому що тільки романтика невідкритих планет, тільки прагнення людини в невідоме, тільки той фронтір, на якому реалізуються кращі властивості людської природи...»
З роману «Пандем» М. і С. Дяченки

АВТОР: Марина й Сергій Дяченки, фантасти, спеціально для **Тижня**

Ми живемо зараз на планеті Саракш, описаній братами Стругацькіми. Це похмура планета, там сонця не видно, режим тоталітарний, ядерна війна, промивання мізків за допомогою спеціальних веж-випромінювачів... Але головне — на планеті Саракш немає уявлення про космос. Немає навіть твердого купола над головами! на переконання жителів цієї планети, вони живуть на внутрішній поверхні величезного міхура головами до центру. Замкнений світ.

От і ми так само. З нашими земними проблемами про далекий кос-

мос забути, а ближній перетворився на утилітарний простір для комерційних супутників та їхніх уламків. Ні, є, звісно, люди, які дивляться в небо, але їх мало. Прикро. Тому що погляд на зірки робить людину — і людство — кращими.

Почалася фантастика — почались уявні польоти в космос. Космонавти знаходили на чужих планетах друзів і чудовиськ, усілякі тоталітарні суспільства, знайшли навіть мислячу планету-океан. Читаючи фантастику, люди дивляться в космос, як у дзеркало. А що там чекає нас насправді?

Невимовно цікаво глянути на інше життя. Переконатися, що воно є. Що ми не самотні у Всесвіті, що наша Земля не мутант

зі світу безжиттєвих планет, не випадкова примха нескінченного випадку або Бога.

Ми, звичайно, знаємо — космос усередині нас також невичерпний. Тасмніці печінки, кровоносних судин, підсвідомості «Я» або соціальної психології разючо цікаві. Ми практично нічого не знаємо про глибини океану або розплавлений центр Землі, яку щодня випробовуємо ногами. Але чому, задержши голову, ми відчуваємо побожний шок від споглядання мільярдів зірок? Що за дивний заклик міститься в тому невідомому, що приховано в далеких галактиках?

Може бути, музика цих сфер, нечутна нашій свідомості, але тривожить душу — може, вона подарунок кожному з нас на день народження?

Ми безпорадні перед обличчям смерті. Але в нас є Космос. ▣

Крематорій закрит

Художники-монументалісти Ада Рибачук і Володимир Мельниченко приймали *Тиждень* у своїй майстерні, де показували незнищенні рельєфи Стіни Пам'яті – ті, що були залиті самоскидами бетону

АВТОР: Антон Зікора

Спілкування з Рибачук і Мельниченко може істотно змінити сприйняття світу. Хоча багато хто дивується, коли дізнається, що вони й досі мешкають у своєму двоповерховому будинку-майстерні на Малопідвальній, неподалік столичного Майдану. Невже не емігрували?

Не розчарувалися в монументальному мистецтві й досі працюють?

Так. І перемагають у мистецьких змаганнях: нещодавно їхній проект пам'ятника Джеймсові Мейсу, американцеві, який досліджував Голодомор 1933-го, переміг на загальноукраїнському конкурсі.

Рибачук і Мельниченко стали відомими і навіть легендарними ще у 1950–1970-ті роки. І не тільки тому,

що як монументалісти оформили багато відомих у столиці споруд, зокрема, Палац дітей та юнацтва на площі Слави, Центральний автовокзал. Найпереказуванішою в інтелектуальній спільноті є історія про їхні рельєфи біля столичного крематорію, знищені й залиті бетоном за розпорядженням комуністичного уряду. Більш виразного символу масової ліквідації та ув'язнення ху-

сонце

ФОТО: ЄВГЕН КОТЕНКО

дожніх образів тоталітарною владою годі й вигадати.

ПІВНІЧНА ЕПОПЕЯ

Розпочинався ж їхній шлях у мистецтві із заслання на далеку Північ. Утім, цілком добровільного.

Вперше Рибачук і Мельниченко поїхали на край землі 1954 року, коли ще навчалися у Київському художньому інституті. Настав час диплом-

них робіт, і студенти рвонули за нахненням на арктичний острів Колгуєв у Баренцовому морі. Це на північ від Воркути, клімат там навіть суворіший, ніж у сумному краї заслання.

Київські романтики сподобалися місцевим мешканцям — ненцям. Художники малювали і ліпили їхнє дивне життя. Ті забезпечили киян теплом своїх чумів і транспортом: Рибачук і Мельниченка возили на оленях по всій тундрі. «Норвежці й помори приходять на нашу землю, щоб обдурити нас, щоб за горілку вимінити оленя і пса, а ви — як ми», — казали їм ненці. У киян був інший ін-

Летіть до Нар'ян-Мара. Там досі зберігається одяг з оленьчих шкур, який носили Рибачук і Мельниченко

терес. Результатом їхнього добровільного заслання стали сотні робіт, на яких застигла поетика майже інопланетних пейзажів. Потім їздили до ненців ще і ще. Загалом художники прожили на Півночі сім років.

У Києві північна виставка викликала ажіотаж, але ейфорія тривала недовго. У газеті «Правда України», тоді центральному друкованому органі українських комуністів, з'явився рознос під назвою «Мистецтво не терпить галасу». Автор стверджував, що Рибачук і Мельниченко потрапили під вплив Михайла Бойчука. Так вони дізналися про існування цього геніального творця, репресованого як «ворог народу».

Якось уночі майстерню Ади і Володимира відвідали Микола Бажан, Віктор Некрасов і Леонід Первомайський. Письменники прочитали статтю про тих, хто «потрапив під вплив», і вирішили познайомитися з ними особисто. «У Віктора Некрасова була пляшка «Московської», — згадує Володимир. — Але однієї не вистачило, довелося йти ще». Письменникам дуже сподобалися новоявлені «бойчукісти».

У Києві після цього їм довго не дозволяли виставлятися. Рибачук і Мельниченко підробляли тим, що ілюстрували дитячі книжки.

Зроблене ж на Півночі кияни безплатно передали музею Нар'ян-Мара, столиці Ямало-Ненецького автономного округу. Отже, якщо хочете побачити колгуєвські роботи, летіть туди, у нар'ян-марський музей. Там, до речі, досі зберіга-

ється одяг з оленьчих шкур, який носили Рибачук і Мельниченко.

КИЇВСЬКІ ШІСТДЕСЯТІ

З часом художникам трапився великий проект: Рибачук і Мельниченко отримали підряд на оформлення київського Палацу піонерів — скляної холодної будівлі. Художники зробили ескізи. Вони вирішили відмовитися від барабанно-піонерських тем, замінивши їх мотивами народних пісень. Надихала митців творчість художниці Марії Примаченко, яка працювала в українському національному стилі. Одну стіну назвали «Чудові

скрипочки», іншу — «Ой, співаночки мої!» — усе за мотивами її творів. Показали начерки начальникові Київміськбуду — йому сподобалися.

Один з ескізів був намальований на блакитному тлі з жовтим сонцем і такими самими птахами. Художня рада побоялася затвердити його — за синьо-жовті кольори і в націоналізмі звинуватити можуть. «Що ж ви вчинили?» — запитую в Ади Рибачук. «Працювали без ескізів», — пояснює. Тобто з 1963 по 1967 роки художники втілювали масштабні панно без офіційно затверджених

НЕВТЛЕНЕ

Танки-голуби

У 1990-х роках художники взяли участь у проєкті «Танки для миру», ініціатором якого був норвежець Скотт Тойе. Він хотів увічнити пам'ять загиблих під час Другої світової війни. Передбачалося з'єднати електрозваркою кілька десятків тисяч танків у вигляді моста й установити його в Нарвіку, де Німеччина напала на Норвегію. Це мали бути машини, списані з бойового чергування країн — учасниць холодної війни. Рибачук і Мельниченко збиралися вирізати всередині танкової колони тунель, а посеред цього мосту збудувати церкву. Проєкт не реалізували, тому що Україна і Росія відмовилися утилізувати свою застарілу бойову техніку, вирішивши торгувати нею по світу.

малюнків, на свій ризик. Проте він виправдав: Палац отримав Державну премію СРСР.

У 1967-му Рада міністрів УРСР вирішила, що в Києві потрібно збудувати крематорій. Художньо оформити його запропонували провідним вітчизняним монументалістам. Не забули й про опальних, таким незвичним був задум чиновників.

Їхні рельєфи біля крематорію залиті бетоном за розпорядженням комуністичного уряду. Виразнішого символу ув'язнення мистецтва тоталітаризмом годі й вигадати

«Чи брати участь у проекті?.. Вагалася майже півроку. Не полишала думка: у Києві крематорій? Ознайомилися з пропозиціями — жажлива

механізація процесу поховання. Фабрика. І це у нашому місті?» — каже пан Володимир. Так, ідея спалювання мертвих відкидала Київ до часів язичництва, а саме слово «крематорій» нагадувало німецьку окупацію.

«Замість цього запропонували створити Парк Пам'яті: не окремі оздоблення, а меморіально-обря-

закінчення роботи перейменувати комплекс навколо крематорію на Парк Пам'яті», — згадує пані Ада.

«ПРЕДКИ ВИЙШЛИ З МОГИЛ»

У житті Рибачук і Мельниченка почалася найцікавіша, найжахливіша і найтриваліша праця. Ця стіна була тільки частиною величезного філософськи осмисленого комплексу. «Фактично ми робили храм, — каже Володимир. — Багато подорожували Україною, спостерігали за похованнями в селах, де залишилися традиції предків, і перенесли це у свій проект».

Рибачук і Мельниченко планували, наприклад, щоб на території кладовища навіть не їздили машини: передбачалося носити небіжчиків на спеціальних ношах.

Замість Павліка Морозова монументалістам вдалося оживити Палац піонерів пташками і скрипаєм

ФОТО: АНДРИЙ ПОМАКНІ

Так, до речі, й досі роблять у багатьох куточках Землі.

З 1968 по 1981 роки тандем працював над створенням на Байковому кладовищі Стіни Пам'яті: горельєфа завдовжки 213 м, заввишки від 4 до 14 м і загальною площею понад 2 тис. м². Монументальна композиція присвячувалася темі смерті й скорботи у всіх їхніх виявах.

У грудні 1981-го скульптури були готові, залишалось тільки їх пофарбувати. Про те, що можна побачити на Байковому, один із перших поціновувачів Павло Загребельний писав: «Предки наші вийшли з могил, фрески зійшли зі стін Київських Соборів і набули об'ємності, тілесності, історія поєдналася з нашим життям суцям — стала великим мистецтвом і вічною красою».

Проте художня комісія з образотворчого мистецтва й експертна рада з монументальної скульптури визнали стіну «чужою принципам соціалістичного реалізму».

Отже, жодних сентиментів: крематорій мав стати таким собі без-

Ада і Володимир – дует, міцніший за бетон

ФОТО З АРХІВУ І. ТРАХТЕНБЕРГА

душним комунальним мегапідприємством з утилізації громадян, у яких закінчився термін придатності. Так, власне, і вийшло.

ВІДНОВИТИ!

У січні 1982-го з'явився Наказ Міністерства культури УРСР про при-

пинення художніх робіт. У березні скульптури почали знищувати. Протягом трьох місяців на них було вилито 300 (!) самоскидів рідкого цементного розчину. Тринадцять років праці виявилися залитими в бетон, похованими біля крематорію, здавалося, назавжди. ▀

ХТО ДИВИТЬСЯ ТВ-РЕКЛАМУ?

ВДОМА Ж НІКОГО НЕМАЄ!

ПрессКом® ADVERTISING

Всеукраїнський IndoorVideo оператор

www.presscom.ua

ФОТО: ЄВГЕН КОТЕНКО

Авангардні мозаїки на Центральному автовокзалі теж може спіткати лиха доля: будівля вокзалу, імовірно, йде під знесення

Пересічні люди з'їхали б від такого з глузду, але Рибачук і Мельниченко ніколи не були пересічними. Автори самовіддано захищали фундаментальний твір свого життя. Лист на захист рельєфів підписали авто-

ритетні українські академіки: хірург Микола Амосов, авіаконструктор Олег Антонов, поет Микола Бажан. Однак влада не звертала на це уваги.

Але з початком перебудови інтелігенція України, Росії, Америки,

Європи розпочала рух за звільнення від бетону скульптур біля Київського крематорію. У 1992 році Міністерство культури вже незалежної України, а також Держбуд і Рада Співки архітекторів засудили вчинений акт вандалізму, припинили дію всіх рішень про ліквідацію рельєфів Стіни Пам'яті й рекомендували відтворити її і Парк Пам'яті.

Тоді ж підраховали: загалом на відновлення рельєфів потрібно приблизно \$5 млн. Але... Залита бетоном стіна досі стоїть на Байковому кладовищі. Вистачає бюрократичних перепон, криз, та й лінощів теж. Зокрема, парламентський комітет з культури про цю проблему відгукується як про щось віддалене, майже віртуальне, ненагальне.

Однак Рибачук і Мельниченко вірять, що їхні скульптури ще постануть із небуття. Хоча й не дуже охоче контактують із громадськістю. Напевно, втомилися руйнувати стіну нерозуміння — іноді у свідомості людей вона виростає ще глухішою, ніж у крематорії. ■

КОМЕНТАР ВЛАДИ

ПАВЛО МОВЧАН
голова підкомітету з питань творчої діяльності, мистецтва, культурно-просвітницької та мовної політики Комітету Верховної Ради України з питань культури і духовності

Разом із мерією

Я знаю, що зробила з цим комплексом київська радянська влада, але ж протягом семи десятиліть вона заливала бетоном геть усе. Бетонувала мистецтво, живопис. І треба хоча б шанувати людей, які створили цю композицію: Рибачук і Мельниченко. Також очевидно, що слід розбетонувати стіну. Як член Комітету з питань культури і духовності я обстоюватиму це, а потреба така є. Але щоб вирішити цю проблему, необхідно знати її обсяги. І це потрібно обробувати спільно з містом.

ПОГЛЯД

Нюанси акційної пропозиції

Наші вміють не лише здивувати, а й ошелешити

«Зверніся у «Гранд-готель», – порадила мені знайома. – У них найкраще замовляти авіаквитки. Вони добре вміють шукати різні варіанти».

«Гранд-готель» – це звучить непогано, – подумала я собі й звернулася. Маршрут був простий – Львів – Берлін через три тижні, Берлін – Львів – через чотири місяці. Летіти десь дві з половиною години, але доводиться майже цілий день відсидіти по аеропортах Києва, Франкфурта, Відня чи Варшави, мабуть, для того, аби відсіяти легкодушних – кому не дуже треба, зайвий раз не полетить. Тим більше, що вартість квитка з України переважно в кілька разів перевищує вартість мандрівки на таку саму відстань десь усередині Західної Європи.

– Хочете акційну пропозицію? – запитала мене привітна жіночка в сервісному центрі. – У нас зараз триває акція Австрійських авіаліній. Летите за півціни, якщо вертаєтеся не раніше ніж через місяць. Виліт з Львова по середах і п'ятницях, а в зворотньому напрямку – по вівторках і четвергах.

– Підходить, – відповіла я.

Десь півгодини старанна рецепціоністка уважно вивчала по різних тасмничих циркулярах нюанси, якими багата кожна акційна пропозиція. Після цього я взяла до рук рахунок і пішла до каси платити. А коли повернулася, жіночка з рецепції зустріла мене з посмішкою провини на обличчі.

– Вибачте, будь ласка, але наш комп'ютер помилився. Він видрукував квиток, а я потім ще раз перевірила дати і виявила, що умови акції забороняють виліт у цей день, а можна летіти тільки наступного дня. Мені страшенно прикро, але переформити квиток я можу не раніше ніж через добу. Ви не хвилюйтеся, це безкоштовно.

Так і знала, що з акційними пропозиціями завжди в щось вляпашся. Тепер мені доведеться витратити ще пів-

НАТАЛКА СНЯДАНКО
письменниця

дня, щоб спеціально приїхати сюди по квиток.

– Давайте я залишу вам новий квиток на рецепції готелю в неділю, а ви підійдете в будь-який зручний для вас час і заберете, – запропонувала жіночка. Вибору в мене не було. Я віддала їй чек, про всяк випадок залишила собі копію рахунку і... прийшла у неділю. У зручний для себе час. Мій квиток лежав на рецепції.

По приїзді до Берліна я віддала квиток у бухгалтерію, де мені повинні були повернути за нього гроші. Через кілька днів бухгалтерка подзвонила й поцікавилася, чи справді я вже через тиждень відлітаю назад? Я здивувалася і відповіла, що ні, через три місяці. Вона сказала, що зворотний квиток у мене на наступний тиждень. Я прийшла й переконалася, що так воно і є. У рахунку, який зберігся в мене, збігалися всі дати і місяці, а в квитку – лише дати. Очевидно, знову трапи-

лася помилка. Я передзвонила у «Гранд-готель». На рецепції того дня чергувала інша жіночка. Вона мене заспокоїла:

– Не хвилюйтеся. Це не проблема. Ми поміняємо дату. Я надішлю вам електронне підтвердження.

І справді надіслала. Наступного дня. Я пішла з цим підтвердженням за вказаною адресою, і мені поміняли дату, але за додаткових €60. Я здивувалася, чому повинна платити за чужу помилку – ось же копія рахунку, а ось квиток, непорозуміння очевидне. Ввічлива жіночка пояснила, що їхні партнери зі Львова ні про яку помилку не повідомили, сказали, що клієнт просто хоче поміняти дату. А це коштує €60. Я подивилася на свій рахунок, на якому не було ні печатки, ні підпису, самі лише видрукувані на принтері цифри, й зрозуміла, що сперечатися безглуздо.

Нещодавно я знову купувала авіаквиток у «Гранд-готелі». Не тому, що більше немає де, просто це було по дорозі, а в мене було дуже мало часу. Все відбулося досить швидко, я старанно перевірила дати, дні, години, місяці. Але без несподіванок такі не минулося. Наступного дня мені подзвонила жіночка з рецепції і сказала:

– Вибачте, будь ласка, за таке дивне запитання. Але вчора дівчинка на касі не дорахувалася тисячі гривень. А в нас було лише три клієнти, які заплатали готівкою за квитки вартістю більше тисячі. То ми вирішили допомогти їй і обдзвонити людей. Знаєте, так часом буває, приходиш додому, а в тебе на тисячу гривень більше. З вами такого не було? Ще раз вибачте за таке запитання.

«Яка все ж таки фірма!» – захоплено подумала я після цієї розмови. Вміють здивувати клієнта. Тепер у мене вже немає сумнівів, де я купуватиму наступний авіаквиток.

ЕВРАЗИЯ

Псевдонаука як складова політичної доктрини

АВТОР: Андреас Умланд,
Інститут центрально- та східноєвропейських досліджень, Айхштетт, Баварія

«Неоевразійство» у Росії часом підозріло нагадує расову теорію Третього рейху

Наджорстка реакція Росії на вторгнення Саакашвілі у Південну Осетію і байдужість Кремля до різкої європейської та американської критики стали для багатьох іноземних спостерігачів неприємним сюрпризом. Здавалося б, зі зміною поколінь у російській еліті мали б потроху зникнути радянські стереотипи в інтерпретації світових політичних подій. Але ні, маємо нагоду спостерігати, як після короткого «флірту» із Заходом на початку 1990-х у Росії поступово відновлюється типове для XIX—XX ст. мислення національно-державними категоріями «гри з нульовою сумою». Важливе джерело ново-старої агресивності Москви є так зване неоевразійство. Поняття «неоевразійство» двозначне, часом його використання сучасними російськими політичними теоретиками є свідомою підміною термінів. Тому і беремо його у лапки.

«КЛАСИКА ЖАНРУ» І НЕОРАСИЗМ

Російські «неоевразійці» люблять посилалися як на першоджерело на класичне євразійство, що виникло у колах російської еміграції в Європі у 20—30-х роках XX ст. Світогляд тогочасних євразійців ґрунтувався на поширеному твердженні, що нібито є непримиренне як вирішальний чинник розвитку історії людства. Можливо, біологістське

мислення Гумільова не таке примітивне, як нацистська міфологія, але, зрештою, воно так само фантастичне, як і расова теорія Третього рейху.

НОВЕ СЛОВ'ЯНОФІЛЬСТВО

Ще одну форму «неоевразійства» репрезентує політичний філософ і культуролог Александр Панарін (1940—2003). Вплив Панаріна на інтелектуальне життя Росії не такий глибокий, як ідеї Гумільова, але низка його творів також були значно популярними серед читачів (принаймні за його життя), чимало його праць виші Росії використовують як навчальні посібники.

Дугін у карколомний спосіб комбінує серйозні теорії із конспірологією, маніхейством та революційною політичною програмою

Панаріну, як і Гумільову, складно було зробити наукову кар'єру за радянських часів, його популярність почала зростати аж у 1990-ті. Пострадянська ідеологічна еволюція Панаріна почалася з радше прозахідної позиції, яку він так змінив, що 2002 року став членом політичної ради антизахідної партії Александра Дугіна «Євразія». Гумільов від класичного євразійства подався у біологізм, а погляди Панаріна відрізняються від класичних цілковитим ігноруванням ролі географії як визначального для формування євразійської цивілізації чинника. Александр Панарін намагався не виходити за межі суто гуманітарних наук, не був прибічником расизму, тож став співзасновником пострадянського цивілізаційного підходу й культурології — нових російських академічних дисциплін, які нині виро-

джуються у псевдонаукове обстоювання національних стереотипів. Розроблена Панаріном теорія продовжує традицію слов'янофільства і є, власне кажучи, пристосованим до XXI ст. «перевиданням» класичного «почвенніческого» мислення Росії з його антизахідним ідеалізмом, традиціоналістським фундаменталізмом та антисемітськими висновками. У своїх творах він розповідає заяжену басечку про антиматеріалістичний «особий путь» Росії, про шкідливість західної моделі цивілізаційного розвитку для людства загалом і російської нації зокрема. На відміну від почасті розважальних творів Гумільова,

праці Панаріна — важкий для перетравлювання харч, та й читач, ознайомлений з усім арсеналом радикальних антиамериканських стереотипів, не знайде в них нічого принципово нового. Значно соковитіше виглядає конспірологічний містицизм Александра Дугіна.

БИТВА ЄВРАЗІЙЦІВ З АТЛАНТИСТАМИ

Написані останнім часом для широкого загалу політико-філософські підручники Александра Дугіна загалом є не надто оригінальним і доволі нудним читвом. А ось його ранні памфлети і деякі недавні твори, призначені для кола обраних осіб, є певною мірою новою формою публіцистичної літератури. У сотнях своїх статей і десятках книжок Дугін у карколомний спосіб комбінує серйозні теорії, загальноновизнані наукові концепції авторитетних

Лев ГУМІЛЬОВ

«Пасіонарність – спадкова кількісна характеристика, що визначає здатність індивіда (або групи індивідів) до надзусиль, наднапруги.

Час від часу відбуваються масові мутації, що підвищують рівень пасіонарності (пасіонарні поштовхи). Вони тривають не більш як кілька років, охоплюють вузьку (до 200 км) територію, що розташована вздовж геодезичної лінії й тягнеться на декілька тисяч кілометрів. Особливості перебігу пасіонарних поштовхів вказують на їх зумовленість позаземними процесами»

Александр ПАНАРИН

«Священний цар і святий народ – ось сакральні полюси російської ідеї, між якими вклинюється сумнівний третій, «боярський» елемент, що користюлюбно працює на їх розділення. Цю інтуїцію народності абсолютистської держави цілком відчув Сталін. Для нього держава стала не знаряддям правлячого класу, за допомогою якого він відстоює свої привілеї та свою окремішність, а, навпаки, знаряддям нації, за допомогою якої вона бореться із свавіллям привілейованих прибічників політичних ухилів»

західних суспільствознавців та філософів із конспірологічними спекуляціями, маніхейською картиною світу та революційною політичною програмою. Отриманий у результаті своєрідний коктейль він використовує для нового трактування історії людства як боротьби (почасти таємної) двох антагоністичних спільнот: євразійців і атлантистів. Виявляється, це протистояння триває вже віки й нині наближається до завершення. Причому, описуючи сценарій фіналу, Дугін часом користується німецьким терміном *Endkampf* (остання битва) без перекладу. Така термінологія ілюструє походження ідей Дугіна зовсім не від класичного євразійства (хай там що він про це розповідав), а від західних антидемократичних філософських шкіл. «Родичами» його теорій є інтегральний традиціоналізм, ідеологія французьких «нових правих» і, не в останню чергу, європейський фашизм. Так, ще у 1990-ті Дугін без жодних вагань захищав і копіював певні аспекти нацистської риторики, а в одній зі своїх статей навіть шкодував за Третім рейхом, який, на його думку, був найпоштовхнішим втіленням пропагованого Дугіним «третього шляху».

Але найбільше вражають не шокуючі заяви лідера пострадянського «неоевразійства». Незмірно дивує те, як, попри численні порушення російської політичної коректності, Дугіну вдалося утвердитися в мейнстрімі російської політики.

ДОБАЛАКАЮТЬСЯ ДО ТРЕТЬОЇ СВІТОВОЇ?

Від інших «неоевразійців» Александра Дугіна відрізняє не тільки публіцистична й псевдонаукова діяльність, а й бурхлива журналістська і політична активність. Дугін не є членом якоїсь значної політичної партії, але чи не щодня бере участь у політичних дебатах, повсякчас згадується у традиційних

та електронних медіа. Він один із найпопулярніших політичних теоретиків Росії, має широку читацьку аудиторію не лише на всьому пострадянському терені, а й за його межами, зокрема в Туреччині та Сербії. Причому термін «євразійство» Дугін використовує не стільки для власного політичного позиціонування, скільки як кодове слово, за яким ховається такий шалений антиамериканізм, що його практичне застосування у зовнішній політиці Росії могло б призвести до Третьої світової війни. Щоправда, оскільки визнання московською владою ідей Дугіна зростає, він мав трохи підкоригувати свою риторику і нині називає себе антифашистом (який парадокс!), ліпить імідж ідеолога нового, специфічно російського «консерватизму». При цьому термін «консерватизм» – така сама ширма, як і слово «неоевразійство». Якщо останнє має приховати неросійські, переважно західні джерела ідеології, то слово «консерватизм» має відвернути увагу від агресивного трактування сучасних світових конфліктів і ретушувати фашистську сутність цієї ідеології.

Звісно, поки що екстравагантні теорії Гумільова, Панаріна й Дугіна схвалюють і підтримують не дуже багато російських державних діячів. Однак псевдонаукова демонізація Заходу вже дається взнаки. На популярних ток-шоу контрольованих державою телеканалів, у виступах Путіна та на академічних конференціях уявна русофобія і лукавство Заходу поступово перетворюються із сумнівних загальників на аксіоми. Якщо так буде і далі, недавня дипломатична конфронтація між Росією й Заходом може розростися у нову холодну війну. ■

Александр ДУГІН

«Противників путінського курсу більше немає, а коли і є, то це психічно хворі і їх треба відправити на диспансеризацію. Путін – всюди, Путін – все, Путін абсолютний, Путін незамінний»

Гетьман Іван Виговський, 1659 р.

ТЕКСТ: Олексій Сокирко

Тиждень і далі ознайомлює читачів із реконструкціями одягу, озброєнь та амуніції українських вояків різних епох. Сьогодні в «Колекції» – головнокомандувач війська Козацької держави.

Шапка
з оксамитовим верхом

Плюмаж
з журавлиного пір'я

Аграф

Опанча

Плечовий ремінь кіраси

Булава

Кіраса

Шабля

Обшивка з тасьми

Сап'янові чоботи

Атласний
каптан

Гетьман Війська Запорозького Іван Виговський (? – 1664) належав до православного шляхетського роду. На початку Козацької революції середини XVII ст. освічений шляхтич спочатку став «покоєвим гетьманським», а згодом генеральним писарем, керівником зовнішньополітичної служби.

Після обрання гетьманом у 1657 році Виговський зробив спробу повернути Гетьманат до складу Речі Посполитої на правах «третього народу» (поряд із польським та литовським) із максимально широкою автономією. Проект федерації, втілений у Гадяцькому договорі (1658 рік), став вершиною політичної діяльності гетьмана Виговського.

Реконструкцію виконано на основі копії портрета І. Виговського невідомого автора XVIII ст. Гетьман має повний набір атрибутів старшинської моди середини XVII ст.: каптан, пошитий із лудану – гатунку шовкової тканини – з додаванням золотої та срібної нитки, оксамитову опанчу і хутряну шапку з прикрасою-аграфом для тримання султана.

Поверх каптану вдягнуто парадну кірасу – сталевий нагрудник, декорований пишним бароковим орнаментом. При поясі – шабля на портупей, в руках булава – символ гетьманської влади. ■

Авторські права © Центр ім. В. Липинського Militaria Ucrainica. Далі буде. Попередні публікації колекції Militaria Ucrainica дивись у № 39, 41, 45, 47, 49 **Тижня** за 2008 рік.

Модерна і архаїчна

АВТОР: Роман Кабачій

Для Варшави характерне дивацьке поєднання стилів та урбаністичних настроїв, бо до перебудов варшав'янам не звикати

Перед вихідними, коли п'ятничні дороги зі столиці Польщі заповнені сотнями «самоходів» — автомобілів, що намагаються покинути місто свого робочого тижня і нудного спання на Урсинові чи Жолібожі, я їду в протилежний бік — до Варшави. Вона чекає на мене, ранкова і сонцесяйна. Вдень вона на часину уподібниться до Лондона, натягши шати мряки, а під вечір холодні мазовецькі вітри заженуть хмари за обрій і можна буде помилуватися заходом сонця на тлі так званої хати Сталіна — центрального Палацу культури, який видно звідусіль.

ЕПОПЕЯ АРХІТЕКТУРНА

«У вас у Києві на головній вулиці самі палаци культури, що там дивитися?..» — кепкують мої польські друзі, і я не можу відповісти їм нічого розумного — так, схожі будівлі є і в нас. Але я люблю Хрещатик, як і їхній, тобто варшавський, Палац культури, подібний до московських соціалістичних висоток: це перша

Пілсудському довелося провести кардинальну зачистку, щоб місто було схоже на столицю саме польського народу

будівля, яка зустрічає вас після виходу з підземного мороку колій вокзалу «Варшава-Головна». І якщо запитати пересічного мешканця польської столиці, чи погодився б він на зруйнування «хати Сталіна» як символу минулої епохи, відповідь швидше буде заперечною: до неї вже всі призвичаїлися. Тож коли нещодавно на цьому велетні висів напис «А мені 50 років», хотілося поширому його привітати.

Після Другої світової війни Варшава виглядала, як правдивий Содом і Гоморра часів руйнації, на пустирях можна було будувати що завгодно. Тож для міста характерне дивацьке поєднання стилів: не встигне від'їхати кількесот метрів від відбудованих заново кам'яниць Старого міста — Старувки (так називають цю частину в кожному польському місті), як неочікувано впливають неоковирного типу «шедеври» зламу 1970 — 1980-х років ПНР, а за ними — групи хмарочосів нової доби.

Те, з чим в українській столиці борються до хрипоти, виламування рук і лягання під екскаватори, у Варшаві не має сенсу: Старе місто не автентичне, відбудоване заново по цеглині, а під новобудови місця вистачає: жодного скверу чи пам'яткового будинку знесено не було.

Ще на початку минулого століття Варшава виглядала зовсім інакше: росіяни за сто років панування поназводили рязансько-в'яземських соборів із «цибульками» чи не в кожному районі, й військовому правителю Пілсудському на початку 1920-х довелося, хоч як цинічно це звучить, провести кардинальну зачистку, щоб місто було схоже на столицю саме польського народу. Тож до перестройки варшав'янам не звикати. Нині з російської спадщини залишилися православна церква Св. Марії Магдалини на правому березі в районі з чеською назвою Прага і римокатолицький костел Св. Олександра у класичному стилі (між іншим, схожий на свого київського тезку) на площі Трьох Хрестів. Зацікавлених

деталіями відсилаю до фотоальбому Warszawa gosyjska.

Щодо ознайомлення із суто польською архітектурою, то тут можемо подякувати міській владі за створення «Варшавської туристичної лінії» за маршрутом цілком звичайного автобуса №180. Він провезе вас по всіх (чи майже всіх) місцях, вартих уваги. Вирине вже на Старувці й попетляє вулицею Медовою, що є осердям релігійного життя міста, — там розташовані палац Примаса (головного кардинала) Польщі, кафедральні собори євангеліків та греко-католиків. Пізніше автобус вивертає неподалік Замкової площі, в ансамбль якої вкомпоновані Королівський палац і колони короля Зигмунта III. У Старому місті посеред Ринку знайдете малу русалку — ще один символ Варшави, а велика знаходиться нижче Замкової площі, біля виїзду з тунелю, що веде на Прагу-Північ. Русалка войовнича і незламна, як і личить столиці шляхетського краю. Її меч загрозливо за- ▶

ФОТО: АР

Тут не дадуть забути: Польща на сторожі католицизму

ФОТО: PHIL

Заблукати неможливо: скрізь розставлено вказівники і мапи

ФОТО: REUTERS

несений на кожного, хто посягне на місто над Віслою.

Від Замкової площі через центр дорога поведе двома вулицями: Краківським Передмістям і Новим Світом. Де закінчується одна й починається інша, зрозуміти важко. Неподальк університету побачимо костел Св. Хреста, де поляки зберігають серця свого великого композитора Шопена і письменника-нобеліанта Реймонта. Вулиця Новий Світ впирається у кильце де Голля, посеред якого стоїть... ні, не пам'ятник французькому генералові, а штучна пальма. Взимку і влітку вона тішить погляд і серце тих, хто в'їжджає до Варшави з боку Берестейського тракту, зі сходу. А пам'ятник де Голлю — скромно поруч. Крім генерала, зі світових величин назвами

вулиць і площ варшав'яни вшанували також Індіру Ганді та Джорджа Вашингтона. Одну з варшавських магістралей-алей названо іменем Яна Павла II, причому ще за життя папи-поляка, котрого цей факт не бентежив. Навпаки, його високий сан повертав багатьох земляків до віри і Бога.

Якщо рухатися далі маршрутом №180 (до речі, денний проїзний квиток на всі види транспорту обійдеться у 9 злотих — приблизно 20 грн), то повезе він вас уздовж згаданої площі Трьох Хрестів, вулицею посольств — Уяздовською алеєю. Вона плавно перетікає в Бельведерську, на якій розташовані один із президентських палаців і пам'ятник Пілсудському. Там слід зупинитися й присвятити годинку прогулянці

парком Лазенки, де алейками навіть узимку бродять горді павичі, а на тихих плесах озерець мирно співіснують лебеді й дикі качки. Біля парку нерідко демонструються виставки сучасної світової фотографії та фотоколекції до річниць в історії. Кінцевий автобусний пункт — палац у Віланові, заміська резиденція королів Найяснішої Річпосполитої. Він забере у вас із півдня вільного часу, тож перед плануванням подорожі треба провести підрахунки.

ЕПОПЕЯ ЛЕГЕНДАРНА

Якщо ви коли-небудь спілкувалися тісніше з нашими сусідами із Заходу, не могли не помітити їхньої здатності все підносити до небувалих висот, напускати диму таємничості, по-їхньому кажучи, «гlorифікувати». Варшава не виняток, понад те, вона є прикладом. Привиди загиблих у Варшавському повстанні, повстанців Варшавського гетто і ще чималої кількості інших повстань дивитимуться на вас із мармурових таблиць чи не на кожній вулиці, навіть якщо та вулиця називається Дотеп чи носить ім'я Дон Кіхота або Вінні Пуха (польською Кубуш Пухатек). Біля пам'ятника кардиналові Стефану Вишинському можна зустріти групу вишикуваних у формі хреста і пов'язаних гігантською вервечкою старших людей за спільною молитвою пам'яті кардинала, жертви ко-

Тонкощі кухні

Гаряче пиво черезтрубочку
Польська кухня належить до центральноєвропейського типу, тож якщо вас занесе не до китайського чи італійського ресторанчика, а саме до польського, а тим більше мазовецького, на вас чекатимуть надзвичайно ситні м'ясні та кислосолодкі страви. На перше це може бути жур старопольський — стравна на житній заквасці, що подається з ковбасою і яйцем. На друге можливе схабове — звичайне картопляне пюре з відбивною — або ж перогі — наші ж такі вареники. Запити це щастя вам можуть запропонувати гарячим пивом. Не лякайтеся: осінньо-зимової пори це звичайна для поляків річ. Єдине, що «гжанець» — саме так звучить його назва польською — повинен бути приготований за всіма правилами: з додаванням спецій, цитрусових, а також малинового чи імбирного сиропу. Це пиво має бути добре прогріте і подаватися з коктейльною трубочкою, щоб клієнти не ошпарилися.

Старим містом варто проїхатися гужовим транспортом

муніципальної сваволі. На площі Пилсудського при меморіалі Невідомому солдатіві почесна варта, вишколена не менше, ніж московська в Олександрівському саду (на жаль, до Києва прирівняти немає змоги). Це те, що на поверхні.

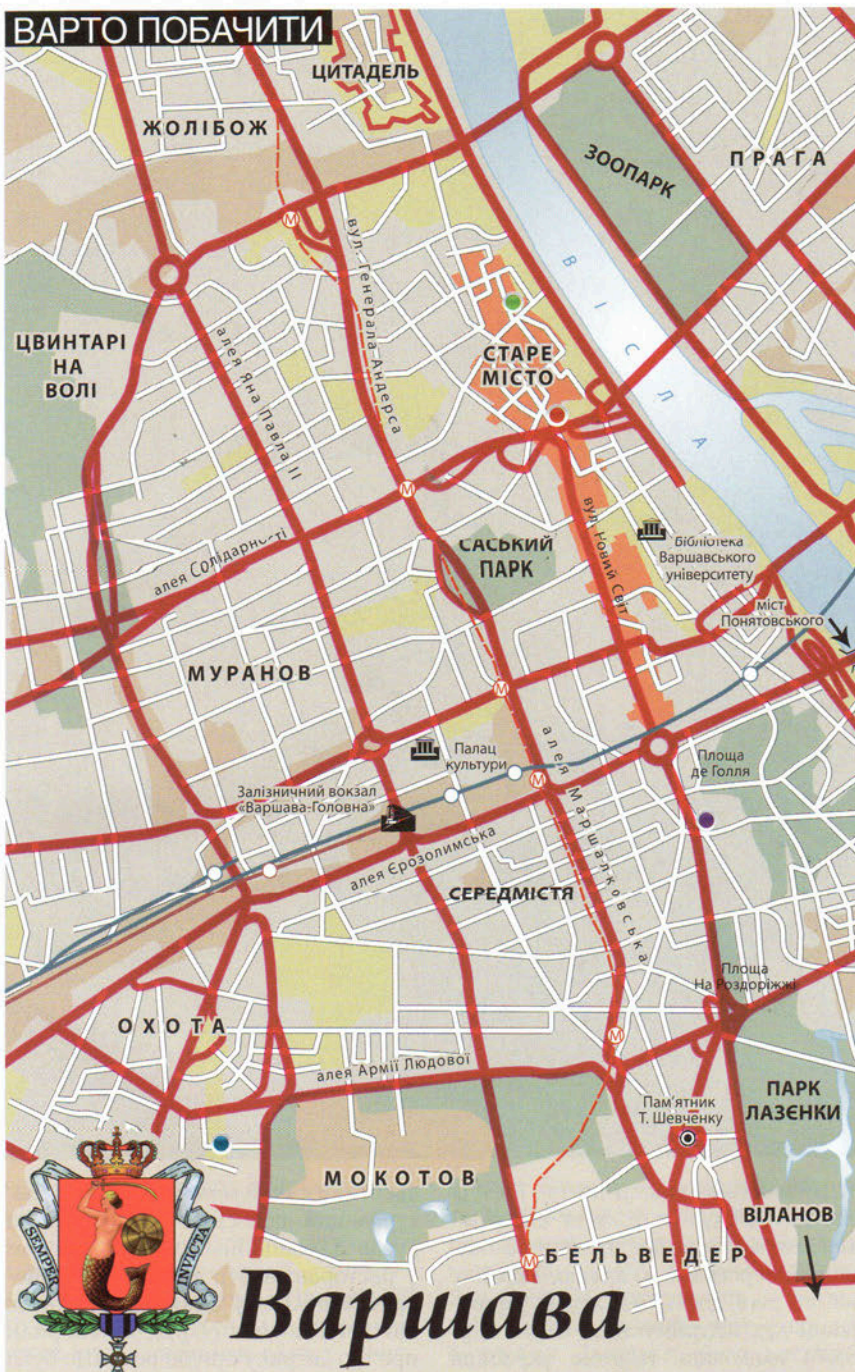
Якщо ж зазирнути дещо глибше, спливуть і цікавіші події, легенди. Пішовши на цвинтар інших, ніж римокатолицька віра, визнань, що на дільниці Воля, можемо надібати могили померлих у Варшаві вояків петлюрівської армії та діячів УНР. Козацькі хрести, тризуби — таке не скрізь побачиш на могилах і в Україні. У так званій генеральській частині кладовища поховано керівників інтернованого війська: генералів Всеволода Змієнка та Віктора Куца, колишніх урядовців Петлюри, ректора Українського

національного університету Василя Біднова. Об'єднує їх усіх спільний пам'ятник авторства скульптора Богдана Боберського. «Україно, Україно, ось де твої діти...» Сьогодні український дух підтримується, окрім церков і кладовищ, газетою українців Польщі «Наше слово» та книжковим видавництвом «Тирса», фінансованих, до речі, з бюджету польського Міністерства культури.

Поруч на Волі розташований караїмський некрополь. Караїми і татари жили в Польщі з часів середньовіччя, їхні останні поселення існували на нинішньому польсько-білоруському прикордонні. Варшавський цвинтар невеликий, але цікавий історіями двох могил. Одна з міжвоєнного часу, прикрашена гарними скульптурами, спочиває там крим-

ськотатарський молодий хлопець, застрелений польським офіцером на дуелі. Хлопець працював кельнером у ресторані й був закоханий у прекрасну польську кіноактрису. Якось він почув, як п'яні офіцери говорили про цю актрису бридкі речі. Що було далі, здогадатися неважко. Після смерті хлопця актриса дізналася про цей випадок і зафундувала йому гарний нагробок, про який піклувалася до своєї смерті. Пізніше за пам'ятником наглядала її подруга, єдина жінка-генерал Війська Польського. Друга могила — саме тієї жінки-генерала. Вона поїхала як миротворець на війну до Чечні, там із нею стався серцевий напад, була похована у Грозному. Її донька вирішила поставити символічний гробівець саме на мусульманському цвинтарі. ▣

ВАРТО ПОБАЧИТИ

Варшава

- КОРОЛІВСЬКИЙ ЗАМОК, бароково-класицистичний – представляє час поділів Польщі – XVIII ст. У палаці постійно відбуваються художні виставки.
- МУЗЕЙ ВАРШАВСЬКОГО ПОВСТАННЯ 1944 року, зроблений за новітніми канонами музеєтворення. Відображає трагічний для поляків час боротьби з фашистами і загибелі 200 тис. молодих варшав'ян. Знаходиться на вулиці Гжибовській, 79.
- ПЛОЩА ТРЬОХ ХРЕСТІВ видовжена й з храмом Св. Олександра посередині. Вона занурює у філософську ауру буття, попри жаввий рух транспорту навколо.
- БАРБАКАН НА СТАРОМУ МІСТІ (Старувці). Окрім враження про те, як робилися у давніх фортецях головні ворота, ви матимете нагоду пройтися вуличкою арт-митців та смачно перекусити.

Як дістатися

До Варшави можна дістатися з багатьох міст України поїздами, літаками й автобусами. Серед них Київ, Харків, Одеса, Львів, Тернопіль, Івано-Франківськ, Луцьк, Сімферополь. Середня ціна квитка в обидва боки на автобус із Києва – 630 грн, на поїзд – 850 грн, на літак – 2,2–2,5 тис. грн, хоча зараз у касі вартість можуть прив'язати до швидкоплинного курсу євро.

ЕПОПЕЯ ВІДПОЧИНКОВА

На відміну від Києва, який хіба що лише перед Євро-2012 зрозуміє, скільки ресторанів, барів і забігайлівок йому треба відкрити у центрі, Варшава вже сьогодні може прогудувати тисячі гостей міста за різними цінами і смаками. Починаючи від мережі молочних барів, у яких, попри дивну назву, за помірною ціною можна цілком пристойно пообідати, і закінчуючи ресторанами шведського типу під багатообіцяючою назвою «Хлопське їдло», де ви самі накладаете на тарілку салати, другі страви, сплачуючи стандартну ціну незалежно від того, скільки саме і чого ви з'їсте.

Для інтелектуальних розмов за чаєм і тістечками стануть у пригоді варшавські кав'ярні-книгарні. До найвідоміших належать «Чутливий варвар» на вулиці Добрій і «Тарабук» неподалік бібліотеки Варшавського університету. До речі, до цієї бібліотеки слід здійснити окрему екскурсію: на верхніх поверхах розташований чудовий зимовий сад, з якого відкривається красвид на Віслу. Річка у межах Варшави виглядає дикою і незайманою. Кава у варшавських кав'ярнях цілком пристойна, але прості поляки віддають перевагу запарюваній натуральній каві, знаній у нас як «кава по-варшавськи». Непристосованим принаймні варто спробувати.

Вечорове життя плавню перетікає у нічне: клуби переважно працюють до останнього клієнта, тож можна спланувати рейд нічною клубною Варшавою, яка, відверто кажучи, особливо цютивістю не славиться. «Варшава – то моя приятелька, – каже відома польська рок-співачка Кора. – Поганого слова нікому не дам сказати про це місто». Так, їй важко заперечити: на тлі снобізму Кракова, педантизму Гданська і легковажності Вроцлава ласкава пані Варшава бере своєю простою: щиро молиться і щиро відпочиває, є столицею великої країни й несе цей тягар із легкістю. ■

Ділова інформація 24 години на добу

ФІНАНСИ

БІЗНЕС

АНАЛІТИК

ОГЛЯДИ РИНКІВ

ЕКОНОМІКА

ПРОГНОЗИ

ЕКСПЕРТИ

перший діловий

телевізійний канал

Відтепер дивіться on-line!
fbc.net.ua tv1.com.ua

ФОТО: АНДРІЙ ЛОМАН

Наше все

АВТОР: Олена Чекан

Культове, мало не сакральне і, мабуть, назавжди

Коли за кордоном чіпляються із запитаннями щодо принад української кухні, я, щоб зразу не лякати, спершу завжди називаю борщ і вареники. Пояснюю, що борщ — це дуже густий специфічний овочевий суп або, з великою натяжкою, рідкий гуляш. Вареники — великі равіоли чи маленькі манти, де начинкою може бути не тільки м'ясо, а заґа-

лом бозна-що. Наприклад, вишні, картопля, сир, гриби, яйця з цибулею, капуста, ожина-малина-журавлина, чорнослив — перелік майже безкінечний. Дивуються, але якось розуміють. І тут я виголошую сакраментальне слово «сало». Кажу: це щось на кшталт хамону чи бекону, але без м'яса. Це фуа-гра, але без жодного натяку на гуску. Тобто fat, просто жир? — уточнюють. Ні, сало — це не жир, відповідаю. Сало — це...

ТРИПІЛЬЦІ Й СИНІЧКИ

Ну як пояснити національний код, матрицю, інтеграл, камертон, фетиш, оберіг, зрештою, що зветься салом? Оцей базарний шмат, що ввібрав у себе космос цілого народу чи не з трипільських часів. І не має

значення, що нам забракло місця на п'єдесталі переможців зі споживання сала. Це Німеччина, Угорщина й Литва споживають. Наше четверте місце тут ні до чого — ми не брали участі в тих змаганнях. Не буває змагань із легенд. І дарма, як конкретний українець ставить до конкретного кусня — ледь рожевого, з тоненькими ніжними прожилками м'яса. До світло-коричневої м'якої скоринки. До її духмяних пахоців, від яких паморочиться голова. Може, він його взагалі й не бачить, і не нюхає. Бо не їсть.

Та йому нікуди не подітися від ефемерного та крихкого культурного шару, що зберіг Україну. Там наша мова й наша пісня. Там наше слово, що зветься Гоголь і Котляревський, Шевченко і Юрій Андру-

хович. Там Бортнянський, Ведель і Мирослав Скорик. Сковорода з Архипенком і Мазепа з В'ячеславом Чорноволом. Там вірування, забобони та звичаї нашого народу. І сало, як невіддільна складова побуту й міфу. Подобається це комусь чи ні.

І навіть якщо податися з України кудись у світи, відкараскатися від сала не вдасться. Наздожене обов'язково. Інколи цілком химерно. Я не про дурнуваті анекдоти, які, впевнена, складають виключно від

того, сприяє виведенню їх із організму. Інколи запитую себе — може, тому з усіх однотипних реакторів, розкиданих радянськими вченими по всьому світу, вибухнув саме чорнобильський?

Ну і, звісно, примхи народної медицини: сало й зубний біль гамає, і екзему, і болі в суглобах. Тож, як бачите, сало варте уваги. Є тільки одна засторога. Не зловживати, їсти в межах розумного. І лише свіже, сире, ледь просолене — біологічна цінність у такому найвища. І не бій-

Та й самі дивіться. Сало має бути ледь рожевим, без крові. Можна з прошарками світлого м'яса, так звана прорість, якщо вам таке подобається. Скоринка — м'яка і тонка, жовто-коричнева, обсмалена на солоні, — це ви одразу носом відчуєте. А ще надавіть пальцем на зріз — вм'ятини не повинно бути. І лише після всіх цих оглядин можна попросити шматочок, щоб скуштувати. Якщо вам смакує — беріть. Та не найтовщий кавалок, а так — середній. Не пошкодуєте. Перевірено. Зазвичай вам дякують і дають додатковий шматок «на похід» або відкидають від ціни дві-три гривні. Ви обіцяєте прийти знову. Ось і весь ритуал. Смачного!

У неділю на одному з київських базарів я шукала смаколиків до святкового столу на честь настання року Бика. І хоча це й порушення східної традиції, вирішила купити також сала. Коли вже розраховувалася з продавщицею, раптом почула поруч знайомий голос: «Будь ласка, половину отого шматка й ще кіло цього тоненького на вишкварки!» Я обернулася. Так, це була вона. Тонка, струнка, з сяйливими очима. Всеукраїнська попдівка, відома ще й своєю пристрасстю до суші. «Це я синичок годувати!» — пояснила вона і чомусь зашарілася. «Я теж синичкам!» — збентежено підхопила я. І ми змовницьки посміхнулись одна одній. ■

Скільки академіків, маршалів і просто людей вивчилися на салі з батьківської домівки. Скільки народних артистів завдяки салові заощадили валюту на закордонних гастролях

задрощів ті, у кого сала катма. Я про новомодні західні дієти, які базуються на свіжому свинячому салі. Або про порятунок синичок в італійських Альпах. Туди чи то доля, чи власний авантюризм заніс мою колишню сусідку. Однієї зими, коли мороз сягнув за -20, вона згадала, як я колись розповідала їй, що взимку підготовую синичок салом. Зараз у маленькому містечку Бйона так чинять майже всі мешканці. А деякі навіть наважуються самі їсти сало.

ЛІКВІДАЦІЯ НАСЛІДКІВ

Бо з'ясувалося: продукт скажено корисний, і до того ж, його не можна підробити. Сало незамінне для мозкового кровообігу, добре чистить печінку, застосовується як легке жовчогінне, а також для профілактики онкологічних захворювань. Його унікальна композиція жирних кислот, розроблена самою природою, здатна зв'язати та вивести з організму токсини і шлаки. Найціннішою з цих кислот для людини вважають арахідонову. Вона входить до складу клітинних мембран, є частиною ферменту серцевого м'язу, бере участь у творенні багатьох гормонів і незамінна в холестериновому обміні. А це означає, що, вживаючи сало, людина запобігає інсультів.

Є ще одна особливість нашого національного продукту. Як на мене — містична. Сало зовсім не накопичує радіонукліди. Більше

теся, вибачайте на слові, глистів. Вони в салі не живуть. Сучасна медицина норму споживання для нас, чорнобильців, встановила: жінкам — по 45—50, чоловікам — по 65—70 грамів щодня. Найкраще з салатом із сирих овочів, заправлених традиційним антиоксидантом — яблучним чи виноградним оцтом. А якщо можете цього дня собі таке дозволити, то й із часником.

ОЙ У НЕДІЛЮ, ТА НА БАЗАРІ

Набравшись пафосно-культурологічних та медичних міркувань, можна й на базар. На Бесарабку чи Лук'янівку, а то й подалі: в Білу Церкву чи Миргород. Відстань від столиці на ціні майже не позначиться. Всюди — від 20 до 50 грн за кілограм, залежно від якості. А ось тут будьте уважні. Починайте не з вибору сала, а з вибору продавця. Я, звісно, не про охайність — це само собою. Щоб сподобався вам, чимось зачепив. І не важливо, чим саме. Молодістю, сивою бородою, кирпатим носиком чи зухвалим виглядом. Поговоріть, спитайте, звідки приїхали, чим годували тварину — дертю чи там, наприклад, кукурудою. По правді, вам це знати ні до чого, це тільки щоб розмову зав'язати, ну й виставитися знавцем. Коли людина розповідає привітно й охоче, то це не перекупник, а хазяїн. Він і ціну радше знизить, і фахово порадить, який шматок кращий.

«Не думай про червоне»

— А що це? — спитав він, показуючи тремтячим пальцем на кульок... зі вмістом коштовного українського свіжого білого сала, яке на моє прохання контрабандою провіз до Англії Дмитрик.

— Це сало, — сказала я і стала в захисну позу.

— Що це за жахлива річ?.. Що ти з ним робиш?

— Я його їм. Це такий український бекон...

— Оце твоє так зване сало — якраз те, що наша митниця забороняє ввозити до країни.

— Ну так донеси на мене. Давай, давай! Позбав мене єдиної речі, яка мені дорога! Скажи, що для тебе це питання життя і смерті, що ти не можеш жити в одному приміщенні з цим салом! Скажи, і я забереуся з цього дому разом з ним!..

Світлана Пиркало

Сексуальна дезорієнтація

АВТОР: Олександр Вайсерман, доктор медичних наук

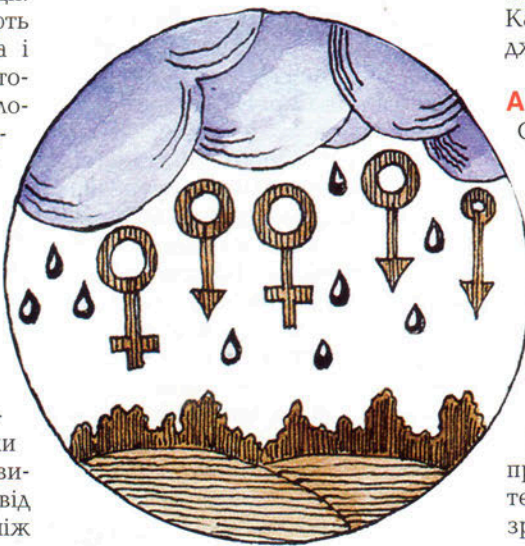
Гомосексуальні нахили можуть бути зумовлені генетично або сформуватися ще до народження

Поборники традиційної моралі вважають гомосексуалізм відходом людини від її природи. Як аргумент згадують розбещені Афіни часів Сократа і Платона, де гомосексуальні стосунки практикували більшість чоловіків і вони не викликали суспільного осуду. Інші говорять про в'язниці, закриті школи для хлопчиків тощо. Усе це правильно. Така форма гомосексуальності є набутою: за бажання чи соціального тиску людина може безболісно відмовитися від цих стосунків і повернутися до гетеросексуальних. Однак є й інша форма – вроджена, і застосувати до неї моральні оцінки щонайменше наївно. У цьому випадку абсурдно казати про відхід від природи, адже відомо, що поміж представників багатьох видів тварин, як і поміж людей, гомосексуальними є до 5–7% особин.

РІЧ У ГЕНАХ?

Про те, що схильність до гомосексуальності може бути генетично зумовленою, свідчать дослідження,

проведені в США Річардом Піллардом із Бостонського університету і Майклом Бейлі з Північно-Західного університету. В цих дослідженнях показано, що ймовірність стати гомосексуалістом для єдиноутробних братів (не близнюків) становить 10%, для гетерозиготних близнюків, що походять із двох запліднених яйцеклітин, – 22%, а для гомозиготних, які розвиваються з однієї яйцеклітини, – 52%. Можна, звісно, припустити, що такий значний ступінь збігу матриць сексуальної поведінки зумовлений тим, що близнюки виховуються в одна-

кових умовах. Але дослідники з'ясували, що серед однайцевих близнюків, які були розлучені після народження й виховувалися в різних умовах, попарно гомосексуальними також стають понад 50%.

У 1993 році світові мас-медіа поширили сенсаційне повідомлення: знайдено ген гомосексуальності! Дин Гамер із Національного інституту здоров'я (Бетезда, США), порівнявши ДНК 40 пар братів-гомосексуалістів, виявив, що 33 з них мають однакову версію певного гена і назвав його геном гомосексуальності. Щоправда, активізується він не завжди: це залежить від впливу гормону тестостерону на шостий – восьмий тиждень після запліднення. Активізувати ген у ранньому дитинстві можуть й інші чинники. Проте існування гена гомосексуальності визнають не всі. Канадські вчені, повторивши дослідження Гамера, не знайшли його.

АНАТОМІЯ – ЦЕ ДОЛЯ

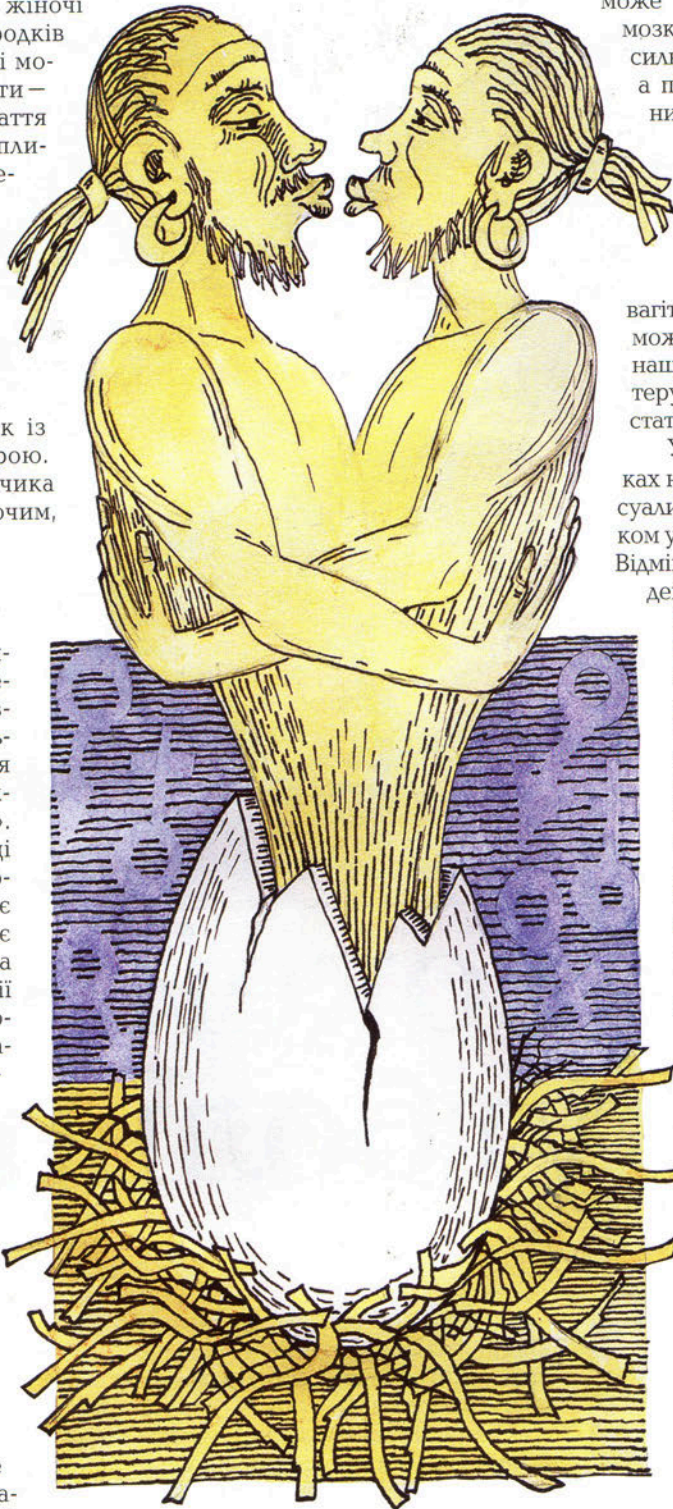
Один з найвідоміших афоризмів Фрейда – «анатомія – це доля». Батько психоаналізу мав на увазі насамперед незмінність протягом життя характеру людини. Слід зазначити, що передусім це твердження справедливе для сексуальної орієнтації. Справжні (вроджені) гомосексуалісти нічого не можуть вдіяти зі своєю природою. Багато хто навіть не здогадується про джерело проблем. Деякі імпотентні в шлюбі чоловіки не підозрюють, що справжня причина полягає у їхній подавленій гомосексуальності.

Численні дослідження свідчать, що гомосексуальні нахили формуються ще під час внутрішньоутробного розвитку людини, а закріплюються здебільшого до п'ятирічного віку. На початку роз-

витку всі ембріони мають жіночі ознаки, наприклад, у зародків чоловічої статі є зародкові молочні залози. У віці шести – восьми тижнів після зачаття чоловічий ембріон під впливом андрогенів починає перестроюватися: формуються яєчка, потім чоловічої конфігурації набуває мозок. Якщо ж андрогени вчасно не надходять, у формуванні мозку беруть участь переважно жіночі гормони і може народитися хлопчик із його проміжною структурою. Якщо мозок такого хлопчика виявляється цілком жіночим, він стає транссексуалом.

СТАТЕВА ПЕРЕОРІЄНТАЦІЯ

Під час багатьох експериментів на тваринах доведено, що за допомогою певного впливу протягом кількох тижнів після народження їх можна «сексуально переорієнтувати». Кастрований у цьому віці самець щура починає поводитися, як самка: втрачає агресивність і оберігає своє гніздо. Новонароджена самка, якій роблять ін'єкції тестостерону, навпаки, поводить, як типовий самець. У людей до сексуальної переорієнтації можуть призводити різні впливи протягом перинатального періоду (тобто до і безпосередньо після народження): стреси, хвороби, вживання ліків. У результаті дослідження, проведеного в 1970-х роках у Німеччині, було виявлено: якщо вагітна жінка протягом початкового періоду вагітності переживає сильне потрясіння, ймовірність народження сина з нетрадиційною орієнтацією зростає шестеро. На думку доктора Гленна Вілсона з Інституту психіатрії в Лондоні, народження таких хлопчиків може спричинити вживання їхніми матерями будь-яких хімікатів, що пригнічують синтез тестостерону.

Якщо ж ембріон генетично є дівчинкою, але в мозок на певних етапах розвитку надходять чоловічі статеві гормони (наприклад, у разі вживання майбутньою матір'ю протизаплідних пігулок, ліків проти діабету тощо), новонароджена дівчинка

може мати чоловічу структуру мозку. Такі дівчата зазвичай сильніші й грубіші за однолітків, а після статевого дозрівання в них часто з'являється волосся на обличчі. Багато хто з них згодом стає лесбіянкою. І навіть якщо сексуальна орієнтація залишається традиційною, вживання жінками під час вагітності гормональних засобів може призвести до того, що їхні нащадки матимуть риси характеру, притаманні протилежній статі.

У найрадикальніших випадках на світ з'являються транссексуали – особи з чоловічим мозком у жіночому тілі (або навпаки). Відмінності транссексуалів від людей зі звичайною статевою конституцією виявляється навіть анатомічно. Доктор Свааб і його співавтори з Нідерландського інституту вивчення мозку в 1995 році виявили, що гіпоталамус (частина мозку, що відповідає за сексуальну поведінку, в нормі розвинений у представників чоловічої статі) у чоловіків-транссексуалів має розмір жіночого або навіть менший.

Яких тільки засобів не пропонували захисники суспільної моралі для «викоринення зла», аж до видалення матки в жінок і кастрації чоловіків. У новітній гуманний час стали вдаватися до «м'якших» методів на кшталт електрошокової терапії та фронтальної лоботомії. У всі часи успіхи були швидше локальними, у найкращому разі людей прирікали на цілковите утримання від сексуальних контактів, у найгіршому – доводили до самогубства. Статистика вражає: 30% самогубств поміж підлітків припадає на осіб із гомосексуальними нахилами, а серед дорослих гомосексуалістів спроби вкоротити собі віку робить кожен третій. Отже, є великим питанням, чи має хтось моральне право засуджувати людей із нетрадиційною орієнтацією, тим більше намагатися підігнати їх під суспільні стандарти. ■

Фінал Чемпіонату світу 2009 року з бенді.
Швеція переграла Росію
з рахунком 6:1

ФОТО: AP

У хокей – по-футбольному

АВТОР: Святослав Романчук

В Україні з'явиться новий вид спорту – бенді

Родзинка бенді – хокею з м'ячем – у тому, що він примудрився від двох «пращурів» узяти все найкраще. З футболу запозичив розмаїття тактичних схем і широкі можливості маневрування на полі, з хокею – блискавичний темп. Від себе ж додав джентльменські

правила й акцент на індивідуальності гравця.

Нині Міжнародний олімпійський комітет розглядає шанси бенді ввійти до програми зимових ігор. Аргумент «проти» у деяких спортивних функціонерів лише один: немає у футбольно-хокейній мішанці нічого особливого. Натомість прихильники наголошують на цілком протилежному: цей вид спорту динамічний, швидкісний, естетичний, а відтак – і самодостатній.

В ГОНІТВІ ЗА ОЛІМПІАДОЮ

Не останній за вагомістю чинник – бенді наразі розвивається на всіх континентах. Щойно у Швеції добіг кінця Чемпіонат світу, на якому тріумфували господарі турніру. На планетарній першості теоретично могла виступити й синьо-жовта збірна, яку Міжнародна федерація бенді планувала занести до списку учасниць. На заваді стала неукомплектованість вітчизняної команди, тож і дебют доведеться відкласти.

Мало того, українських хокеїстів лише починають учити правил нової гри. В межах проведення шведського Чемпіонату світу відбувся також уєсвітній конгрес, на якому побували й керманічі українського хокею з м'ячем (2008 року українці вступили до Міжнародної федерації бенді). Зі Скандинавії наші функціо-

Адепти нового виду спорту, перш за все, мають бути жвакими, як біси вночі. Діють вони здебільшого індивідуально, ніж командно. Гра виглядає так: гравець отримує м'яч на своїй половині поля, набирає високу швидкість і мчить аж до штрафного майданчика суперника. В центральній частині поля ніхто

навчально-тренувальний збір у Білорусі, вивчають правила, врядлигоди тренуються в хокейній «коробці» й сповнені бажанням зіграти перший товариський матч. Між вітчизняною та Міжнародною федерацією досягнуто домовленості: за один рік ми нагромаємо склад і вже на Олімпійських іграх у Ванкувері 2010 року братимемо участь у показових виступах.

Від футболу та хокею бенді взяв усе найкраще. Від себе ж додав джентльменські правила гри

нери привезли методички й тепер навчатимуть азів бенді майбутніх українських чемпіонів. Невдовзі Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту офіційно має зареєструвати появу нового виду спорту.

ГРА ЗА ПРАВИЛАМИ

Чим бенді відрізняється від гри «справжніх чоловіків»? По-перше, на льодовому майданчику ми не бачимо «неперевершеної п'ятірки» й воротаря — кожна команда виставляє на матч по одинадцять гравців. Проте тісняви не передбачається: від звичайної хокейної ковзанки завдовжки близько 50-60 м та завширшки 30 м льодове поле для бенді більше вдвічі — 110 x 65 м.

Кількість учасників та розміри майданчика — це футбольний спадок. Від гри Пеле бендисти також перейняли тактичні схеми. Кожен гравець має ампулу: воротар, захисник, півзахисник та нападник. Спортсмени запевняють, що приводів для розмірковувань тут більше, ніж у хокеї. Принаймні, ширші перспективи для тактичних цікавинок, завдяки яким можна перехитрувати суперника.

Як і у футболі, коли опонент нехтує правилами, судді мають право нагороджувати порушників жовтими та червоними картками. Володар «гірчичника» сідає на лаву запасних на дві хвилини, а за червону картку команда до кінця гри залишається в меншості. Втім, за дрібні фоли учасників карають також штрафними ударами. Такого в хокеї з шайбою ви не побачите.

Гра триває два тайми по 45 хвилин. Бендисти користуються доволі незвичним м'ячем: за розмірами він нагадує тенісний, але зроблений із пластику, спеціально обважнений та пофарбований у яскравий колір.

не наважиться відібрати у нього м'яч, бо, на відміну від хокею, в бенді не можна навіть торкатися суперника.

Зазвичай оборонці зустрічають форварда на підступах до штрафного. І починається найцікавіше: одна команда гуртом обороняється, інша — намагається забити гол. Причому нападники не мають права перетинати лінію штрафного майданчика опонента. М'ячі залітають лише з-за межі десятиметрової лінії. Під час виконання пенальті гравець не має права сильно бити м'ячем — він, так би мовити, технічно кидає м'яч і пробує перехитрувати воротаря. Кіпери тільки відбивають м'яч, але брати його до рук їм зась. Стражі воріт не оснащені ключками — цією «зброєю» з дугоподібним, а не по-хокейному прямим, гачком користуються лише польові гравці. Всі учасники матчу захищені хокейними шоломами. Практика російського чемпіонату з бенді свідчить, що матчі, як правило, завершуються з хокейними рахунками. 4:3, 3:2, 5:4 — це найпопулярніші цифри на табло.

ПІДГОТОВКУ РОЗПОЧАТО

Першочергове завдання нашої федерації — створити збірну. Торік федерація закликала хокеїстів спробувати свої сили в новому виді спорту. Гравці одержали шанс зловити золоту рибку в каламутній воді, адже вважається, що в бенді легше досягнути вагомих успіхів, аніж у хокеї, в якому Україна вже давно зірок з неба не хапає.

Тренерський штаб переглянув кандидатури 68 хокеїстів і відібрав 20 виконавців. Про гру з шайбою тепер вони повинні забути — одразу на двох стільцях їм всістися не дозволять. Усі спортсмени пройшли

Процес підготовки розпочато. Цілком імовірно, що вже найближчим часом українцям не треба буде шукати притулку в сусідніх країнах і вони зможуть тренуватися в Києві. В столиці нині не функціонує льодовий стадіон зі штучною ковзанкою. На цьому місці планують звести перший майданчик для хокею з м'ячем. ▮

КОМЕНТАР

Чемно й інтелігентно

ВІТАЛІЙ МАКОВЕЦЬКИЙ
віце-президент
Федерації бенді України

Після того як в Україні з'явиться спеціальний майданчик, чимало хокеїстів мігрують до бенді. Майданчик — нагальна потреба: на своєму коневі як хочеш — так і їдеш. Сподіваємось, батьки залюбки приводитимуть дітей на тренування. До того ж, це дешевше задоволення, ніж хокей: лише на спортивній амуніції можна суттєво заощадити, адже бендистам треба мати мінімум захисних засобів. На відміну від хокею, в нашому виді спорту не конче необхідно бути кремезним. У бенді можуть грати худорляві хлопчачки. Головне — міцно стояти на ковзанах і бути прудким. Силової боротьби тут узагалі немає — ми граємо чемно й інтелігентно. Проте на величезний бум не розраховуємо. Що не кажіть, але належні умови в Україні створять не скоро. Сьгодні головне — популяризувати цей вид спорту й створити боєздатну команду. Даю 99% гарантії, що у Ванкувері Україна гратиме в показовому турнірі. А як усе складеться, то на Олімпіаді 2014 року в Сочі й бенді буде в офіційній програмі, й наша збірна там гратиме. Цього року ми запланували провести два закордонні збори — в Росії та Угорщині. Там проведемо декілька товариських поєдинків.

Були на селі

АВТОР: Вікторія Поліненко

Особливості сучасного українського літературного процесу

Жила собі в Йоркширі викладачка французької мови Діана Сеттерфілд — шанувальниця вікторіанських готичних романів. Вони подобалися їй настільки, що якось вирішила жінка від читання перейти до справи й сама написала книгу.

В анотації до її «Тринадцятої казки» йдеться не так про принади сюжету, як про продаж прав на текст. Мовляв, аби мати честь оприлюднити цей шедевр, влаштували видавничий аукціон — безпрецедентний захід як на дебют. І переможці торгів ще дешево відбулися — лише \$1 млн за публікацію на батьківщині й стільки ж за американське видання.

Поруч із цим повідомленням — фото пані бальзаківського віку, типової на вигляд училки. Під обкладинкою — твір величеського обсягу, в якому знайдемо чи не всі характерні для готичної літератури прийоми, теми та перипетії. Базова вторинність сюжету й сентиментальне підґрунтя «закамуфльовані» вільним і цілком сучасним письмом. Незаангажовані критики одноставно ганяють авторку за відсутність власного голосу. Читачі так само дружно купують і насолоджуються книжкою в очікуванні екранізації.

ТРИ ДЖЕРЕЛА УСПІШНОСТІ

У цій казковій історії відбилися три засадні для сьогоденної світової белетристики принципи: імітаційне підживлення давно розроблених жанру, стилю та/або теми, навмисне спрощення першотексту й

використання промо-засобів (як авторами особисто, так і видавцями). Говоримо про белетристику в її класичному розумінні – художньої прози «середньої руки». Не настільки високоочолої, щоб її розуміли тільки індивіди з Кембриджем за плечима. Й на відміну від масового читва, легкої, але не легковажної – яка затримається в пам'яті аудиторії принаймні одного покоління.

«Двигун торгівлі» в промоції наших літераторів – поки виняток, а не правило. Та попри ускладнені кризовими явищами хронічні недуги вітчизняного книговидавничого процесу, кілька минулих років, а особливо 2008-й, засвідчили: сучасна белетристика в Україні набирає обертів. Принципова відмінність від світових аналогів – через брак багатьох літературних ніш у нас пропозиція породжує попит.

УСЕ НАВИВОРИТ

Коли 12 вересня 2008 року я приїхала на Форум книговидавців, то очам своїм не повірила, побачивши на біл-бордах і сітілайтах рекламу «Москалиці» Марії Матіос. Ці стилістично відмінні від інших рекламних повідомлень зображення на львівських вулицях здавалися міражами.

Сказати б: «Як результат – встановлено рекорд: 3 тис. примірників розійшлися за три дні яр-

марку». Проте причинно-наслідковий зв'язок тут не такий очевидний. Першачок від нікому не відомого Люко Дашвара «Село не люди» без особливого розголосу стартував з позначки 7 тис. примірників і за рік досяг 35 тис. І лейбл переможця «Коронації Слова» йому лише на шкоду – за багато років ми звикли до відчутної частки графоманії, якій конкурс попервах давав широку дорогу. А премія ВВС-2008 за другий роман «Молоко з кров'ю» наздогнала автора через чотири місяці після оприлюднення книги. Примірники розліталися афористичними пірижками ще до години письменницької слави, а не навпаки.

Та повертаючись до Матіос: звісно, видавництво «Піраміда» передбачило ажіотаж і одразу надрукувало 25 тис. примірників. Це не мільйонні накладки, звичні, наприклад, для ринку англомовної продукції. Проте якщо врахувати не лише потенціал нашої аудиторії, але й захаращеність вітчизняних магазинів і яток російськими книжками, така цифра видається доволі оптимістичною. Тим більше, ледь не вчора «український бестселер» далі трьох-п'яти тисяч екземплярів не потикався.

Свою роль зіграла також вищезгадана «особливість» – Форум-2008 давно не виглядав таким порожнім, і до кінця року жоден

український письменник чільного ешелону новою книжкою не відгукнувся. За винятком Оксани Забужко із перевиданням двох повістей та знову ж таки авторки диптиху «Москалиця» і «Мама Маріца – дружина Христофора Колумба».

ЩЕ НЕ ПРОЕКТ

Безперечно, рекордним в Україні продажам сприяло й ім'я авторки. Тут важить навіть не стільки Шевченківська премія, як той факт, що Матіос – одна з небагатьох українських літераторів, хто принаймні намагався утнути щось на кшталт «проекту» (подобається нам це чи ні) – й у такий спосіб свідомо зробити самопіар. За власними словами письменниці, еротичний «Бульварний роман», кулінарний «Фуршет» чи псевдопсихологічний «Щоденник страченої» – книги з розуму. А від серця – «Нація», «Солодка Даруся», «Москалиця», нарешті.

Парадокс в іншому: саме її «проектні» тексти, за своєю природою націлені на комерцію, очікуваної читацької прихильності не здобули. І річ навіть не в їхній помірній якості. Освоївши головні жанри сучасної масової літератури, наші автори, здається, несамохіть продовжують опиратися проекту як ідеї, що веде до згубного спрощення. Це, звісно, ►

ВІТЧИЗНЯНА БЕЛЕТРИСТИКА

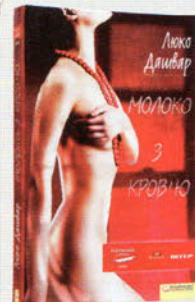
ГАЛИНА ЛОГІНОВА. «ПІЩАНА РІКА»

Перша відзнака видавництва «Смолоскип» дісталася молодій авторці ще 2001 року. 2008-го книгу перевидано й нарешті помічено. Головна героїня «Піщаної ріки» – дівчинка Татра. Оповідь про пригоди й сни, де їй увижаються химерні персонажі Марушка та Зеленьок, чергуються зі спогадами її бабусі Афродіти й драматичною історією мами Наталки. Світ очима дитини як контраст до замуленого дослого буття.

АННА БАГРЯНА. «ЕТИМОЛОГІЯ КРОВІ»

Лауреат конкурсу романів, кіносценаріїв та п'єс «Коронація Слова-2008». Дві подруги – Ярка та Марта – ідуть до Карпат на відпочинок. Із реальних зустрічей і містичних збігів випростується низка родинних таємниць Ярки, найбанальніша з яких – убивство сокирою. Стосунки героїні з чоловіками (одного терпіла, іншого любила, за третього виїшла) це не прояснює, зате в романі міститься грамотно збалансована доза фольклору й еротики.

ЛЮКО ДАШВАР. «МОЛОКО З КРОВ'Ю»

Дипломант конкурсу романів, кіносценаріїв та п'єс «Коронація Слова-2008», «Книга року ВВС-2008». Сільська красуня Маруся з юності кохає непоказного Стьопу, але виходить заміж за ефектного нелюба, який робить партійну кар'єру. Розкривши секрет благовірної, чоловік запроторює суперника до психлікарні. Найяскравіший символ – містичні корали, втративши які, їх хазяйка не матиме щастя. Історія має всі шанси повторитися в нащадках головних героїв.

Лауреати

ПЕРСОНАЛЬНЕ

гальмує торговельну успішність вітчизняного книговидавничого ринку. Натомість їх совість чиста — сірі клітини пересічного українця перетравлюють продукцію сусідньої країни, де література значною мірою (а на думку деяких російських критиків — і цілком) залежить від кількох бізнес-схем, зокрема, видавничих стратегій і розкручених премій.

Українські белетристи, які гучно заявили про себе останнім часом, демонструють єдність у кількох позиціях. Попри позірну відмінність тематики, Тетяна винокурова-Садиченко, Анна Багряна, Галина Логінова, Люко Дашвар (псевдонім Ірини Чернової), схоже, вже опанували абетку сюжетобудування, але не розмаїтого змістовного наповнення.

З книжки в книжку мігрують одні й ті картини. Неодмінна, перебіг пів року, екскурсія в дитинство — подеколи розтягнута на весь текст. Багатоходові комбінації в родині — ментальний чи містичний «тягар предків». Алюзії на доволі обмежене коло інших авторів з превалюванням латиноамериканського магічного реалізму. Сни, марення, видіння. Трохи еротики. І село — як декорація-тло або місце основної дії, як спомин, як мала батьківщина, як прихисток злюмпенізованої містом душі. Про місто теж пишуть — але поки менш переконливо. ■

НАТАЛКА ТА ОЛЕКСАНДР ШЕВЧЕНКИ. «ОКСАМИТОВИЙ ПЕРЕВЕРТЕНЬ»

Подружжя письменників неодноразово відзначалося преміями від «Коронації Слова» (найчастіше — нарізно). Останній за часом публікації створений у співавторстві роман —

трилер із питома українським підтекстом. Дочка нагло вбитої у XVII ст. білої відьми мстить за матір і мимоволі стає родоначальницею демонічної сили, яка чекає аж до нашого часу, аби втілитися в своєму нащадкові. Крім містичної, тут наявні любовна та детективна лінії.

Життя з ідіотом-2

ІДА ВОРС
художник, журналіст-концептуаліст

Якось мені довелося провести непоганий вечір у компанії відомих письменників. Окрасою «святкового столу» були Віктор Єрофєєв та Юрій Андрухович; ще були присутні польські й німецькі літератори. Інтелектуально ми спілкувалися по різних закладах, доки не осіли в барі готелю, де зупинилися корифеї красної словесності. Ми, духовна еліта, жваво препарували найтонші матерії: гомоніли і про літературні течії, і про спорідненість мов, і про дівчат, і про улюблені сорти віскі, і про, даруйте, К'єркегора. Згадували, зокрема, хрестоматійне оповідання Єрофєєва «Життя з ідіотом» — абсурдизм, запакований у псевдореалістичні шати. Тобто вижлуктили чимало, і наші дискусії вирізнялися змістовністю та вишуканістю.

Але все прекрасне колись закінчується, і треба прощатися. Як могли, розкланялися, і в певний момент я вже одна — стою, роззираюся, останнім інтелектуальним зусиллям оцінюючи ситуацію. Мізансцена така: п'ята година ранку, темрява; я строкато й заклічно вбрана; стовбичу під готелем, із жахом усвідомлюю, що в мене немає грошей. Точніше, гроші в мене є — сто євро, які мені тицьнув чоловік перед вечірком на випадок «продовження бен-

кету». Та розміняти їх у цю пору неможливо, а ловити таксі однаково треба, бо пішки я відійду недалеко.

І тут — о радість! — бачу таксі, майже біля готелю. Підходжу — принаймні половину справи зроблено, а з грішми якось розберемося. Тут прокидається мій внутрішній і, головне, тверезий цензор і видає алгоритм моїх подальших дій: «Зараз підходиш до водія, пояснюєш проблему — таксист завжди знають, що, як і де. Зрозуміла?» «Ага», — подумки відгукуюсь я. Потім ввалююся в авто, тримаючи в руках злочасну купюру, і видаю на-гора квінтесенцію того, що мала розтлумачити детально: «А мені лише сто євро дали!».

Гоголівська німа сцена. «Ідіотка! — волає внутрішній цензор. — Відгрібай назад!» Я починаю «відгрібати». «Ви розумієте, — кажу водієві, — я була з іноземцями». «Триндець», — стогне цензор. «Ні, ви не подумайте, — торочу я своє, — вони письменники». «Йо-майю, — хапається за серце цензор, — що ти верзеш!?!» «Та ні, — продовжую я, — ви нічого не подумайте. Вони вже поїхали».

«І далеко вони поїхали?» — нарешті озивається водій, який до цього часу мовчки уважно вислуховував ці нісенітніці. «Хто, — кажу, — до Москви, хто — до Мюнхена». «А ви перекладач?» — цікавиться таксист. «Ні», — з полегшенням кажу я. І додаю: «Я супроводжувала групу». «Курва!» — ридеє цензор. А я, високо тримаючи ті клятві гроші, сиджу і впріваю від жаху, бо до мене доходить двозначність ситуації: глупа ніч, яскраво вдягнена пані на підпитуку випурхнула з готелю й розповідає, що їй дали лише (!) сотню. Та хоч би що я сказала, далі буде тільки гірше, і мені ніколи не довести, що я чесна і взагалі — матір родини. Нарешті найрозумніше вчинив, звісно, шофер, запитавши, куди мені їхати. А я нарешті поцікавилася, скільки це коштуватиме. Ті двадцять гривень ми наколупали по моїх кишнях і в торбинці. Сто євро було збережено, як і мою честь. Додому я дісталася. З новою історією. А ви кажете «література»... Життя — ось реалізм навпіл з абсурдом.

Моя бібліотека

Спогади харцизяки

Мемуарна література — жанр, як то кажуть, на любителя. Більшість нинішніх читачів не надто захоплюються докладними описами щасливого або не дуже дитинства, нудними й зазвичай украй суб'єктивними характеристиками сучасників мемуариста, властивим такій літературі самозвеличенням автора й нудним моралізаторством. Так ось, усі ці риси можуть стати перевагою книжки, коли про своє бурхливе життя починає згадувати такий колоритний персонаж доби Ренесансу, як Бенвенуто Челліні.

Великий скульптор, блискучий ювелір, а також скандаліст, бабій і дуелянт не мав часу на писанину, бо мусив виконувати численні замовлення. Тож поки руки були зайняті,

він диктував свої спогади підмайстрові. З цим потоком свідомості приємно ознайомитися вже тому, що, по-перше, одразу розумієш, чому Бенвенуто зазвичай був душею компанії — він чудовий оповідач. По-друге, сама по собі мова розповіді така жвава й невимушена (з формулюваннями на межі фолу), що вся література того часу, зокрема й славетний «Декамерон» Джованні Боккаччо, здається сухувато-стриманою. Окрема дяка за втіху перекладачеві Анатолію Перепаді, який любовно й колоритно передав українською всі типи лайок, якими віртуозно користувався митець, коли сварився з конкурентами, набридливими коханками і замовниками.

Утім, простота й видима скандальність його спогадів — це значною мірою ілюзія. «Життєпис» Бенвенуто Челліні можна сприймати на кількох смислових рівнях. І ці рівні залежать не від ступеня освіченості читача (мовляв, розумніший копне глибше, а з дурного досить і фабули), а радше від його настрою. Коли настрої бойовий, то приємно погортати сторінки з байками про дуельні пригоди: сварка ні з того ні з цього, бійка з переважаючими силами супротивника, а потім художник із чесною пикою плече на суді щось на кшталт старого анекдоту: «Я собі чистив апельсин, постраждалий послизнувся на шкуринці й упав на мій ніж вісім разів».

Але за інших настроїв у потоці побрехеньок вловлюєш крихти відомостей про незбагненну річ — зародження мистецького задуму. Не те щоб Челліні зміг раціонально пояснити феномен творчості (таке неможливо у принципі), але він так захопливо передав власні емоції у процесі творення — від виникнення задуму до його реалізації, що читач

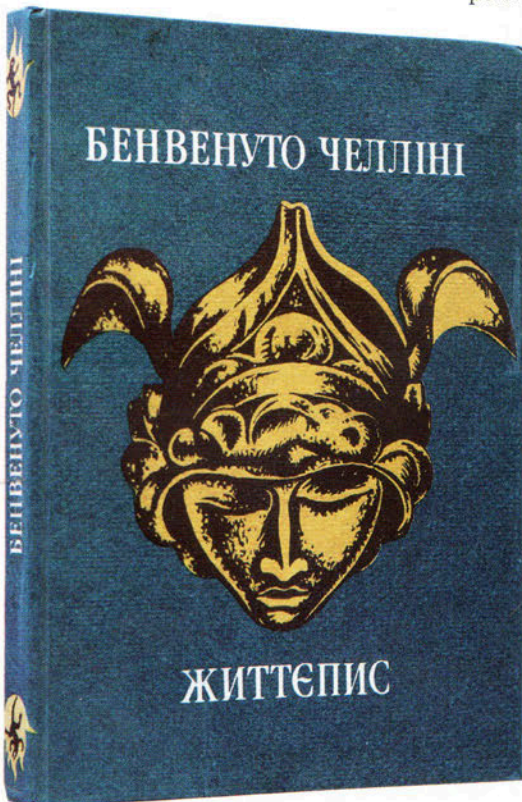

КАТЕРИНА ЛИПА
редактор відділу історії та науки

мимоволі починає співпереживати. Разом із майстром він радіє вдалій брошці, що прикрасила шикарний бюст замовниці, й напружено переживає процес відливки у бронзі славетної статуї Персея: чи не розірве форму, чи не лусне готова скульптура?

Цікаві й міркування Челліні на вічну тему стосунків художника й замовника, які врешті перетікають у тему свободи творчості. Здається, буцімто марнославний Бенвенуто вихваляється почестями, які мав від пап, кардиналів, королів та герцогів, і власною здатністю послати високих осіб на всі літери, коли ті переставали підтримувати його задуми. Насправді ж скульптор ще в юності вирішив для себе питання свободи творчості й особистої свободи цілком однозначно: задум первинний, а замовника на нього знайдемо. Шалений індивідуалізм Бенвенуто Челліні, здатність весело вирішувати будь-які проблеми (штริกати шпатою, викликати диявола тощо) у наш кризовий час може стати добрими ліками для осіб, схильних до рефлексій і депресій. ■

Де придбати
у букіністичних крамницях,
на столичному ринку «Петрівка»

Бенвенуто Челліні. Життєпис. —
К.: Мистецтво, 1990.

М'ЯКІСТЬ ТВЕРДОГО

АВТОР: Мар'яна Прут

Камінь і метал бувають піддатливими, теплими й жіночними. На те – воля скульптора

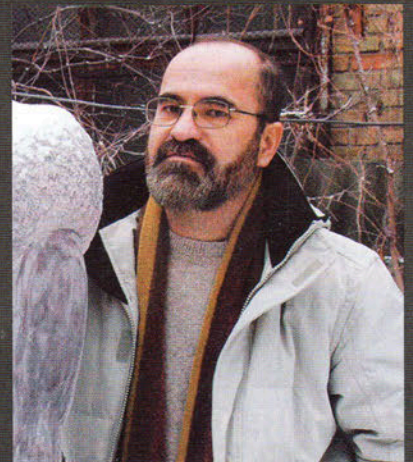
«Ева», мармур

Олександр Владіміров народився на Кубані, закінчив Київський художній інститут, назавжди залишився в Україні й став одним із тих, хто творить вітчизняне «монументальне обличчя». Напевне, саме ці факти біографії – місце народження художника, спогади про вільний степ, закорінення в мистецькому середовищі старовинного міста – й дали небачений індивідуальний синкретизм творчого продукту.

Владіміров володіє вишуканою та складною пластичною мовою. Його роботи – наче нашарування різних естетик, насправді рознесених у часі й культурах.

Вони умовно-виразні, як степові курганні «баби», й гармонійні, як давньогрецькі скульптури. В них є щось від кричі богів Давнього Єгипту і помітна вишуканість модерної стилізації. А ще – всі витвори митця надзвичайно жіночні.

Майстер закоханий у жіночий образ, м'який і суворий водночас. Його силуети й умовні «портрети» ідеальної дами зачаровують дивними ракурсами. Художник як

ОЛЕКСІЙ ВЛАДІМІРОВ
вільний каменярь

ніхто інший уміє працювати з каменем, зокрема мармуром (хоча, безумовно, в арсеналі митця значне місце посідає і бронза), але саме в камені виконані його найпоказовіші скульптури. Карбовані профілі, умовність рублених складок і теплі, сліпучо-білі абрисы тіла, що тануть, розчиняються в просторі. Тактильну принадність робіт Владімірова відчуваєш фізично. Мармур на дотик – мов шкіра, під якою чи то жива плоть, чи то кам'яне серце. Розбиратися в кожному конкретному випадку доведеться глядачеві. Якщо він бажає збагнути, що хотів сказати автор. ■

м. Київ,

вул. Лисенка, 3

(м. «Золоті Ворота»)

тел.: +38 (044) 235 88 54

м. Володимир-Волинський,

вул. Ковельська, 6

тел.: +38 (03342) 2 19 57

м. Івано-Франківськ,

вул. Незалежності, 31

тел.: +38 (0342) 72 25 02

інтернет-магазин: www.book-ye.com

сайт мережі: www.book-ye.com.ua

- Книжки українською та іноземними мовами
- **НАЙНИЖЧІ ЦІНИ**
- Місця для читання
- ПРЕЗЕНТАЦІЇ книжок та зустрічі з письменниками
- Музика та фільми
- Дитячий куточок
- Безкоштовний доступ до WI-FI™
- Подарункові видання
- Карти, атласи, путівники

К Н И Г А Р Н Я

Працюємо з 9 до 21

БЕЗ ВИХІДНИХ

CD

Коники-стрибунці

Два компакт-диски за рік — результат титанічний для будь-якого іншого музиканта, окрім Сергія Овсянникова. Для харизматичного джазового гітариста й композитора — це не форс-мажор, а довгоочікуваний підсумок того, що накопичилось у власній голові та пальцях, а головне — у голові й пальцях вірних партнерів по сцені. Стосовно друзів-музикантів, зважаючи на кількість іменитих джазменів, з якими Овсянников має спільні програми, гітарист торік спокійно міг би записати ще кілька збірочок. Натомість зупинив вибір на Swing Brothers (віртуозному спарингу із гітаристом Володимиром Лихошвою) та OrganiZZmo — власному композиторському і виконавському бенефісі (щасливим талісманом обох альбомів є життєствердна композиція «Коник-стрибунець»).

Невіддільна частина організму OrganiZZmo — багатоголосий бенд Ілі Єреська, густий різнобарвний бекграунд, що на цьому святі драйву підноситься до ролі почту, який «грає» короля. І хоча Єреську властиво зізнаватися, що в тандемі з Овсянниковим головною рушійною силою є Сергій, в OrganiZZmo один — голова, інший — шия. Якщо гітарист владно розчищає поле для імпровізації, то піаніст Єресько (а ще на його відповідальності орган і конги) і свої п'ять копійок вставить, і по-диригентськи згуртує вісім душ свого бенду. Нарешті, Овсянников-композитор задає мелодію і настрій, а Єресько-аранжувальник увесь час перетягує ковдру в бік улюбленої латиноамериканської музики. Але від того, здається, всім тепліше.

Іван Лютий

Sergey Ovsjannikov, Ilya Yeresko Band. OrganiZZmo. — Comp Music Ltd, 2008.

КІНО

Мачо на трьох

«Вікі, Крістіна, Барселона» Вуді Аллена отримала «Золотий глобус» як найкраща комедія 2008 року. Легкий, дещо фривольний історії про любовний багатокутник вдалося обійти мюзикл «Мама Міа» з Меріл Стріп і «Прочитати та спалити» братів Коенів. Вуді Аллен знову підтвердив, що почуття гурму до шафи не запхнеш. І хоча йому невдовзі виповниться 74

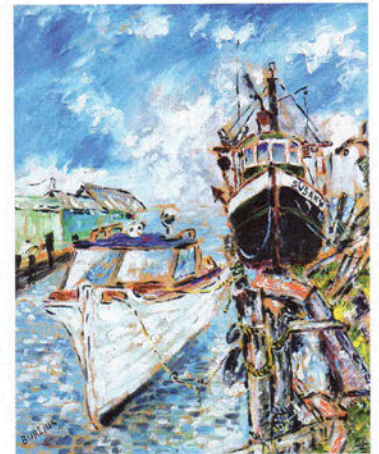
роки, американський режисер і досі дивує підвищеною працездатністю (його норма — один фільм на рік) і вмінням вправно жонґлювати драмою та комедією одночасно. Чудовий оповідач, він майстерно прикрашає свої байки влучними аналогіями.

Режисер любить висміювати культурні й етнічні стереотипи — від Аллена вже дісталося на горіхи

ВИСТАВКА

Осінь футуризму

Художник, поет, теоретик мистецтва Давид Бурлюк учергове повертається до України — 37 його робіт американського періоду творчості представлені нині в залах Музею російського мистецтва. Для Бурлюка США — останній пункт подорожі довжиною в життя. Перед цим було стажування в Німеччині та Франції, тривале перебування в Росії, кілька років у Японії. «Український батько російського футуризму» на теренах своєї малої батьківщини провів небагато часу — дитинство в Сумській області, навчання в Одеському художньому училищі, візити до Чорнянки — штаб-квартири молодих авангардистів. «Своїм» його вважають скрізь, де він затримувався хоч трохи. Навіть у Японії — Бурлюк встиг суттєво перекроїти тамтешнє мистецтво. Проте ментальна основа

майстра беззаперечна: він сам називався «уродженцем українського степу», й поруч з його космополітичними вправами можна зустріти й козака Мамая, й зображення мальовничих сіл, й одеські пейзажі.

До 23 лютого

Музей російського мистецтва (Київ, вул. Терещенківська, 9)

Ася Трошина

КНИГА

Звичайна історія

американцям, британцям, євреям, а з появою цієї стрічки — й іспанцям. У фільмі комічно вирують гарячі пристрасті, підсилені мальовничими пейзажами Барселони і зображенням божественного життя аборигенів. Головний герой, іспанський художник із серіальним ім'ям Хуан-Антоніо (Хав'єр Бардем) зваблює двох подружок-американок: виважену пуританку Вікі (Ребекка Голл) та її протилежність — підкреслено легковажну Крістіну (Скарлетт Йохансон). Однак хитку рівновагу порушує його екзальтована дружина Марія-Елена (Пенелопа Крус) — вона вривається до їхньої романтичної тріади, мов ураган. Вуді Аллен передає ці любовні пристрасті надто однозначно, закріплюючи позірну простоту позакадровим голосом, який детально пояснює мотивації героїв. Якщо ж відкинути верхній шар значень, виявиться, що фільм значно серйозніший, ніж здається.

У кінотеатрах України
з 22 січня

Наталія Петринська

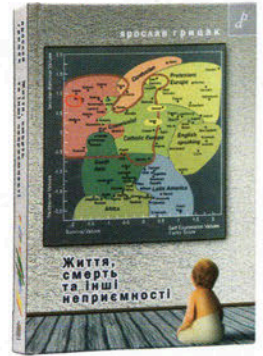
«Українська криза почалася не сьогодні й не вчора, а критика старих інтелектуальних моделей ведеться щонайменше від 1920-х років» — головна теза книги есеїв Ярослава Грицака «Життя, смерть та інші неприємності». Вміщені тут матеріали друкувалися в різних виданнях і, очевидно, в певному місці та в певний час справляли точковий ефект. Та від зібраних разом аргументів доктора історичних наук щодо занепаду проекту модерності враження набагато глибше.

Йдеться про історію негероїчну — те повсякдення, котре й складає нашу перспективу, але якого не бачимо за драматичними флеш-епізодами. Про що б не оповідав автор — демографічне становище або систему цінностей, місто як квінтесенцію сучасності чи методи фальсифікації фактів минувшини — скрізь він намагається розглянути українські реалії у світовому контексті. Системно й з урахуванням «напівтонів», старанно уникаючи дихотомії (біле — чорне, до-

бро — зло...). Так само й з підходом до окремих знакових постатей, офіційна «канонізація» яких робить їх пласкими й нецікавими. Як от відбулося з Іваном Франком — обізнаність із подробицями його особистого життя адекватному сприйняттю творчості класика аж ніяк не шкодить.

Припускаю, що фаховим історикам та політологам наведені факти, цифри, докази відомі. Та саме ця книжка укладалася з розрахунку на якнайширшу аудиторію. Грицак свідомо не заводить читача в закарпелки історії, а оперує цілком доступними прикладами. Від цього його есеї лише виграють, адже зрозумілий виклад — не гандж, а свідчення ясності думки.

Вікторія Поліненко

Ярослав Грицак.
Життя, смерть та інші неприємності. — К.: Грані-Т, 2008.

ТЕАТР

Іронія долі

Для українського обивателя назва «Марлені» радше асоціюється з шикарним маленьким готеликом під Рівним, де зупиняється вітчизняний бомонд від Олега Скрипки до Віктора Януковича. Не знаю, яким вітром надуло цю фантазію волинським тубільцям, а от назва п'єси «МарЛені. Пруські діви, що волоссям білі як сталь» сучасного берлінського драматурга Теа Дорн складається з двох жіночих імен: Марлен (Дитріх) і Лені (Ріфеншталь). Перша українська постановка цього резонансного тексту здійснена за грантовою президентською програмою (режисер Ганна Александрович).

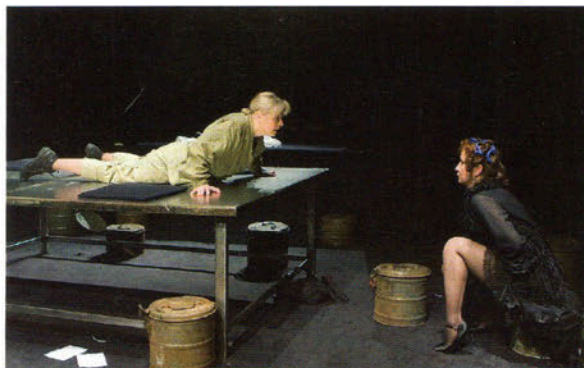
В основі п'єси — уявна передсмертна зустріч двох видатних німкенів, які історією були розведені на різні боки ідеологічних барикад. Актриса Марлен

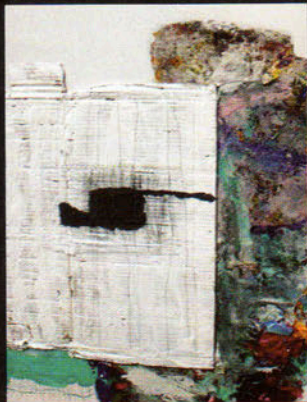
Дитріх (Галина Стефанова) зреклася фашистської батьківщини, емігрувала до США, а під час Другої світової виступала з концертами перед американськими солдатами. Режисерка Лені Ріфеншталь (Валерія Чайковська) фільмувала для Третього Райху пропагандистські стрічки. Тепер, коли їм під 90, — вони чимало пригадують і навіть будують спільні плани. І

хоча авторка спирається на документальний матеріал, її пруські діви не схожі на свої стереотипні культурні образи «блакитного ангела» і «коричневої відьми». Вони обидві аутсайтери долі, мистецтва та історії, отже, можуть собі дозволити востаннє з'явитися на очі публіці в «негліже» сповідальної самоіронії. На сцені зашкалює жіноча вітальність, крива почуттів стрибає від глибокого драматизму до агресивного базарного фарсу. Актриса зважуються на таку душевну відкритість, яка може претендувати на нову експресіоністську естетику.

Национальний Центр театрального мистецтва ім. Леся Курбаса (Київ, вул. Володимирська, 23в)

Наталія Шевченко

ВИСТАВКА

КЛАСИКА

ХОРЕОГРАФІЯ

ДЖАЗ

МІГРАЦІЯ

ЖИВОПИС Класик сучасного українського нефігуративу Тиберій Сільваші цілком у душі своєї ідеї про міграційні форм освоєно нові галереїні простори. Зали митець вибирає прискіпливо, адже, на його думку, картини не просто експонуються, а витворюють разом із інтер'єром особливу художню мову. Пазова за кількістю представлених робіт, виставка «15» об'єднала нові та давніші полотна. Останні Сільваші включив до іншого контексту відповідно до власного принципу неперервності малярського процесу. Крім звичних кольорових картин-об'єктів, тут можна буде побачити експерименти майстра з рисувальним вугіллям — матеріалом, який постає внаслідок спалення деревини й символізує собою вогняний першоелемент. «Вугільний мінімалізм» відтіняє та підкреслює яскравість полотен, генеруючи особливе поле напруги.

31 січня – 19 лютого

Галерея «Боттега»
(Київ, вул. Михайлівська, 226)

САКРАЛЬНЕ

На виставці сучасних ікон Ірини та Гліба Дібрових «Благовіщення» репрезентовано 17 робіт, виготовлених в унікальній авторській техніці — з кераміки високого випалу, яка розписана органічними фарбами. Підґрунтям для створення ікон стало ранньохристиянське мистецтво. В експозиції переважають образи Божої Матері, але є й інші біблійні сюжети.

До 5 лютого

Галерея «Неф»
(Київ, вул. І. Мазепи, 21)

НА ДВА ГОЛОСИ

ОПЕРА Оперні проекти на філармонічній сцені — витвір фантазії головного диригента Симфонічного оркестру Національної філармонії Миколи Дядюри — цьогоріч залунають із новою силою. Найближчими днями насолоджуватимемося проектом «Перлини світової опери» за участі провідних вокалістів європейської сцени — іспанського сопрано Етері Ламоріс та італійського тенора Лука Ломбардо. «Вioletта XX століття» (так називають Ламоріс критики) — володарка сімох перших премій міжнародних конкурсів і партнерка Паваротті, Домінго й Каррераса, яка здобула всесвітню популярність завдяки участі у виставах Франко Дзеффреллі. Її партнер Лука Ломбардо попри те, що він італієць за походженням, користується палкою любов'ю французької публіки. Впродовж київського вечора звучатимуть відомі арії та дуети Верді, Пуччіні, Бізе, Россіні, Масканьї, Гуно та Оффенбаха.

3 лютого, 19.00

Національна філармонія України
(Київ, Володимирський узвіз, 2)

ДРУЖБА НАРОДІВ

Присвята першого в новому році концерту з циклу «Музична культура Європи» Чехії — ідея логічна — ця країна щойно почала головувати в ЄС. У концерті братимуть участь чеський камерний ансамбль Martinu та київський струнний квартет/солістів Post Scriptum. Виконуватимуть Моцарта, Дворжака, Мартіну, Піхлу, Враніцкого та Мислівчека.

30 січня, 19.00

Національна філармонія України
(Київ, Володимирський узвіз, 2)

ПОЗА КАНОНАМИ

МОДЕРН Попри перенесення дати імпрези, участь у тайстві вільного руху «Життя у стилі модерн» підтвердили близько десяти колективів. Глядачі, які згодні з тим, що сутність балету — заснована на природних рухах людини танцювальна техніка, познайомляться з оригінальними пластичними засобами й новими сюжетами. З французькою трупною Centre of Modern та програмою у постановці Метта Меттокса (саме йому належить вислів «класику танцюють тілом, а модерн — головою») виступить солістка джаз-балету Ріка Одумса Каті Груе. Альтернативу академізму запропонують гомельська джаз-модерн лабораторія «Алегро» та московський джаз-модерн дует «Стиль «М». З-поміж українських учасників — київські джаз-балет Black O! Range, театр мініатюр Belle pas deux, шоу-балет Happy Family, театр вільної пластики «Психоделіки» та ужгородський ансамбль «Танцювальна корпорація друзів».

1 лютого, 19.00

Будинок офіцерів
(Київ, вул. Грушевського, 30/1)

ІМПЕРІЯ

Гастролі «Імперського російського балету» традиційно мають успіх у широких колах глядачів. Одна згадка, що проект заснувала Майя Плісецька, а більшість вистав підготовлена солістом Большого театру Гедімінасом Тарандою, провокує аншлаги. Навіть якщо на сцені — «динозавр» класичного репертуару, «Дон Кіхот» Людвіга Мінкуса.

6 лютого, 19.00

МЦКІМ «Жовтневий»
(Київ, вул. Інститутська, 1)

ІГРИ В КОЛІЗЕІ

ФЕСТИВАЛЬ Якісні джазові імпрези в обласних центрах України — приємна традиція. Тим більше, коли завдяки оригінальності учасників ці фести варті загальнонаціонального розголосу. Луганськ:Jazz@Coloseum безперечно стане одним із них. Місце проведення, міський «Колізей» — симпатичний концертний зал, куди не заростає народна стежка. Учасники — команди міст Східної України. Господарів представлятиме диксиленд Va-Bank, чия версія карело-фінської польки та відривні номери з вокалісткою Тетяною Йовсою із суто клубних розваг давно перейшли до розряду міського фольклору. Група Mamant із Краматорська, попри молодий вік, уже встигла побувати на розігріві у фесричних Red Snapper і заявити про себе на «Джаз-Коктебель» та Kazantip. Закінчить вечір Acoustic Quartet — відлуння презентації їх альбому «USB-блюз» було чути далеко за межами рідного Харкова.

31 січня, 19.00

Концерт-хол «Колізей» (Луганськ, вул. Відродження, 116)

РУСЬКИЙ ДУХ

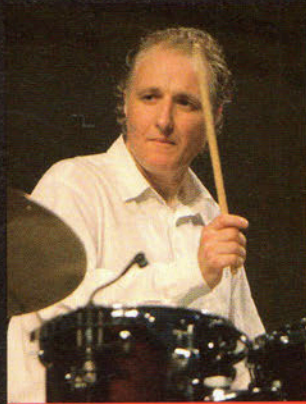
Етно-джаз-рокова група «Русичі» (Білгород-Дністровський) прагне реконструювати музичний спосіб життя прадавніх українців та поєднати його з нашим сьогоденням і навіть майбутнім. Підручні засоби процесу — старовинні акустичні інструменти, сучасні ударні та різновиди електроніки. В Одесі відбудеться презентація дебютного альбому «Русичів».

31 січня, 22.00

Блюз-бар «Дикий Z» (Одеса, вул. Преображенська, 66)

КІНО

МІКС

ФЕСТИВАЛЬ

КАЛЕНДАР ТИЖНЯ

«ЛІГЕЯ»

Театралізована фантазія до 200-річчя Едгара Аллана По і концерт класичної музики.

30 січня, 18.00. Концертний зал ім. Глінки (Запоріжжя, пр-т Леніна, 183)

«УКРАЇНСЬКИЙ ДЕКАМЕРОН»

Вистава за п'єсою Кліма «Театр сміху і гріху. Любовний вертеп Або Український Декамерон» – про наше життя у вертепному стилі.

30 – 31 січня, 19.00. ЦСМ «ДАХ» (Київ, вул. В. Васильківська, 136)

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО

Презентація альбому «Український живопис від Аліпія Печерського до Малевича» видавництва «Мистецтво».

31 січня, 15.00. Будинок учених (Київ, вул. Володимирська, 45а)

TRY TO FLY 2

Концерт психоделічного трансу за участі Total Eclipse, M.A.G., Omsun і Manu. У chillout-зоні гратимуть Zea, Delirium, Exponentia та Lextomorph.

31 січня, 22.00. Клуб «Бінго» (Київ, пр-т Перемоги, 112)

«ГАЛА-ВАГНЕР»

Заклучний концерт фестивалю диригентського мистецтва пам'яті Миколи Колесси – у виконанні данських солістів Ірен Теорін та Стіра Андерсона звучатимуть арії з опер «Трістан та Ізольда» і «Тангейзер».

1 лютого, 18.00. Обласна філармонія (Львів, вул. Чайковського, 7)

ВОКАЛЬНА МУЗИКА

Австрійські співачка Анна Марія Паммер і піаніст Готтліб Валліш презентують рідко виконувані в Україні твори Малера, Дворжака, Яначека, Станковскі та Зульцера.

1 лютого, 19.00. Національна філармонія України (Київ, Володимирський узвіз, 2)

«P.F. – 2008-2009»

Міжнародна виставка авторських новорічних листівок і фотовітань – кольорові та ч/б роботи фотографів, живописців і графіків.

До 8 лютого. Муниципальний музей особистих колекцій ім. Блещунова (Одеса, вул. Польська, 19)

СТИСЛО І ЯСНО

КОРОТКИЙ МЕТР – формат, ідеальний для початківців та країн зі слабозвинутим кіновиробництвом, бо потребує мінімуму затрат. У цьому сенсі ініціатива фестивалю «Короткий метр» зі створення вітчизняного майданчика для формування нового покоління в кінематографі набуває інструментальної доцільності. Номінації якнайширшого спектра: від анімації (включно з комп'ютерною графікою, флеш та 3D), документальних фільмів, відеоарту, музичного відео до «мобільного кіно». Імпреза триватиме п'ять місяців – протягом цього часу працюватимуть інтернет-ресурс www.shortmetr.com, телепроект і кінопокази. Участь у фестивалі може взяти кожен охочий. Найкращі роботи за тиждень потрапляють до телефірми, а найкращі за місяць – на кінопоказ. Обирають їх голосуванням на сайті. Журі фахівців визначає переможців, чії роботи потрапляють до заключного показу.

31 січня, 16:00

Кінотеатр «Боммер» (Харків, Полтавський шлях, 6)

ГЕРОЇЗМ

Цього разу відомий постановник коміксів Браян Сінгер («Люди Ікс», «Повернення Супермена») звернувся до історичного матеріалу. Його насичений візуальними ефектами трилер «Операція «Валькірія» розповідає про змову офіцерів вермахту на чолі з полковником Клаусом Шенком фон Штрауффенбергом (Том Фроз), які вирішили знищити Адольфа Гітлера.

У кінотеатрах України з

29 грудня

ЗНОВУ РАЗОМ

ПРОЕКТ «По Рождеству» демонструє, як українські колядки-щедрівки здатні органічно поєднуватися із сучасною імпровізаційною музикою та мультимедійними засобами. Образ свята в голосах і кольорах творитимуть учасниці «Майстерні Пісні» Наталія Половинка, Олена Костюк та Уляна Горбачевська, представники Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького Остап Лозинський та Олександр Бриндіков і німецький перкусіоніст-авангардист Клаус Кугель. Останній неодноразово зустрічався на одній сцені зі співачками «Майстерні», зокрема, в кількох показаних в Україні, Польщі та Німеччині проєктах вони разом досліджували джерела новітньої музики через поєднання традиційної пісні та духовного вірша.

31 січня, 19.00

Обласна філармонія (Львів, вул. Чайковського, 7)

6 лютого, 19.00

Національна музична академія України (Київ, вул. Городецького, 1/3-11)

ПЕРФОРМАНС

Театр танцю Олени Будницької «Потоки» виконує одночасно дві функції – навчального центру й танц-компанії, яка шукає самовираження на межі хореографічної та театральної імпровізації. У спільному проєкті з молдовською групою перформансу Voice будуть показані вистави «Невипадковість збігу», «Зв'язки» та «...».

2 – 3 лютого, 19.00

Муниципальний театр «Крик» (Дніпропетровськ, вул. Лібкнехта, 1)

ТЕМПИ І РИТМИ

ПАТІ Цьогорічний drum-n-bass фестиваль «Ідеологія» вперше вийшов за межі клубної події, розширившись до формату open-air. Кількість світових зірок, які відіграють на сцені фесту, вражає. Хлопців із нідерландського проєкту Noisia називають вундеркіндами d-n-b тусовки – це тріо за кілька років здійснило в цьому жанрі справжню революцію. Паралельно вони примудрилися знятися в короткометражках і попрацювати над реміксом останнього синглу Роббі Вільямса. Їхні земляки, електронний гурт Black Sun Empire, не менш креативні, що доводить їхнє фірмове поєднання нейрофанку з трансом та ембієнтом. Команда з Південної Африки Counterstrike – найголовніші популяризатори drum-n-bass на рідному континенті. Музика цієї формації вирізняється ламаними ритмами та важким звучанням. «Родзинка» фесту – спільний виступ одного із засновників drum-n-bass сцени DJ SS з UK Apache.

31 січня, 22.00

Експоцентр України (Київ, пр-т Глушкова, 1)

САМОСТІЙНІ

Non-Metal Compounds Fest – спроба зібрати під дахом молоді дніпропетровські інді-гурти. Обрати ідеологію індивідуалістів можуть лише сміливі формації, тому від фестивалю чекають багатьох несподіванок. Своє мистецтво демонструватимуть альтернативний Tmin, поп-роковий Fix My Head та Them Bones, що балансує між індітронікою та тріп-хопом.

1 лютого, 18.30

«Рок-кафе» (Дніпропетровськ, вул. Набережна Перемоги, 106а)

КІНОУТОПІЯ В німецькому фільмі «Твій телевізор бреше» екс-телеведучий і його команда протестують проти глядацьких рейтингів, що «примують» канали ставити у прайм-тайм найбільші шоу та серіали. Причому протестують активно — викрадають пристрої вимірювання і на власний розсуд керують рейтингами, підвищуючи їх освітнім програмам та артхаузним фільмам і просуюючи їх по програмній сітці ближче до глядача. Під кінець фільму їхню аферу викривають, але сталося диво — аудиторія вже й без «керування» починає надавати перевагу якісному контенту. Шкода, що в реальному житті ніхто зі сміливців так і не повстав проти диктату рейтингів. ■

ІННА
ЗАВГОРОДНЯ

РОМАН
КАБАЧІЙ

КРАСИВЕ І (НЕ)КОРИСНЕ Після Водохреща біля смітників побільшало «ялиноквих цвинтарів» — нікому не потрібні тепер великі й малі сосни та ялиці ідуть із димом. У зв'язку з цим пригадалося, що в наших західних сусідів, окрім обов'язкової ялинки, роль зелені на Різдво виконує... омела. Вічнозелений паразит потрапляє на передріздвяні ринки й висить собі по хатніх кутках до кінця зими. Ті, хто виступає за збереження та оздоровлення лісового фонду, задоволені подвійно: можна не купувати приречене на загибель деревце і водночас віддати гроші за знищення рослини, м'яко кажучи, зайвої (я свідомий того, що фахівці-біологи можуть бути іншої думки). Головне — придумати гарну легенду. А з цим у нашого народу проблем не було. ■

ДАВНІЙ НЕЗНАЙОМИЙ Уперше я його побачив 2005-го, щойно в'їхав у цю квартиру. Я пив каву, він шов повз, раптом зупинився під моїм балконом і з хвилину уважно мене розглядав. Я йому помахав рукою, він повернувся й пішов. Історія повторилася наступного ранку, і так майже щодня, доки місяців зо два тому він не зник. Помітивши його відсутність, я дещо занепокоївся, але скоро про нього забув. Пізно ввечері минулої суботи я докурював цигарку під під'їздом, аж він виник у блідому світлі ліхтаря. Я його покликав, він мене впізнав і підійшов, обережно оминаючи калюжі. Великий пухнастий сірий кіт потерся об мою ногу й знову зник у вогкому мороці. ■

АНДРІЙ
ЛАВРИК

СЕРГІЙ
ГУЗЬ

АНТИСКЛЕРОТИЧНЕ Ну, якщо вже в столиці таке, годі й думати, як воно буде найближчим часом у провінції або сільській глибинці. Прийшов днями на прийом до поліклініки, а там темрява. Зовсім нічого не видно. Хворі пересуваються коридорами навпомацки. Ліфт не працює, тож на милицях дерусь на третій поверх сходами. Як не дивно, під кабінетом повно пацієнтів. Дехто сидить із рентгенівськими знімками: чекають, щоб лікар подивився. Це ж абсурд якийсь! Куди він може глянути в суцільній темряві? Бюджетну поліклініку вимкнули, начебто, через борги міського бюджету за спожиту електроенергію. Оце, як на мій погляд, і є яскраве, просто сяюче своєю чорнотою свідчення дефолту, який нас чекає. Саме так він виглядає, якщо хто забув за десять років. ■

НЕПЕРЕВЕРШЕНА БАРИСТА У дитинстві я була переконана, що найбагатрші професії — лікар та вчитель. А моя подруга Оленка — що це фінансовий менеджер. І ось тепер магістр фінансів Оленка варить каву для бізнесменів. «І чим я тут займаюсь?» — бідкається, вважаючи своє діло дрібним і негламурним. Але я ж знаю, що більше ніхто не вмів малювати таких шоколадних сердечок на капучино й так по-акторському тасмнично глянути, коли подає пахучий напій, як Вона. Знаю, що подарувати по-смішкливо значно складніше, аніж опікуватися фінансовим станом підприємства. Так, я думаю, що це саме вони, майстерні перукарки, квіткарки та неперевершені барісти наповнюють світ маленькими щастями на щодень. ■

ВАЛЕНТИНА
КУЗИК

НАТАЛІЯ
ПЕТРИНСЬКА

ЖОВТА ГАРЯЧКА Походження терміну «жовта преса» має кілька версій. Найпоширеніша — словосполучення виникло через комікс The Yellow Kid, що друкували в 1890-х у скандальних газетах New York World та New York Journal American. Є також припущення, що винен неякісний папір, на якому друкували перші бульварні видання. Гортаючи альбом графіка Обрі Бердслея, я натрапила на його ілюстрації до альманаху The Yellow Book (1894—1897). За задумом видавця Джона Лейна, жовта обкладинка альманаху мала кинути виклик громадянській думці, оскільки перегукувалася з аналогічним оформленням роману Шарля Гюїсманса «Навпаки» та французького елітарного журналу «Декаданс». Це означає, що наприкінці XIX ст. жовтий колір вважався епатажним не тільки для плебсу, а й для бомонду. ■

ПЕРШИЙ.УКРАЇНСЬКИЙ.ІНФОРМАЦІЙНИЙ

Ліцензія НР з питань телебачення та радіомовлення НР №1292 від 01.12.2003 р.

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ

www.5.ua

УВЕСЬ СПЕКТР НОВИН

Свято безкоштовного спілкування

500 безкоштовних хвилин
всередині мережі МТС щомісяця

Плата за з'єднання на всі напрямки відсутня

Бізнес Новорічний 2009

www.mts.com.ua

Центр обслуговування корпоративних абонентів: 8 (044) 240 0001, 8 (050) 462 0001
(детальні умови; вартість дзвінка — згідно з тарифами Вашого оператора)

ЗАТ «УМЗ», м. Київ, вул. Лейпцизька, 15

оператор зв'язку